

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

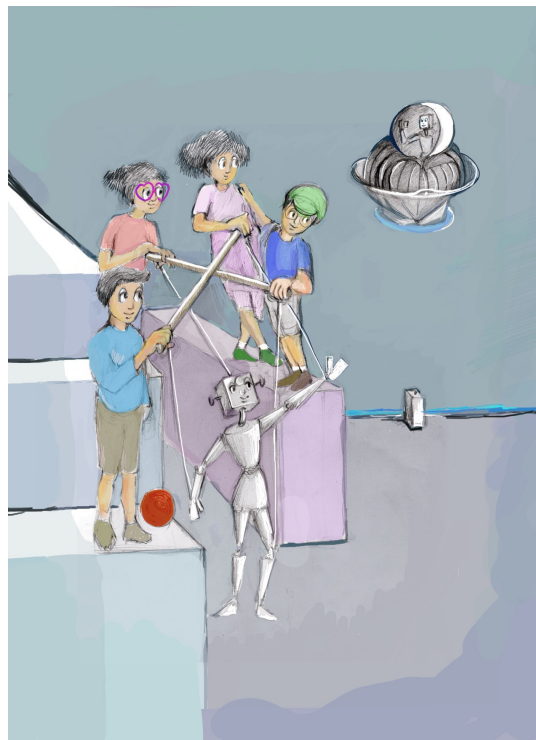
Σίμος Παπαδόπουλος

**Αγνή Καραγιάννη Δήμητρα Λαμπρέτσα
Μάρω Λιάτσου Μάγδα Χονδρογιάννη**

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Δ' Δημοτικού

Από την εμπύχωση στη σκηνή του θεάτρου

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Δ' Δημοτικού

Από την εμπύχωση στη σκηνή του θεάτρου

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Σίμος Παπαδόπουλος

Αναπληρωτής Καθηγητής Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης (ΠΤΔΕ)

Αγνή Καραγιάννη

Φιλολόγος - Διδάκτωρ Επιστημών Αγωγής

Μάρω Λιάτσου

Σύμβουλος Εκπαίδευσης Θεατρικής Αγωγής

Μάγδα Χονδρογιάννη

Εκπαιδευτικός - Θεατρολόγος

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Δήμητρα Λαμπρέτσα

Εκπαιδευτικός - Πτυχιούχος ΑΣΚΤ

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

Γιώτα Βόνη - Γκαβογιάννη

Εκπαιδευτικός - Med Επιστημών Αγωγής

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

Σίμος Παπαδόπουλος

Σίμος Παπαδόπουλος

Αγνή Καραγιάννη Δήμητρα Λαμπρέτσα
Μάρω Λιάτσου Μάγδα Χονδρογιάννη

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ: ΕΝ ΠΛΩ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Δ' Δημοτικού

Από την εμπύχωση στη σκηνή του θεάτρου

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	9
Η Θεατρική Αγωγή ως μάθημα στην ελληνική εκπαίδευση.....	9
1. Ιστορική αναδρομή.....	9
2. Πρόγραμμα Σπουδών Θεατρικής Αγωγής και Οδηγός Εκπαιδευτικού.....	10
3. Θεατρική Αγωγή: Θεατρικές Μέθοδοι και Τεχνικές.....	10
4. Διδακτική Μεθοδολογία: Θεατρικό Παιχνίδι και Διερευνητική Δραματοποίηση.....	11
4.1. Θεατρικό Παιχνίδι.....	11
4.2. Διερευνητική Δραματοποίηση.....	12
4.3. Θεατρικές Τεχνικές – Τεχνικές Εμπύκωσης.....	15
4.4. Ο εκπαιδευτικός σε ρόλο εμπυκωτή.....	18

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Το βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής: αναγκαίες επισημάνσεις.....	19
1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	19
2. Μαθησιακά Βήματα.....	22
3. Μέθοδοι και Τεχνικές.....	24
4. Το εικαστικό έργο στο βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής.....	24

ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ / ΘΕΜΑΤΑ.....	25
1. Αίσθηση, Αυτοέκφραση, Παιχνίδι	
Αισθάνομαι και εκφράζομαι στο παιχνίδι.....	25
1.1. Από την αίσθηση στην αυτοέκφραση. Έκφραση στην ομάδα: Σωματική έκφραση και κίνηση	
Μάθημα 1: Αισθάνομαι και εκφράζομαι.....	25
Η βιβλιοθήκη του σχολείου.....	25
1.2. Έκφραση στην ομάδα: Σωματική έκφραση και κίνηση	
Μάθημα 2: Παίζουμε στην ομάδα.....	26
Το μυστήριο των λευκών σελίδων.....	26
2. Κοινωνώ τον άλλον. Συναντώ τον εαυτό μου. Μοιράζομαι στην ομάδα.	
Με τους φίλους μου στην ομάδα.....	27
2.1. Επικοινωνία στην ομάδα: Τα πρόσωπα και η συνύπαρξη (ο εαυτός και ο άλλος)	
Μάθημα 3: Τα πρόσωπά μας είναι χαρούμενα πλάι στους άλλους;.....	27
Sim-O.....	27
2.2. Λεκτική έκφραση και επικοινωνία	
Μάθημα 4: Μιλούμε στους άλλους. Αυτοί μας προσέχουν;.....	28
Ποιος είναι ο Μορμόλης;.....	28
2.3. Αλληλεπίδραση και συλλογική εργασία στην ομάδα	
Μάθημα 5: Μπορούμε να συνεργαστούμε στην ομάδα μας;.....	29
Περιπέτεια στο κέντρο της γης.....	29

3. Ανάγκη, Δίλημμα, Πράττω, Στοχάζομαι / Ο μύθος ταξιδεύει	
Μπαίνουμε σε ρόλο και κάνουμε κάτι. Μετά σκέφτομαι όσα κάναμε.....	30
3.1. Τεχνικές εμφύχωσης της ομάδας	
Μάθημα 6: Εμφυχώνουμε την ομάδα μας.....	30
Ένα αλλιότιχο σκιάχτρο.....	30
3.2. Θεατροπαιδαγωγικές- διδακτικές μέθοδοι (Θεατρικό Παιχνίδι, Διερευνητική Δραματοποίηση, Μανδύας του Ειδικού, Παιχνίδι Ρόλου, Θέατρο Forum κ.ά.)	
Μάθημα 7: Παίζουμε στο θεατρικό παιχνίδι.....	32
Περιπέτειες στη θάλασσα.....	32
3.3. Τεχνικές εμφύχωσης της ομάδας	
Μάθημα 8: Ερευνούμε στη Διερευνητική Δραματοποίηση.....	63
Το αγόρι με τα χρυσά μαλλιά.....	63
3.4. Θεατρικές τεχνικές	
Μάθημα 9: Δοκιμάζουμε θεατρικές τεχνικές.....	33
Μόνο με την καρδιά βλέπεις καλά.....	33
3.5. Τεχνικές ερώτησης και σκηνικής διερεύνησης δραματικού περιβάλλοντος	
Μάθημα 10: Μαθαίνουμε να ρωτάμε. Μαθαίνουμε να απαντάμε.....	34
Ένα άγαλμα με καρδιά.....	34
4. Ο λόγος του σώματος - το σώμα του λόγου. Ο κόσμος της υπόκρισης	
Τι κάνουμε για να ζωντανέψουμε μια γραμμένη ιστορία στη σκηνή.....	36
4.1. Θεατρικές μέθοδοι/ προσεγγίσεις (δραματοποίηση, ντοκουμέντο,δρώμενο κ.ά.)	
Μάθημα 11: Πώς να φτιάξουμε ένα θεατρικό έργο ή τι υλικά θέλουμεγια να κάνουμε ένα έργο στη σκηνή μας;.....	36
Ουρανός γεμάτος άστρα.....	36
4.2. Εργαστήρι δημιουργικής γραφής- παραγωγή δραματικού λόγου	
Μάθημα 12: Παίζουμε το έργο που φτιάξαμε στη σκηνή μας.....	37
Το δάσος κινδυνεύει.....	37
5. Το τι και το πώς στη θεατρική σκηνή	
Η θεατρική σκηνή μας.....	38
5.1. Κειμενικοί – παραστασιακοί κώδικες – Σκηνοθετική διαμεσολάβηση	
Μάθημα 13: Ποιοι είμαστε και τι ζητάμε στη σκηνή;.....	38
Ένας ονειροπόλος.....	38
5.2. Θεατρική παράσταση: Από την παραγωγή στην πρόσληψη	
Μάθημα 14: Οργανώνουμε μια θεατρική παράσταση.....	39
Μια δίκαιη απόφαση.....	39
5.3. Σχολικές γιορτές, εκδηλώσεις πολιτισμού – πολυθέαμα.	
Μάθημα 15: Στη γιορτή του Σχολείου.....	40
Μια ιστορία από τα παλιά.....	40
6. Ταξιδεύοντας στον κόσμο του θεάτρου:Το θέατρο ως τέχνη και επιστήμη	
Στον κόσμο του θεάτρου και του πολιτισμού.....	41
6.1. Συμμετέχοντας ως θεατής σε μια θεατρική παράσταση (στο θέατρο, μουσείο κ.ά.)	
Μάθημα 16: Είμαστε θεατές στο θέατρο, στο μουσείο, σε μια αίθουσα τέχνης.....	41
Κόρη 674.....	41
6.2. Περιδιαβαίνοντας από το αρχαίο ελληνικό δράμα στη σύγχρονη θεατρική δημιουργία.	
Μάθημα 17: Το θέατρο από την Αρχαία Ελλάδα μέχρι σήμερα.....	42
Στο αρχαίο θέατρο.....	42
6.3. Συναντώντας τις τέχνες στο θέατρο (Παμμουσία Τεχνών)	
Μάθημα 18: Όλες οι τέχνες συνεργάζονται.....	43
Παίζοντας θέατρο για την Ειρήνη.....	43

6.4. Συνδυάζοντας μορφές θεάτρου (θέατρο κούκλας και σκιάς, χοροθέατρο, οπτικοακουστικές τεχνικές κ.ά.)	
Μάθημα 19: Το θέατρο με τις κούκλες, με τις σκιάς, με τις νέες τεχνολογίες.....	44
Ο αποχαιρετισμός.....	44
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ.....	44
Μάθημα 20: 28 ^η Οκτωβρίου 1940.....	44
Πορεία προς το Μέτωπο.....	44
Μάθημα 21: 17 ^η Νοέμβρη 1973.....	44
«Λιανοτράγουδα για τη λευτεριά».....	44
Μάθημα 22: Εορτασμός Χριστουγέννων – Κάλαντα Πρωτοχρονιάς.....	45
Να τα πούμε;.....	45
Μάθημα 23: 25 ^η Μαρτίου 1821.....	45
«Θούριος» και «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι».....	45
ΨΗΦΙΑΚΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ.....	46
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	47

ΚΑΛΩΣΟΡΙΣΜΑ

Αγαπητές και Αγαπητοί Εκπαιδευτικοί της Θεατρικής Αγωγής

Με το παρόν σημείωμα σας καλωσορίζω στο βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής της Δ' τάξης του Δημοτικού και σας εύχομαι να αντλείτε πίστη και δύναμη, για να δημιουργείτε τις πνευματικές και διανοητικές προϋποθέσεις του έργου σας, ώστε να το ασκείτε με ενθουσιώδη έμπνευση, επιστημονική μέθοδο, καλλιτεχνικό οίστρο, γόνιμη εγκαρδιότητα και κοινωνική ευαισθησία και αλληλεγγύη, επ' ωφελεία της ελληνικής εκπαίδευσης και της κοινωνίας.

*Σίμος Παπαδόπουλος
Αναπληρωτής Καθηγητής
Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης*

ΜΕΡΟΣ Α΄ - ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Πρόλογος

Ο Εργαστηριακός Οδηγός, ως συνοδευτικό έργο του Βιβλίου της Θεατρικής Αγωγής της Δ΄ Δημοτικού, έχει ως στόχο να παράσχει στον/στην εκπαιδευτικό του γνωστικού αντικείμενου την απαραίτητη συνδρομή στο επίπεδο οργάνωσης του μαθήματος. Ειδικότερα, ο Εργαστηριακός Οδηγός διαρθρώνεται σε τρία μέρη, τα οποία αποβλέπουν στη σχετική ενημέρωση του/της εκπαιδευτικού, ως εξής:

Α. Το πρώτο μέρος αφορά τη θεωρητική θεμελίωση του Εργαστηριακού Οδηγού, με την παράθεση εισαγωγικού σημειώματος, που περιλαμβάνει: α. αναφορά στην ιστορική αναδρομή του οικείου επιστημονικού κλάδου της ‘Παιδαγωγικής του Θεάτρου’, β. τη σύνδεση του βιβλίου με το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών (2021/ΦΕΚ 614 Β_09.02.2023) και με τον Οδηγό Εκπαιδευτικού (2022), που τα δυο τους συνιστούν το θεωρητικό πλαίσιο του μαθήματος, παρέχοντας την αναγκαία επιστημονική και εκπαιδευτική υποστήριξη στον εκπαιδευτικό Θεατρικής Αγωγής, γ. τις διδακτικές μεθόδους και τεχνικές, δ. τη σημασία του ρόλου του/της εκπαιδευτικού.

Β. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει την περιγραφή του Εργαστηριακού Οδηγού, με στόχο την κατανόηση της λειτουργικής χρήσης του βιβλίου του/της μαθητή/τριας. Περιέχει μια γενική αναφορά σε παρατηρήσεις σχετικά με την οργάνωση του μαθήματος, με βάση τα εβδομαδιαία μαθήματα και τα επιμέρους χαρακτηριστικά, που προβλέπονται στο βιβλίο για κάθε μάθημα, όπως ζωγραφικά έργα, εικονίδια μαθησιακών βημάτων και τεχνικών.

Γ. Το τρίτο μέρος αφορά την ανάπτυξη των μαθημάτων, με μαθησιακά βήματα και παρουσίαση των προβλεπόμενων δραστηριοτήτων. Επισημαίνουμε ότι ο Εργαστηριακός Οδηγός αποτελεί αναγκαίο εγχειρίδιο, καθώς εξηγεί το σκεπτικό και αναλύει το περιεχόμενο του βιβλίου του/της μαθητή/τριας. Ωστόσο, λόγω του πρακτικού του χαρακτήρα, δεν μπορεί να υποκαθιστά τον Οδηγό Εκπαιδευτικού, ο οποίος προσφέρει τη θεωρητική σκευή του/της εκπαιδευτικού Θεατρικής Αγωγής.

Η Θεατρική Αγωγή ως μάθημα στην ελληνική εκπαίδευση

1. Ιστορική αναδρομή

Μεγάλα κινήματα οδήγησαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα στην καθιέρωση ενός δημοκρατικού σχολείου, το οποίο υποσχόταν την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών. Κορυφαίοι εκπρόσωποί τους ήταν παιδαγωγοί όπως οι J. Dewey (1934, 1956), G. Kerschensteiner, Ed. Claparède (1946), M. Montessori (1919) κ.ά., που με το έργο τους κατέδειξαν τη σημασία της σκέψης, της εμπειρίας, του ενδιαφέροντος, της αυτενέργειας και της δημιουργικότητας των μαθητών. Προς την κατεύθυνση ενός γνήσιου παιδαγωγικού προσανατολισμού καθιερώθηκαν στα σχολεία βιωματικά περιβάλλοντα μάθησης, με έμφαση στον παιγνιώδη χαρακτήρα της. Αυτές τις παραδοχές ενίσχυαν με τις εργασίες τους μεγάλοι ψυχολόγοι, όπως οι L. S. Vygotsky (1976, 1997), J. Piaget (1962), J. Bruner (1986), C. Rogers (1961), H. Gardner (1985), οι οποίοι υποστήριζαν την αναγκαιότητα του συμβολικού παιχνιδιού, της δημιουργικής φαντασίας, της επικοινωνίας στην ομάδα, της θεατρικής έκφρασης στην εκπαίδευση.

Στο πλαίσιο αυτού του κινήματος, κοινωνικοί αναμορφωτές και καλλιτέχνες, όπως ο Μπ. Μπρεχτ, ο Γ. Γκροτόφσκι, ο Α. Μπόαλ θύλησαν να συνδέσουν το θέατρο με την κριτική και την αμφισβήτηση της κοινωνίας και να το χρησιμοποιήσουν ως μέσο αγωγής για τη διαμόρφωση ενός τύπου ανθρώπου (Μπρεχτ, 1977, 1979 · Brecht, 2000 · Γκροτόφσκι, 1982 · Boal, 1982, 1992), απαλλαγμένου από τα δεσμά της υποταγής και του φόβου απέναντι στο καθεστώς, ικανού να συντρίψει αυτά τα δεσμά και να ξαναχτίσει τον κόσμο. Σύμφωνα με τη θεώρησή τους, το θέατρο θα αποτελούσε μέσο της καταπιεσμένης φωνής των φτωχών και περιθωριοποιημένων, που θα γινόταν το όπλο της χειραφέτησης από τους κυρίαρχους ιδεολογικούς μηχανισμούς (Freire, 1977, 2006). Ήταν οι εποχές μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, που γέννησαν τόσες προσδοκίες και όνειρα για όσους επέζησαν του πολέμου και, ιδίως, για τη νέα γενιά.

Κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, στο διεθνές περιβάλλον, η ανάγκη θεσμοθέτησης της Θεατρικής Αγωγής στην εκπαίδευση ενισχύεται από ακαδημαϊκές, καλλιτεχνικές και εκπαιδευτικές έρευνες, οι οποίες με τα πορίσματά τους δείχνουν την επιστημονική και παιδευτική υπόσταση του αντικείμενου με τα οφέλη στην ανάπτυξη και τη μάθηση παιδιών και εφήβων. Όλα αυτά τα χρόνια, την παιδαγωγική και καλλιτεχνική έρευνα για ανάδειξη της σημασίας της Θεατρικής Αγωγής και την καθιέρωσή της στην τυπική, τη μη τυπική και την άτυπη εκπαίδευση, σε όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα παγκοσμίως, υποστήριζαν πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, καλλιτεχνικές και επαγγελματικές οργανώσεις και φορείς και πρωτοπόροι εκπαιδευτικοί και καλλιτέχνες.

Προς αυτήν την κατεύθυνση – μεταξύ πολλών προσεγγίσεων που αναπτύχθηκαν παγκοσμίως – θεμελιώδης ήταν η συμβολή των παρακάτω προτύπων στην ανάπτυξη της Θεατρικής Αγωγής με έμφαση: **α.** του αγγλοσαξονικού στην πολυμεθοδική πλατφόρμα της ‘Δραματικής Διερεύνησης’ (Drama)¹, που όλα αυτά τα χρόνια αναπτύσσεται με ποικίλες θεατρικές και θεατροπαιδαγωγικές μεθόδους, δομημένα μοντέλα και εμπειρικές πρακτικές προσεγγίσεις, **β.** του γαλλόφωνου στον αυτοσχεδιασμό και τη θεατρική εμψύχωση (γαλλ. animation) μέσω του Θεατρικού Παιχνιδιού, ως εμπειρικής πρακτικής (Jeudramatique), **γ.** του γερμανόφωνου στην Παιδαγωγική του Θεάτρου (Teaterpädagogik)².

Στην ελληνική εκπαίδευση, η Θεατρική Αγωγή, μέχρι τη δεκαετία του 1970, χωρίς να είναι ενταγμένη στο ωρολόγιο πρόγραμμα, αφορούσε τις σχολικές εκδηλώσεις, κατεξοχήν εθνικού και θρησκευτικού περιεχομένου, και ήταν συνδεδεμένη με το σκετς και τη θεατρική παράσταση, ενώ την ίδια περίοδο, τη θεατρική δημιουργία στα παιδιά και τους νέους ενισχύουν με το έργο τους ο Βασίλης Ρώτας, η Ευφροσύνη Λόντου-Δημητρακοπούλου, ο Μίλτος Κουντουράς και άλλοι πρωτοπόροι δημιουργοί της εκπαίδευσης και του θεάτρου.

Μετά τη μεταπολίτευση, η Θεατρική Αγωγή στην Ελλάδα αντιμετωπίζεται μέσω της επιστημονικής και καλλιτεχνικής της υπόστασης, που δίνει έμφαση στα αγωγικά, αισθητικά και κοινωνικά γνωρίσματα του θεάτρου, καθιστώντας το καθημερινή παιδαγωγική και πολιτιστική πρακτική στο σχολείο. Έτσι, ο παιδευτικός χαρακτήρας της Θεατρικής Αγωγής συνδέεται πλέον με τον ψυχοκοινωνικό, αισθητικό, μαθησιακό, πολιτιστικό και κοινωνικοπολιτικό του ρόλο. Στην εμπέδωση της νέας αντίληψης για τη Θεατρική Αγωγή καθοριστική είναι η συμβολή θεατροπαιδαγωγών-εμπυχωτών και ηθοποιών, όπως ο Α. Κουρετζής στην ‘Ομάδα

¹ Για την απόδοση στα ελληνικά του αγγλικού όρου ‘Drama’ χρησιμοποιούμε τον όρο ‘Δραματική Διερεύνηση’.

² Σημειώνουμε ότι με το έργο τους μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο –μεταξύ πολλών θεατροπαιδαγωγών και καλλιτεχνών ηθοποιών– συνέβαλλαν στην ανάπτυξη της Θεατρικής Αγωγής: από τον αγγλοσαξονικό κόσμο οι: P. Slade, B. Way, G. Gillham, D. Heathcote, G. Bolton, D. Hornbrook, C. O’Neill, B-J. Wagner, N. L. Johnson, K. Johnstone, N. McCaslin, M. Ross, R. Witkin, R. Courtney, D. Booth, B. Haseman, N. Morgan, J. Saxton, J. Somers, D. Davis, J. O’ Toole, Ph.Taylor, J. Neelands, M. Fleming, H. Nicholson, από τον γαλλόφωνο οι: J-L. Barrault, J. Vilar, L. Chanceler, C. Dasté, H. Rolland, R. Deldime, C. Page και από τον γερμανόφωνο οι: M. Luserke, A. Flitner, H-W. Nickel, C. Hoffmann, H. Fangauf, J. Broich.

Τέχνης Πάρδος' (1976), η Ξ. Καλογεροπούλου στην 'Παιδική Σκηνή' (1972), ο Δ. Ποταμίτης στο 'Θέατρο Έρευνας' (1973), ο Θ. Παπαεωργίου στο 'Θέατρο Στοά' (1976) και άλλοι καλλιτεχνικά και επιστημονικά αξιόπιστοι δημιουργοί (Παπαδόπουλος, 2010).

Τα επιστημονικά, καλλιτεχνικά και κοινωνικά δεδομένα που αναφέρθηκαν παραπάνω επηρεάζουν, έστω και με καθυστέρηση, την ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα και η Θεατρική Αγωγή ανάσσειται στο Α.Π. της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης το 1990 (Π.Δ. 132/10-4-1990). Έτσι, το ελληνικό σχολείο αποκτά καταστατικό πλαίσιο για αξιοποίηση της παιδαγωγικής και διδακτικής του θεάτρου και δικαιώνεται η εδώ και δεκαετίες πίστη παιδαγωγών και καλλιτεχνών στην παιδευτική και αισθητική αξία του θεάτρου στην εκπαίδευση, κατά την οποία το θέατρο πρέπει να αποτελέσει μέσο παιδείας και εργαλείο μάθησης και να μην περιορίζεται στα σκετς και στις επετειακές θεατρικές παραστάσεις. Συγκεκριμένα, αυτό που ονομάζουμε σήμερα 'θεατρική αγωγή' αξιοποιεί τις εξελίξεις στις επιστήμες της αγωγής (Παπαδόπουλος 2014, Γραμματάς, 2017 · Μουδατσάκης, 1994), τις κοινωνικές επιστήμες, την ερευνητική εμπειρία του σύγχρονου θεάτρου (Μπακονικόλα, 2002) και τη θεατροπαιδαγωγική και ευρύτερη καλλιτεχνική δράση φορέων και κινημάτων.

Μετά την έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος του 1990, εκπονείται το βιβλίο με τίτλο 'Θεατρική Αγωγή: Βιβλίο για το δάσκαλο' (1993)³, το οποίο εστιάζει στο θεατρικό παιχνίδι και τη δραματοποίηση, ενώ το 1998 εκπονείται το βιβλίο με τίτλο 'Στοιχεία θεατρολογίας: Α' Ενιαιού Λυκείου' (1998)⁴. Μετά από παρέλευση μίας δεκαετίας, το 2003 εισάγεται το Διαθεματικό Ενιαιό Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) (ΦΕΚ 303/ τ.Β'/13.3.2003)⁵, ενώ το 2006 εκπονείται νέο βιβλίο με τίτλο: 'Θεατρική Αγωγή Ε' και Στ' Δημοτικού', με το αντίστοιχο Βιβλίο Δασκάλου⁶. Μια νέα προσπάθεια, με έμφαση στη 'συνάντηση' όλων των τεχνών, συμπεριλαμβανομένων των οπτικοακουστικών τεχνών και του χορού, η οποία ωστόσο δεν τελεσφόρησε, αφορά σε εκπόνηση έργου του 2011, που όμως δεν απέκτησε τον επίσημο χαρακτήρα Προγράμματος Σπουδών σε σχετικό ΦΕΚ, καθώς επίσης, η αντίστοιχη προσπάθεια του 2016, για σύνταξη προδιαγραφών βιβλίων, για τα καλλιτεχνικά σχολεία⁷.

Το γνωστό αντικείμενο της Θεατρικής Αγωγής αναβαθμίζεται στο πλαίσιο του νέου ΕΣΠΑ 2014-2020 / Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 'Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού. Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση 2014-2020' που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση⁸.

2. Πρόγραμμα Σπουδών Θεατρικής Αγωγής και Οδηγός Εκπαιδευτικού

Το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών της Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού (2021 / ΦΕΚ 614 Β_09.02.2023)⁹ εισάγει παραμέτρους διδακτικής και ερευνητικής μεθοδολογίας, τις οποίες, ως θεωρητικό πλαίσιο, τις συνδέει με τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και τις ενδεικτικές δραστηριότητες των μαθητών, ενώ οι τελευταίες, θεμελιωμένες σε εκπαιδευτικούς στόχους, αποκτούν οργανωτική (σχεδιαστική, αξιολογική) αποτελεσματικότητα. Ειδικότερα, εισάγονται και αναλύονται θεατροπαιδαγωγικές - διδακτικές μέθοδοι και τεχνικές, στο πλαίσιο των οποίων οι δραστηριότητες εντάσσονται σε ένα οργανόγραμμα με επιστημονική και διδακτική λειτουργικότητα και εγκυρότητα, ενώ δίνεται έμφαση στην ερευνητική αντίληψη των εκπαιδευτικών υπό το πρίσμα της έρευνας πεδίου.

Στο πλαίσιο του ισχύοντος Προγράμματος Σπουδών Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού, συντάχθηκε ο Οδηγός Εκπαιδευτικού (2022), ο οποίος στο εφαρμοστικό επίπεδο, με τη θεωρητική, ερευνητική και την εργαστηριακή του θεμελίωση, ενισχύει το πνεύμα και την επιστημονική και καλλιτεχνική στόχευση του Προγράμματος Σπουδών. Τόσο το Πρόγραμμα Σπουδών, όσο και ο Οδηγός Εκπαιδευτικού συνιστούν το καταστατικό, θεωρητικό και πραξιακό πλαίσιο, που δεσμεύει τον/την εκπαιδευτικό Θεατρικής Αγωγής σε μεθοδολογικά, ερευνητικά και ευρύτερα διδακτικά ζητήματα και ταυτόχρονα τον/την απελευθερώνει, καθώς του/της επιτρέπει να κατανοεί τις εξελίξεις στον χώρο της Παιδαγωγικής του Θεάτρου, προκειμένου να μελετά δια βίου και να ασκεί στο σχολείο το γνωστό του/της αντικείμενο, με επαγγελματική ειδημοσύνη και αποτελεσματικότητα.

3. Θεατρική Αγωγή: Θεατρικές Μέθοδοι και Τεχνικές

Το Θεατρικό Παιχνίδι, η κλασική και η Διερευνητική Δραματοποίηση (inquiry drama) είναι οι βασικές μέθοδοι διδασκαλίας, στο πλαίσιο διδακτικής μεθοδολογίας του μαθήματος της Θεατρικής Αγωγής του Δημοτικού, σύμφωνα με το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών (2021/ΦΕΚ 614 Β_09.02.2023). Οι παραπάνω διδακτικές μέθοδοι οργανώνονται (σχεδιασμός, διεξαγωγή, αξιολόγηση) για την ανάπτυξη του μαθήματος, με τη χρήση κατάλληλων: α. *Τεχνικών Εμφύχωσης* στο Θεατρικό Παιχνίδι, β. *Θεατρικών Τεχνικών* στη Διερευνητική Δραματοποίηση. Συνδυαστικά, κατά περίπτωση, με βάση το κριτήριο της καταλληλότητας, οι τεχνικές μπορούν να χρησιμοποιούνται σε καθεμιά από τις διδακτικές μεθόδους (βλ. Οδηγό Εκπαιδευτικού). Επίσης, το Θεατρικό Παιχνίδι και η Διερευνητική Δραματοποίηση μπορούν να ενισχύονται από άλλες θεατροπαιδαγωγικές προσεγγίσεις: α. μεθόδους / τεχνικές (π.χ. Μανδύας του Ειδικού) και β. εμπειρικές πρακτικές, ακόμα και αν αυτές δεν αποτελούν μεθόδους, λόγω του ότι δεν έχουν ερευνητικά σταθμιστεί και, επομένως, δεν έχουν παραγάγει επιστημονικά αποτελέσματα.

³ Κουρετζής, Α. & Αλκίσις (1993). *Θεατρική Αγωγή 1: Βιβλίο για το δάσκαλο*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΟΕΔΒ.

⁴ Γραμματάς, Θ., Μουδατσάκης, Τ., Τζαμαργιάς, Π. & Δερμιτζάκης, Χ. (1998). *Στοιχεία θεατρολογίας. Α' Ενιαιού Λυκείου, Βιβλίο μαθητή*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

⁵ Βλ. επίσης: Ορισμός Προγραμμάτων Σπουδών, ωραρίου λειτουργίας και ωρολογίου προγράμματος Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου (ΦΕΚ 1471/Β'/22.11.2002).

⁶ Μουγιακάκος, Π., Μόρου, Α., Παπαδημιούλης, Χ. & Φραγκή, Μ. (2006). *Θεατρική Αγωγή Ε' και Στ' Δημοτικού*. Αθήνα: ΟΕΔΒ. Μουγιακάκος, Π., Μόρου, Α., Παπαδημιούλης, Χ. & Φραγκή, Μ. (2006). *Θεατρική Αγωγή Ε' και Στ' Δημοτικού, Βιβλίο Δασκάλου*. Αθήνα: ΟΕΔΒ. Βλ. επίσης: Κακουδάκη, Τ. & Απέργη, Π. (2008). *Θέατρο - Θεατρική Παιδεία*. Σειρά: Πολιτισμός - Τέχνες. Διαχείριση ελεύθερου χρόνου. ΥΠΕΠΘ, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

⁷ Βλ. σχετικά: α. 'Πρόγραμμα Σπουδών για τη Θεατρική Παιδεία' [Στο Πλαίσιο των δραστηριοτήτων Αισθητικής Αγωγής για όλες τις βαθμίδες της Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης / συντ. Μ. Θεοδορίδης], Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Γραμματάς, Θ., Λενακάκης, Α., Μπεκιάρης, Γ., Τζαμαργιάς, Π., Φραγκή, Μ., & Χολέβα, Α. (2011). *Νέα Προγράμματα Σπουδών*. Επιστημονικό Πεδίο: Πολιτισμός και Τέχνες στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. β. Οδηγός εκπαιδευτικού για το Θέατρο [Στο Πλαίσιο των δραστηριοτήτων Αισθητικής Παιδείας για όλες τις βαθμίδες της Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης]. 'ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) - Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Οριζόντια Πράξη' MIS: 295450. Επίσης: Μπεκιάρης, Γ. & Τζαμαργιάς, Π. (2011). *Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Θέατρο. Επιστημονικό Πεδίο: Πολιτισμός και Τέχνες στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. γ. Πράξη: 'ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) - Νέο Πρόγραμμα Σπουδών' στους Άξονες Προτεραιότητας 1,2,3. Οριζόντια Πράξη, Υπόεργο 1: 'Εκπόνηση Προγραμμάτων Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης', Πρόταση Β'.

⁸ Το έργο περιλαμβάνει τις Πράξεις (εποπτεία: Σ. Παπαδόπουλος): 'Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης' Κωδ. ΟΠΣ (MIS): 5035542. Ειδικότερα: Πρόγραμμα Σπουδών της Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού (2021 / ΦΕΚ 614 Β_09.02.2023) και Οδηγός Εκπαιδευτικού της Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού (2022 / 2^η έκδοση), Σύνταξη Τεχνικών Προδιαγραφών Εκπόνησης Εκπαιδευτικού Πακέτου για υπάρχοντα Προγράμματα Σπουδών, 'Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Προγράμματα Σπουδών και το εκπαιδευτικό υλικό Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης' Κωδ. ΟΠΣ (MIS): 5035543. Ειδικότερα: Επιμόρφωση Επιμορφωτών [2021-2022 και 2022-2023] με τη μέθοδο εξ αποστάσεως επιμόρφωσης την μεκτική μορφή, Πιλοτική Εφαρμογή [2021-2022 και 2022-2023] του Προγράμματος Σπουδών (Θεατρική Αγωγή [Δημοτικό]) στο πλαίσιο της Πράξης 'Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης' με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 5035542, Μετασχηματισμός Επιμορφωτικού Υλικού σε μαζικό ανοικτό διαδικτυακό μάθημα (MOOC), για το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών Θεατρική Αγωγή (Δημοτικό).

Το Θεατρικό Παιχνίδι και η Διερευνητική Δραματοποίηση, μέσω χρήσης των κατάλληλων τεχνικών, βελτιώνουν το ψυχοκοινωνικό και μαθησιακό περιβάλλον του μαθήματος. Με την αξιοποίησή τους, κατά πρώτον, αναδεικνύονται θεμελιώδεις αρχές και αξίες και, κατά δεύτερον, ενδυναμώνονται δεξιότητες ζωής και, συγκεκριμένα: οργανωτικές, συνεργατικές, επικοινωνιακές, γλωσσικές-διαλογικές, δημιουργικές, διερευνητικές, δραματικές, αξιολογικές-στοχαστικές και μεταγνωστικές δεξιότητες.

Όσον αφορά τις εμπειρικές πρακτικές, αυτές είναι ανάγκη: α. να μη χρησιμοποιούνται αυτόνομα, αλλά να λειτουργούν βοηθητικά και να εντάσσονται απαραίτητα στα συγκεκριμένα στάδια /φάσεις ανάπτυξης τόσο του Θεατρικού Παιχνιδιού, όσο και της Διερευνητικής Δραματοποίησης, β. να διασφαλίζουν το απαραίτητο επιστημονικό υπόβαθρο και την αναγκαία αισθητική και καλλιτεχνική επάρκεια, με στόχο την –κατ’ απόλυτη προτεραιότητα– αναπτυξιακή και μαθησιακή ωφελιμότητα.

4. Διδακτική Μεθοδολογία - Θεατρικό Παιχνίδι και Διερευνητική Δραματοποίηση

4.1. Θεατρικό Παιχνίδι

Το Θεατρικό Παιχνίδι αποτελεί την πρώτη παιγνιώδη, βιωματική και ψυχοκοινωνική θεατρική εμπειρία των παιδιών (Smilansky, 1968). Η βάση του είναι το αυθόρμητο κοινωνικό και δραματικό παιχνίδι (Moreno, 1946 · Slade, 1958, 1968), που παίζουν τα μικρά παιδιά δίχως την παρουσία κάποιου ενήλικα, στο δωμάτιό τους, στην αυλή του σπιτιού τους, στο πεζοδρόμιο, στην είσοδο της πολυκατοικίας, κι όλα αυτά, πριν ακόμα από τη φοίτησή τους στο νηπιαγωγείο. Από αυτήν την άποψη, το θεατρικό παιχνίδι βασίζεται στον αυτοσχεδιασμό με τα αισθητήρια και το σώμα, στην αυθόρμητη λεκτική έκφραση και επικοινωνία, στη δημιουργία και αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων (Παπαδόπουλος, 1998).

Η Παιδαγωγική του Θεάτρου, εκτιμώντας τη σημασία της προϋπάρχουσας εμπειρίας των μικρών παιδιών στο αβίαστο και αυθόρμητο, δικό τους φυσικό παιχνίδι, προτείνει την θεατροπαιδαγωγική προσέγγιση του θεατρικού παιχνιδιού, τόσο ως κοινωνικοποιητική διαδικασία (Papadopoulou, Papadopoulou, & Maroudas, 2017 · Παπαδόπουλος, Ι. Παπαδόπουλος, Σ. & Μαρούδας, 2017), όσο και ως διδακτική μέθοδο (Koste, 1978 · Κουρετζής, 1991 · Τσιάρας, 2016). Στην εκπαίδευση, ως Θεατρικό Παιχνίδι εννοούμε εκείνη την ψυχοπαιδαγωγική, δραματική - διδακτική μέθοδο, που οργανώνεται ως ενιαίο διανθρώπινο και αυτοσχέδιο μυθοπλαστικό περιβάλλον και αναπτύσσεται στις παρακάτω τέσσερις φάσεις: α) Απελευθέρωση και δημιουργία ομάδας, β) Αναδημιουργία ρόλων / καταστάσεων, γ) Σκηνική αυτοσχέδια δράση, δ) Αποτίμηση εργαστηρίου (Παπαδόπουλος, 2010).

α) Απελευθέρωση και δημιουργία ομάδας

Αποτελεί την πρώτη φάση της εμπλοκής των παιδιών στη δράση. Αναπτύσσεται μέσω ψυχοκοινωνικών, ψυχοκινητικών και δραματικών δραστηριοτήτων (παιχνίδια και ασκήσεις), οι οποίες, ενώ εντάσσονται στην ατμόσφαιρα και στο εννοιολογικό στίγμα (ψυχοπαιδαγωγικό, κοινωνικό και δραματικό) του θεματικού θεατρικού αυτοσχεδιασμού που θα ακολουθήσει, είναι αυτονομημένες από αυτόν, καθώς κανείς (ούτε και ο/η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής) δεν γνωρίζει τον τρόπο εξέλιξης της δράσης της επόμενης φάσης.

Οι δραστηριότητες της α΄ φάσης στοχεύουν στην έκφραση και την επικοινωνία στην ομάδα και ειδικότερα: α. στην καλλιέργεια κλίματος αποδοχής και ασφάλειας, μέσα από παιχνίδια και ασκήσεις γνωριμίας, χαλάρωσης και εμπιστοσύνης, β. στην εξάσκηση της αυτοέκφρασης και της έκφρασης, μέσω των αισθητηρίων, της σωματικής, λεκτικής και δραματικής έκφρασης, προκειμένου να αναπτυχθούν οι κατάλληλες δεξιότητες και να αποκτήσουν τα παιδιά την επικοινωνιακή, ψυχοκοινωνική και δραματική ικανότητα, που απαιτείται στη δεύτερη και τρίτη φάση.

Είναι ανάγκη να τονιστεί ότι στην πρώτη φάση οι σκηνικές αναπαραστάσεις και μεταμορφώσεις, που συνδέονται με τη δημιουργία των πρώτων ρόλων που αναλαμβάνουν τα παιδιά, στο πλαίσιο των παιχνιδιών σωματικής έκφρασης και μεταμόρφωσης, αποτελούν ένα είδος ‘προ-ρόλου’, από την άποψη ότι δεν έχει αναπτυχθεί το αναγκαίο μυθοπλαστικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο, ως θεατρικοί ρόλοι, να δράσουν με πλήρη ανάπτυξη της συμπεριφοράς τους, στις ποικίλες καταστάσεις.

4.1.1. ψυχοκοινωνικές δραστηριότητες

Με αυτές επιδιώκεται η οικοδόμηση διανθρώπων δεσμών και, επομένως, η δημιουργία ομάδας (παιχνίδια και ασκήσεις γνωριμίας και εμπιστοσύνης).

4.1.2. ψυχοκινητικές δραστηριότητες

Καλλιεργούν σωματικές, κινητικές και εκφραστικές δεξιότητες (παιχνίδια και ασκήσεις σωματικής κίνησης και έκφρασης, χαλάρωσης, παρατηρητικότητας και συγκέντρωσης της προσοχής, ρυθμικά και λεκτικά παιχνίδια).

4.1.3. δραματικές δραστηριότητες

Εξοικειώνουν τους συμμετέχοντες με την ανάληψη του θεατρικού ρόλου (παιχνίδια και ασκήσεις μεταμορφώσεων και αυτοσχεδιασμοί).

β) Αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων

Είναι η φάση κατά την οποία οικοδομείται και διαρκώς επικοδομείται ή ακόμα και αναδομείται το αυτοσχέδιο μυθοπλαστικό περιβάλλον (ρόλοι, καταστάσεις και θέματα). Ήδη, κατά την προηγούμενη φάση, έχοντας εξοικειώσει τα παιδιά με τις ικανότητες των θεατρικών ρόλων, που εκτιμά ότι θα αναληφθούν, ο/η εκπαιδευτικός, με την αφήγηση ή τις οδηγίες του δημιουργεί πρόσφορες συνθήκες για ανάπτυξη φανταστικών περιβαλλόντων δράσης και στοχασμού. Έτσι, πολύ συχνά, είτε σε ρόλο αφηγητή / ιστορητή, είτε εκτός ρόλου, καλεί την ολομέλεια να χωριστεί σε μικρό αριθμό ομάδων ρόλων (2-3) και να αναπτύξει τον αυτοσχεδιασμό. Αυτός μπορεί να οδηγηθεί σε επιμέρους θεματικούς αυτοσχεδιασμούς, ανάλογα με τις ψυχοσυναισθηματικές ανάγκες των παιδιών, οι οποίες εκδηλώνονται με τρόπο άμεσο και αυθόρμητο. Άλλοτε, πάλι, κυριαρχούν σύντομοι σωματικοί ή και λεκτικοί αυτοσχεδιασμοί, σε ζευγάρια ή σε μικρές ομάδες των 4-6 παιδιών, αλλά και με όλη την ομάδα. Κατά τη διάρκεια των αυτοσχεδιασμών, μπορεί να αλλάζουν με τρόπο αυθόρμητο τόσο τους θεατρικούς ρόλους, όσο και τις μυθοπλαστικές καταστάσεις που δημιουργούν. Όχι σπάνια, εξαιτίας και χάρην ποικίλων ψυχογενών ή δραματικών παραγόντων, μπορεί να αλλάζουν ακόμα και το βασικό θέμα. Αυτό καταδεικνύει ότι η β΄ φάση του θεατρικού παιχνιδιού μπορεί να είναι τόσο δημιουργική, που να φτάνει στα όρια της ανατροπής ακόμα και του αρχικού δραματικού περιβάλλοντος, ακριβώς επειδή τα παιδιά αυθόρμητα επαναπροσδιορίζουν το παιχνίδι τους συνολικά. Ο/Η εκπαιδευτικός οφείλει με τρόπο παιδαγωγικά ανώδυνο και θεατρικά αυτοσχέδιο και ευφυή να ανταποκρίνεται στη δημιουργικότητα και την

ανατρεπτική συχνά διάθεση όλης της ομάδας ή και ορισμένων μελών της, διατηρώντας, ωστόσο, την ισορροπία των σχέσεων των ρόλων και τη ροή της δράσης.

Με την ολοκλήρωση της β' φάσης μπορεί να πραγματοποιείται μια αναγκαία πρώτη, διαμορφωτικού χαρακτήρα συζήτηση εκτός ρόλου στην ομάδα, σχετικά με όσα βίωσαν και αναπαράστησαν τα παιδιά, που αφορούν τόσο ζητήματα διαχείρισης του ψυχοκοινωνικού πλαισίου της ομάδας, όσο και ζητήματα που αφορούν τη δραματική τους εμπειρία. Όλα τα παραπάνω λειτουργούν ανατροφοδοτικά για την ανάπτυξη της γ' φάσης.

γ) Σκηνική αυτοσχέδια δράση

Οι θεατρικοί αυτοσχεδιασμοί της δεύτερης φάσης –μετά τη συζήτηση που προηγήθηκε– σταθεροποιούνται και παρουσιάζονται με μορφή σκηνικού δρώμενου, με την παρουσία κοινού. Έτσι, διαδοχικά, κάθε υποομάδα μπορεί να παρουσιάζει το δρώμενό της στις άλλες που παρακολουθούν, σε ρόλο ακροατηρίου, τη δημιουργία του. Άλλες πάλι φορές, όλη η ομάδα παρουσιάζει τη σκηνική της δημιουργία σε ευρύτερο κοινό.

δ) Αποτίμηση του εργαστηρίου

Τα παιδιά αξιολογούν το βιωματικό εργαστήριο, αναδημιουργώντας προγενέστερες δράσεις, δίνοντάς τους νέες μορφές (διαθεματικά περιβάλλοντα, διακειμενικές συνθέσεις, άλλες τέχνες) και σχήματα (κύκλος της ομάδας). Έτσι, οι αυτοσχεδιασμοί μπορούν να αναμορφώνονται σε εικαστικές, μουσικές και άλλες καλλιτεχνικές και ψηφιακές απεικονίσεις, σε στοχαστικά ημερολόγια, ποιητικές συνθέσεις και άλλα γραπτά κείμενα, καθώς και σε διαλογικές συζητήσεις, αναστοχαστικούς μονολόγους, κλπ.

Πίνακας 1

ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΑΙ
α. Απελευθέρωση και δημιουργία ομάδας
β. Αναδημιουργία ρόλων και καταστάσεων
γ. Σκηνική αυτοσχέδια δράση
δ. Αποτίμηση του εργαστηρίου
© Παπαδόπουλος Σ., 2010

4.2. Διερευνητική Δραματοποίηση³

Η κλασική μορφή Δραματοποίησης συνιστά τη μεταγραφή μη θεατρικού κειμένου σε θεατρικό και τη μετέπειτα σκηνική του απεικόνιση (Pavis, 1998:122, 2006). Με τον μετασηματιστικό της χαρακτήρα, επιτρέπει στους/στις μαθητές/τριες να εμπλέκονται σε εργαστήρια θεατρικής γραφής, όπου αναδομούνται προϋπάρχον γραπτό κείμενο, μέσω διερεύνησης των κωδικών του δράματος (χαρακτήρες, πλοκή, δράση, συγκρούσεις, χώρος, χρόνος). Η αναμορφωτική της λειτουργία συνεχίζεται με τη δημιουργία σκηνικής σύνθεσης και ολοκληρώνεται με τον διάλογο ανάμεσα στα παιδιά, ως συντελεστές της παρουσίας / παράστασης και τους θεατές.

Η ανάγκη διερεύνησης του θεατρικού λόγου και της σκηνικής του απεικόνισης μάς οδηγεί αφενός στην υιοθέτηση προσεγγίσεων, τις οποίες εισήγαγαν με την έρευνά τους μεγάλοι αναμορφωτές του θεάτρου, αφετέρου στην αναμόρφωσή τους με βάση τις παραδοχές των σύγχρονων ψυχοπαιδαγωγικών, κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών (Courtney, 1974, 1994 Rosenberg, Castellano, Chrein, & Pinciotti, 1982 Kase-Polisini, 1985 Wright, 2006). Επίσης, οι σημερινές ανάγκες παιδιών, αλλά και ενηλίκων, εκπαιδευτικών, καλλιτεχνών και επαγγελματιών, για τους οποίους η έκφραση και η διαλογική επικοινωνία αποτελεί δομικό εργαλείο της δουλειάς τους, απαιτούν την προσαρμογή της εκπαίδευσης και επιμόρφωσής τους στα νέα επιστημολογικά, επιστημονικά και καλλιτεχνικά δεδομένα (Παπαδόπουλος, 2021b).

Προς αυτήν την κατεύθυνση, τα τελευταία χρόνια, διαπιστώνουμε την αναγκαιότητα μιας διερευνητικής θεατρικής μεθόδου με ψυχοπαιδαγωγική στόχευση (Guss, 2005 Shiao-You, 2006), στο πλαίσιο του Προγράμματος Σπουδών (Somers, 1994), που θα διακρίνεται για τον εμπνευστικό, διαδραστικό, γλωσσικό και αναστοχαστικό χαρακτήρα της (Way, 1968 Bolton, 1979 Wagner, 1979, 1998 Johnson, & O'Neill, 1984 Koste, 1985 Bailin, 1998). Έτσι, η κλασική μορφή της δραματοποίησης ενισχύεται με τη μέθοδο της Διερευνητικής Δραματοποίησης (Inquiry Drama Method / Παπαδόπουλος, 2007, 2010, 2021 Papadopoulos, Karagianni, Filippoupoliti, 2022), η οποία εστιάζει στον άνθρωπο που δρα και αναστοχάζεται μέσα στην κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα (Παπαδόπουλος, 2022).

Η κλασική Δραματοποίηση μπορεί να αποτελεί λειτουργικό μέρος της Διερευνητικής Δραματοποίησης, καθώς: α) ως μεταγραφή σε θεατρικό κείμενο, εντάσσεται στο τρίτο στάδιο της Διερευνητικής Δραματοποίησης, με την αξιοποίηση του Εργαστηρίου Θεατρικής Γραφής, β) ως σκηνική παρουσίαση εντάσσεται στο τέταρτο στάδιο της Διερευνητικής Δραματοποίησης, με την έμφαση να δίνεται στην παρουσίαση (presenting) των καταστάσεων που διερευνήθηκαν και όχι στην μεθοδικά οργανωμένη θεατρική παράσταση (performing).

Σημειώνεται ότι η ικανότητα των παιδιών να συμμετέχουν ενεργά στη θεατρική παράσταση, προϋποθέτει τη λειτουργία ψυχοδιανοητικών μηχανισμών, που τους επιτρέπουν να μπαίνουν στη θέση των θεατών, πραγματικότητα που πολύ συχνά δεν είναι εφικτή στα παιδιά σχολικής ηλικίας (Kemp & Ashwell, 2000). Η διερεύνηση μπορεί να ξεκινά με ένα οποιασδήποτε μορφής κείμενο (λογοτεχνικό, χρηστικό, κλπ.), ερέθισμα (οπτικό, ηχητικό, ψηφιακό, αντικείμενο, κλπ.) ή σκηνική παρουσία του/της εκπαιδευτικού σε θεατρικό ρόλο (αυτοσχεδιασμός, αφήγηση, κλπ.). Κατόπιν, με την αξιοποίηση κατάλληλων στοιχείων του θεάτρου (δραματικό περιβάλλον, ρόλος, εστιακό κέντρο, η επί σκηνής δραματική ένταση, χρόνος, χώρος, εκφραστικά μέσα, σύμβολα) (O'Toole, 1992) και θεατρικών τεχνικών (Neelands, 1990 Morgan, & Saxton, 1987), αναπτύσσεται η σκηνική διερεύνηση της συμπεριφοράς των

ρόλων και των καταστάσεων (Neelands, 1984, 1992), όπου τα παιδιά ερευνούν τα επίμαχα στιγμιότυπα, μέσα από την κατανόηση της θέσης του άλλου (Αλκίσις, 2008) και από ποικίλες οπτικές γωνίες (Bolton, & Heathcote, 1999).

Στάδια ανάπτυξης⁴

Για την ανάπτυξη της μεθόδου απαιτείται:

- καλλιέργεια πίστης των συμμετεχόντων στους ρόλους,
- επιλογή του εστιακού κέντρου για τη διερεύνηση της ιστορίας,
- δημιουργία της απαραίτητης δραματικής έντασης,
- καθέρωση χωροχρονικών συνθηκών,
- αξιοποίηση των εκφραστικών μέσων (σώμα, φωνή, λόγος) και των συμβόλων (O'Toole, & Haseman, 1984).

Οι παραπάνω προϋποθέσεις μπορούν να πραγματοποιούνται με την επιλογή κατάλληλων θεατρικών τεχνικών (Kemp, & Ashwell, 2000) και τεχνικών ερώτησης (Dillon, 1990). Η δραματοποίηση μπορεί να αποκτά ερευνητικό χαρακτήρα. Προς αυτήν την κατεύθυνση συμβάλλει η μέθοδος Project και, ειδικότερα, η θεατρική μέθοδος Project 'Μανδύας του Ειδικού' (Heathcote, & Herbert, 1985) (Παπαδόπουλος, 2009 · Papadopoulos, & Kosma, 2018).

Τα στάδια είναι τα ακόλουθα:

1. Δημιουργία ατμόσφαιρας ομάδας

Όπως στο Θεατρικό Παιχνίδι, έτσι και στη Διερευνητική Δραματοποίηση, στο εισαγωγικό στάδιο, αναπτύσσονται ψυχοκοινωνικές, ψυχοκινητικές και δραματικές δραστηριότητες, δηλαδή παιχνίδια και ασκήσεις τόσο για την καλλιέργεια κλίματος αποδοχής, εμπιστοσύνης και ασφάλειας, όσο και μέσω των αισθητηρίων, της αυτοέκφρασης, της παρατηρητικότητα, της σωματικής και λεκτικής έκφρασης (Papadopoulos & Mamali, 2021) και της επικοινωνίας.

2. Γνωριμία με το αρχικό περιβάλλον

Η Διερευνητική Δραματοποίηση απαιτεί έναν μύθο, που αποτελεί βάση διερεύνησης των διαστάσεων που θα αναδείξουν τα παιδιά στα επόμενα στάδια (Μουδατσάκις, 2005). Ωστόσο, το αρχικό κείμενο, που στην περίπτωση αυτή θα λειτουργήσει ως προ-κείμενο (O'Neil, 1995), μπορεί να είναι είτε μια δοσμένη ιστορία (αφηγηματικό κείμενο, θεατρικό έργο, τραγούδι, ταινία), που θα παρουσιάσει ο εμπνευστής, είτε ένα αντικείμενο στον χώρο, που αποτελεί το ερέθισμα, για να αναπτύξει με αυτό έναν αυτοσχεδιασμό. Η εξέλιξη της ιστορίας θα εμπλουτισθεί με τη δημιουργικότητα των παιδιών (Bernstein, 1985), που με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού θα ενδυναμώσουν τα στιγμιότυπα που θα προκρίνουν, μιας και τους το επιτρέπει η ανοιχτότητα του αρχικού κειμένου (Παπαδόπουλος, 2007).

3. Δημιουργία θεατρικού - νέου περιβάλλοντος

α. Πρώτες επισημάνσεις για την εξέλιξη της ιστορίας

Μετά την παρουσίαση της ιστορίας, τα παιδιά δημιουργούν το νέο περιβάλλον. Με σύντομο τρόπο προσδιορίζουν τα χωροχρονικά στοιχεία του δοσμένου δραματικού περιβάλλοντος, διατυπώνουν εκτιμήσεις για τους ρόλους, τα κίνητρα και τις μεταξύ τους σχέσεις. Κατόπιν, με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού, αξιοποιούν κατάλληλες τεχνικές, εξοικειώνονται με τις δεξιότητες των θεατρικών ρόλων και τις νέες καταστάσεις.

β. Διερεύνηση – Στοχασμός σε θεατρικό ρόλο

Δοκιμάζουν νέες φόρμες έκφρασης, χρησιμοποιώντας τα εκφραστικά τους μέσα (σώμα, φωνή, λόγο) και, με τη συστηματική λειτουργία των θεατρικών τεχνικών, εμπλέκονται σε δραστηριότητες σκηνικής δράσης και στοχασμού, για να διερευνήσουν στιγμιότυπα που προτείνει ο/η εκπαιδευτικός ή τα ίδια τα παιδιά. Αυτά τα στιγμιότυπα αποκτούν σκηνική μορφή και υποστηρίζονται με το απαραίτητο ηχητικό, σκηνογραφικό, ενδυματολογικό και ψηφιακό περιβάλλον. Ο στοχασμός πάνω στη δράση επιτρέπει στους/στις μαθητές/τριες να βαθαινούν την κατανόησή τους για το έργο.

γ. Διαμορφωτική αξιολόγηση I

Αφού ολοκληρωθεί ένα πρώτο επίπεδο θεατρικής διερεύνησης, υπό το πρίσμα της συναντίληψης της διαμορφωτικής αξιολόγησης, αναστοχάζονται πριν διαμορφώσουν το νέο περιβάλλον.

δ. Διαμόρφωση της ιστορίας

Τα παιδιά συνεχίζουν τη διερεύνηση της ιστορίας, μέσω του εστιακού κέντρου, το οποίο θέτει ο/η εκπαιδευτικός. Αυτό αποτελεί το ειδικό θεματικό και ερμηνευτικό πρίσμα για την εμπάθνηση στη σκηνική διερεύνηση, με τη χρήση κατάλληλων τεχνικών ερώτησης, θεατρικών τεχνικών και, ειδικότερα, τεχνικών δραματικής έντασης.

Σε Εργαστήρι Θεατρικής Γραφής, συγγράφουν τους διαλόγους, αξιοποιώντας τις τεχνικές του δραματικού κειμένου (διάλογος, δράση, πλοκή, κειμενικές τεχνικές δραματικής έντασης, καταστάσεις, χαρακτήρες) και τους ενσωματώνουν λειτουργικά στους σκηνοκείμενους αυτοσχεδιασμούς, που σταθεροποιούνται διαδοχικά, καθώς οι μαθητές/τριες περνούν από τη δράση στον στοχασμό και από κει στη γραφή και πάλι στη δράση.

ε. Διαμορφωτική αξιολόγηση II

Πραγματοποιείται μια νέα διαμορφωτικού χαρακτήρα αξιολογική κρίση και αξιολογική αναπαράσταση των καταστάσεων που διερευνήθηκαν, με χρήση θεατρικών τεχνικών ως αξιολογικών (Παπαδόπουλος, 2015).

4. Σκηνική παρουσίαση νέου δραματικού κειμένου

Το εργαστήριο μπορεί να οδηγηθεί σε σκηνική παρουσίαση και θεατρική παράσταση. Χωρίς απαραίτητη συστηματική προετοιμασία, με τρόπους απλούς και μη χρονοβόρους, τα παιδιά παρουσιάζουν το αποτέλεσμα της έρευνάς τους.

5. Τελική αξιολόγηση

Πρόκειται για το μεταγνωστικό στάδιο της στοχαστικής αυτοαξιολόγησης. Σε θεατρικό ρόλο και εκτός ρόλου, οι μαθητές/τριες αιτιολογούν, επιχειρηματολογούν, σιωπούν, παρατηρούν τη σκηνική μορφή των στιγμιότυπων που δημιούργησαν, αφουγκράζονται ο ένας τον άλλον. Ξανασκέφτονται τη διαδικασία και όσα διερεύνησαν.

Πίνακας 2

Διερευνητική Δραματοποίηση / (Inquiry Drama Method) Στάδια Ανάπτυξης	
1. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ ΟΜΑΔΑΣ	
<ul style="list-style-type: none"> • προσωπική έκφραση (σωματική, φωνητική, λεκτική) • πηγαία διερεύνηση βασικών εννοιών του υπό διερεύνηση θέματος • επικοινωνία στην ομάδα με ποικιλία παιχνιδιών και ασκήσεων (σωματικής έκφρασης, γνωριμίας, παρατήρησης, κλπ.) 	
2. ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΧΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	
δάσκαλος σε ρόλο ή εκτός ρόλου – παιδιά εκτός ρόλου	
<ul style="list-style-type: none"> • ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟ ΕΡΓΟ ακρόαση / ανάγνωση λογοτεχνικού- μουσικού έργου, ακρόαση / ανάγνωση στίχων τραγουδιού, ανάγνωση θεατρικού έργου / παρακολούθηση παράστασης θεατρικής, όπερας, χορού, κινηματογραφικού έργου- ντοκιμαντέρ, εικαστικού έργου 	<ul style="list-style-type: none"> • ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟ ΚΙΝΗΤΡΟ - ΕΡΕΘΙΣΜΑ παρακολούθηση/ ακρόαση/ ανάγνωση έννοιας, χρηστικού κειμένου, μαρτυρίας, προφορικής αφήγησης, οπτικού - ηχητικού εικαστικού ερεθίσματος ή συνδυασμού αυτών
3. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ - ΝΕΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	
<ul style="list-style-type: none"> • ΠΡΩΤΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ συζήτηση εκτός θεατρικού ρόλου για το δραματικό περιβάλλον • ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ – ΣΤΟΧΑΣΜΟΣ ΣΕ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΡΟΛΟ αυτοσχέδιες δράσεις - αξιοποίηση θεατρικών τεχνικών / στοχασμός σε ρόλο • ΔΙΑΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ I αξιολόγηση της δράσης που οδηγεί σε κατανόηση και τροφοδοτεί με νέα δράση (ερωτήσεις, εκδοχές, παρατηρήσεις για το περιεχόμενο και τη διαδικασία) • ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ διαμόρφωση επεισοδίων εκτός ρόλου με ενδιάμεσες αυτοσχέδιες δράσεις, εργαστήρι δημιουργικής γραφής – μεταγραφή αφηγηματικού σε δραματικό • ΔΙΑΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ II παρουσίαση στην ολομέλεια της ομάδας - ανατροφοδότηση 	
4. ΣΚΗΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΝΕΟΥ ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	
απλή χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία ή οργανωμένη ως προς τα σημεία της όψης θεατρική παράσταση / θεατρικό αναλόγιο	
5. ΤΕΛΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	
αξιολόγηση της δράσης που οδηγεί σε κατανόηση και τροφοδοτεί με νέα δράση	
<i>© Παπαδόπουλος, Σ.</i>	

ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ / (INQUIRY DRAMA METHOD)
1. Δημιουργία ατμόσφαιρας ομάδας
2. Γνωριμία με το αρχικό περιβάλλον
3. Δημιουργία θεατρικού – νέου περιβάλλοντος <i>i) Πρώτες επισημάνσεις για την εξέλιξη του μύθου</i> <i>ii) Διερεύνηση-στοχασμός σε θεατρικό ρόλο</i> <i>iii. Διαμορφωτική αξιολόγηση I</i> <i>iv. Διαμόρφωση της ιστορίας</i> <i>v. Διαμορφωτική αξιολόγηση II</i>
4. Σκηνική παρουσίαση νέου δραματικού κειμένου
5. Τελική αξιολόγηση

4.3. Θεατρικές Τεχνικές – Τεχνικές Εμφύχωσης

α) Αισθησιοκινητική δράση – Καθοδηγημένη φαντασία

Οι μαθητές/τριες κινούνται στον χώρο, έχοντας ενεργοποιήσει τα αισθητήριά τους, για να αναπαραστήσουν μια κατάσταση, ανταποκρινόμενοι στις οδηγίες του/της εκπαιδευτικού Θεατρικής Αγωγής, που τους καλεί να τη φανταστούν (Taylor, 1998). Το βίωμα ισχυροποιείται όσο πιο έντονα νιώθουν μέσα τους την εικόνα που αναπαριστούν.

β) Παγωμένη εικόνα

Ακίνητοι σε θεατρικό ρόλο, οι μαθητές/τριες αναπαριστούν μια δραματική κατάσταση σε παγωμένη εικόνα (still image). Αν και σε ακινησία, η εκφραστική δύναμη της σωματικής στάσης και του προσώπου δημιουργεί τις προϋποθέσεις για πολλαπλές αναγνώσεις της αναπαριστώμενης κατάστασης. Ταυτόχρονα, σε συνθήκες σιωπής, ο μη εκφωνούμενος λόγος είναι έντονα παρών και ενισχύει τη στοχαστική διάθεση των παιδιών που, δυνάμει, μπορεί να αναλυθεί σε λεκτική έκφραση όσων συμβαίνουν στη συνείδησή τους.

γ) Εικόνες από τη ζωή του χαρακτήρα

Οι μαθητές/τριες αναλαμβάνουν έναν ρόλο και δείχνουν στιγμιότυπα από τη ζωή του χαρακτήρα (a day in the life). Αυτά, σε χρονική ακολουθία, αφορούν τρία ή περισσότερα χρονικά σημεία ή περιόδους, με ιδιαίτερη σημασία για τη ζωή του χαρακτήρα.

δ) Ανίχνευση της σκέψης και της κοινωνικής κατάστασης

Αποτελεί συμπληρωματική τεχνική της παγωμένης εικόνας, καθώς η αναπαράσταση νοηματοδοτείται με λόγο σύντομο και περιεκτικό. Έτσι, ενώ οι μαθητές/τριες βρίσκονται σε παγωμένη εικόνα, ο/η εκπαιδευτικός πλησιάζει κάποιο ή όλα τα παιδιά και τους απευθύνει ερωτήματα, προκειμένου να εκφράσουν φωναχτά σκέψεις και συναισθήματά τους (thought tracking). Αυτοί ανταποκρίνονται σε θεατρικό ρόλο. Οι απαντήσεις τους μπορούν να φωτίζουν σημεία τα οποία δεν είναι δυνατό να γίνονται κατανοητά με την παγωμένη εικόνα.

ε) Περίγραμμα του χαρακτήρα

Πάνω σε ένα κομμάτι χαρτί (του μέτρου) ή σε κάποιο παρόμοιας λειτουργικότητας υλικό, τοποθετεί το σώμα του ένα παιδί, ευρισκόμενο σε ρόλο ενός χαρακτήρα. Κάποιος από τους άλλους μαθητές/τριες σχεδιάζει το περίγραμμά του (role in the wall). Κατόπιν, οι μαθητές/τριες εκτός θεατρικού ρόλου (ή και σε ρόλο), έξω από το περίγραμμα, γράφουν ό,τι θέλουν να του πουν, ενώ, μέσα στο περίγραμμα, γράφουν ως ο χαρακτήρας που σκέφτεται για τη ζωή του ή για κάποιο συγκεκριμένο ζήτημα. Ο απεικονιστικός χαρακτήρας της άποψης 'μέσα στο περίγραμμα' και 'έξω από το περίγραμμα' αποτελεί πρότυπο, για να αναζητηθεί η έννοια της οπτικής γωνίας⁵. Η τεχνική χαρακτηρίζεται για την πληροφοριακή, στοχαστική και ποιητική της δύναμη.

στ) Γραφή και ανάγνωση σε ρόλο

Οι μαθητές/τριες σε θεατρικό ρόλο (writing in role) εμπλέκονται στη γραφή (Booth, 1994, 1996) ποικίλων ειδών κειμένων, μιας και ο λόγος για τον οποίο γράφουν ή εκφράζονται προφορικά, απηχεί την ανάγκη τους ως χαρακτήρων να διατυπώσουν τις σκέψεις ή τα συναισθήματά τους με κατάλληλο ύφος, σχετικά με ένα ζήτημα που τους απασχολεί.

Από αυτήν την άποψη η τεχνική επιτρέπει να καθιερώσουμε ένα αποτελεσματικό γλωσσικό περιβάλλον. Επομένως, χρειάζεται να δώσουμε έμφαση στη χρήση της γλώσσας στην προφορική ή γραπτή μορφή και, ως εκτούτου, στην ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας των παιδιών. Να κάνουμε ικανά τα παιδιά να χρησιμοποιούν τον προφορικό και γραπτό λόγο σε κάθε περίπτωση με δημιουργικό και στοχαστικό τρόπο (Paradopoulos, 2018).

ζ) Συλλογικός χαρακτήρας

Οι μαθητές/τριες σε θεατρικό ρόλο δημιουργούν τη συλλογική συνείδηση του χαρακτήρα (collective character). Πρόκειται για έναν χαρακτήρα, που διαμορφώνεται από το σύνολο των διαφορετικών απόψεων των παιδιών.

Σε μια εναλλακτική απόδοση της τεχνικής, ενώ ένα από τα παιδιά αναπαριστά το σώμα του χαρακτήρα, με τις κατάλληλες χειρονομιακές στάσεις (gestus), κάποιοι άλλοι αναλαμβάνουν τη φωνή του. Η τεχνική μπορεί να διαφοροποιείται ως προς την αρχιτεκτονική δόμησης της εικόνας του χαρακτήρα, ως προς τα σώματα που δείχνουν ή τα παιδιά που μιλούν.

η) Μαρτυρία

Πρόκειται για την αφήγηση της προσωπικής μαρτυρίας (giving witness) σχετικά με μια αξιοσημείωτη εμπειρία του χαρακτήρα. Η τεχνική μοιάζει με τη συνέντευξη. Ωστόσο διαφοροποιείται από αυτήν, καθώς στη μαρτυρία δεν ακούμε την ερώτηση, ενώ, αντίθετα, η έμφαση δίνεται στη στοχαστική ανάσυρση της βιωμένης μνήμης (π.χ. μπροστά σε ένα εννοούμενο ακροατήριο ή τηλεοπτικό φακό).

θ) Διάδρομος της συνείδησης ή Συμβουλές στον χαρακτήρα - Αντικρουόμενες σκέψεις

Σε μια κρίσιμη για την εξέλιξη της δράσης περίπτωση, κάποιο από τα παιδιά, ως ένας από τους χαρακτήρες που αντιμετωπίζει ένα δίλημμα, περνά μέσα από ένα ανθρώπινο τούνελ, το οποίο δημιουργούν με τα χέρια τους τα άλλα παιδιά σε ρόλο. Αυτοί στέκονται όρθιοι σε δύο σειρές, τη μια απέναντι από την άλλη και, ανάλογα με την οδηγία του/της εκπαιδευτικού, μπορεί να αναλαμβάνουν τον ρόλο των αντικρουόμενων σκέψεων (voices in the head) και της συνείδησης του ρόλου (conscience alley), που βρίσκεται σε δίλημμα ή να είναι κάποιοι άλλοι που, σε ρόλο ή εκτός ρόλου, τού δίνουν συμβουλές για το τι πρέπει να κάνει στη δύσκολη αυτή περίπτωση (conflicting advice). Κάθε φορά που ο ρόλος κοιτάζει κάποιον από τους παίκτες, εκείνος του μιλάει ως η φωνή της συνείδησης. Η τεχνική διαθέτει έντονα στοχαστικά και μεταγνωστικά χαρακτηριστικά και, συχνά, οδηγεί στην αλλαγή της συμπεριφοράς του ρόλου.

ι) Καρέκλα των αποκαλύψεων

Κάποιο από τα παιδιά, σε θεατρικό ρόλο, κάθεται μπροστά στην ομάδα των συμμαθητών, η οποία σε ρόλο ή εκτός ρόλου τού ζητά πληροφορίες, σχετικά με ό,τι χρειάζεται να μάθει για τη ζωή του ή την κατάσταση που διερευνάται. Η τεχνική δεν συνδέεται με την εμπειρία μιας 'ανάκρισης' αλλά, αντίθετα, ο ίδιος ο ρόλος, με τη θέλησή του, επιθυμεί να μοιραστεί πράγματα, ως μια αποκαλυπτική μαρτυρία, που αφορά τη διερευνώμενη κατάσταση (Παπαδόπουλος, 2021).

Αν και καθένας από την ομάδα μπορεί να ερωτά ό,τι θέλει, δεν μπορεί να αναπτύσσει διάλογο με τον ερωτώμενο με διαδοχικές ερωταποκρίσεις. Δικαιούται να θέτει αποκλειστικά ένα ερώτημα, ενώ ο ρόλος δικαιούται να απαντά σε ό,τι ο ίδιος θεωρεί σκόπιμο.

ια) Μανδύας του Ειδικού

Ο Μανδύας του Ειδικού (Mantle of the expert) αποτελεί ερευνητική τεχνική που, ανάλογα με τον τρόπο ανάπτυξής της, μπορεί να χαρακτηριστεί μέθοδος ή τεχνική. Τα παιδιά αναλαμβάνουν ρόλους ειδικών, προκειμένου να ερευνήσουν ένα θέμα. Συνεργάζονται για να συλλέξουν δεδομένα σε πραγματικές συνθήκες έρευνας και, κατόπιν, σε υποομάδες έργου, με βάση την εμπειρία της γνώσης που αποκόμισαν, αποφαίνονται με μια ειδική άποψη.

ιβ) Συνέντευξη

Τα παιδιά σε ρόλο δημοσιογράφων προετοιμάζουν και θέτουν ερωτήσεις στον ρόλο, τον οποίο μπορούν διαδοχικά να αναλαμβάνουν περισσότερα παιδιά. Η τεχνική δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας ερωτήσεων με την οργάνωση ενός σχετικού εργαστηρίου παραγωγής ερωτημάτων. Έμφαση δίνεται στον στόχο κάθε ερώτησης, στην ένταξη των ερωτήσεων σε θεματικές κατηγορίες και στην καταλληλότητά τους, ανάλογα με την περίπτωση της επικοινωνίας και της κοινωνικής κατάστασης.

ιγ) Αυτοσχεδιασμός

Πρόκειται για την αυτοσχέδια δράση, στην οποία τα παιδιά εμπλέκονται με την πηγαία εκφραστική τους δύναμη. Δεν προαπαιτείται κάποιο θεατρικό κείμενο ή σενάριο. Ωστόσο, κάποια βασικά στοιχεία, σχετικά τόσο με την ταυτότητα και τη σύνολη προσωπικότητα των ρόλων (συμπεριφορά, κίνητρα, κ.λπ.), όσο και με τον χώρο, τον χρόνο και τη γενικότερη κατάσταση είναι απαραίτητα, καθώς επιτρέπουν τη δημιουργία μιας κοινής βάσης για τον αυτοσχεδιασμό των παιδιών. Προς αυτήν την κατεύθυνση χρησιμοποιούνται οι κάρτες ρόλων (βλ. παρακάτω).

Η χρήση ημιδομημένου αυτοσχεδιασμού ενισχύει την επικοινωνιακή ικανότητα των παιδιών που παίρνουν μέρος στον αυτοσχεδιασμό. Για να είναι όμως πλήρης ο παραγόμενος λόγος, δεν αρκεί μια επιφανειακή προσαρμογή του στις περιστάσεις επικοινωνίας. Απαιτείται η χρήση κατάλληλου ύφους και λεξιλογίου και η αξιοποίηση της αλληλοδραστικής (interactive), διαπραγματευτικής και κοινοτικής του δύναμης.

ιδ) Κάρτες ρόλων

Κάθε παιδί, πριν από τον ημιδομημένο αυτοσχεδιασμό, μελετά μια κάρτα, στην οποία είναι γραμμένα στοιχεία, που με πολύ σύντομο τρόπο δίνουν πληροφορίες για τον ρόλο, που πρόκειται να αναλάβει. Η τεχνική διευκολύνει τα παιδιά να γνωρίσουν τη συμπεριφορά του ρόλου και, έτσι, να έλθουν σε επαφή με την ταυτότητά του. Η γνώση στοιχείων, που αφορούν στην καθημερινότητα του ρόλου, στις αντιλήψεις και τις ενέργειές του, μπορεί να συμβάλουν στην εκ μέρους του παιδιού κατανόηση της κατάστασής του. Για παράδειγμα, πριν από την έναρξη του ημιδομημένου αυτοσχεδιασμού ανάμεσα σε δύο ρόλους, η μελέτη των αντίστοιχων δύο καρτών μπορεί να πληροφορήσει τα παιδιά για τις ταυτότητες των ρόλων τους οποίους χρειάζεται να γνωρίζουν καλά, πριν τους αναλάβουν.

ιε) Θέατρο φόρουμ και οπτική γωνία

Αποτελεί προσέγγιση που εισήχθη ο Α. Boal και αφορά τη θεατρική διαπραγμάτευση της κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας. Διαθέτει διαδραστική δύναμη, καθώς επιτρέπει στους θεατές, μετά την παρακολούθηση μιας σκηνικής παρουσίασης, να συμμετέχουν στην εξέλιξη ενός επιχειρηματικού αγώνα και διαξιφισμού ανάμεσα στον πρωταγωνιστή (καταπιεζόμενο) και τον ανταγωνιστή (καταπιεστή) μιας κοινωνικής κατάστασης. Σε ένα κρίσιμο για τη λήψη απόφασης σημείο, ο συντονιστής (τζόκερ), ως διαμεσολαβητής, καλεί όποιον από τους θεατές θελήσει, να δείξει από τη δική του οπτική γωνία τον τρόπο, με τον οποίο κατά την κρίση

του πρέπει να αντιδράσει ο πρωταγωνιστής. Η τεχνική έχει ως στόχο να δοθεί η δυνατότητα συνδιαμόρφωσης του περιεχομένου της παράστασης, με βάση την οπτική γωνία του ακροατηρίου, υπέρ του καταπιεζόμενου και των κοινωνικών και πολιτικών του δικαιωμάτων.

ιστ) Παιχνίδι ρόλου

Το Παιχνίδι Ρόλου συμβάλλει στη διαλογική συζήτηση, με στόχο τη δημιουργία ενός διαλόγου για σύγκλιση των αντιθέτων απόψεων, όπου η προτεραιότητα δεν είναι στη ρητορική της επιχειρηματολογίας και της πειθούς αλλά, αντίθετα, η έμφαση δίνεται στη διαλεκτική της συνάντησης, της ενεργητικής ακρόασης και της αρμονίας (Παπαδόπουλος, 2021).

Επιπλέον, αναπτύσσεται μια αυθεντική συνθήκη αλληλοπεριχώρησης, που προωθεί την εφαρμογή μιας ενσυναισθητικής και αλληλοδραστηκής ικανότητας, όπου ξεχωριστή προτεραιότητα δίνεται στη δημιουργία συναινετικού λόγου, που διακρίνεται για την κοινωνική του ευθύνη και τη στοχαστική αντιμετώπιση της πραγματικότητας.

ιζ) Δραματοποιημένη αφήγηση

Η δραματοποιημένη αφήγηση (story theatre) ζητά από τα παιδιά να αναπαριστούν αυτοστιγμεί μια ιστορία που αφηγείται ο/η εκπαιδευτικός ή κάποιο παιδί ή ομάδα παιδιών. Η απαιτητικότητα της τεχνικής αφορά την ετοιμότητα για σωματική - κινητική αναπαράσταση.

ιη) Τελετουργία

Η τελετουργία (ceremony) αφορά αναπαραστάσεις τελετών, κατά τις οποίες τα παιδιά εκδηλώνουν αναμενόμενες συμπεριφορές. Τέτοιες τελετές μπορεί να προέρχονται από την κοινωνική, θρησκευτική, εθνική ή και στρατιωτική ζωή, όπως γάμοι, γενέθλια, δικαστικές συνεδρίες, προσευχές, έθιμα, απονομές τίτλων και μεταλλίων, ορκωμοσίες, παρελάσεις, στέψεις, κλπ. Η τεχνική αυτή διαθέτει εξαιρετική δύναμη για τη συνειδητοποίηση των παραδόσεων και της ζωής της κοινότητας, ενώ, με τα τυπικά που ακολουθούνται, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να καλλιεργεί τον έλεγχο της δράσης και τον συνακόλουθο στοχασμό.

ιθ) Πινακίδες

Οι πινακίδες, μέσω σύντομου γραπτού λόγου, μάς πληροφορούν για μια κατάσταση, ένα συμβάν, μια συνθήκη, με προσωπικά ή κοινωνικοπολιτικά ζητούμενα. Η απουσία του προφορικού λόγου και η αντικατάστασή του από τον γραπτό δημιουργεί δραματική ένταση και προοικονομεί τη δράση. Οι πινακίδες με τον κριτικό λόγο, όπως τις γνωρίζουμε από το θέατρο του Μπρεχτ, μπορούν στην εποχή μας να λειτουργούν σε ψηφιακή μορφή, με δυνατότητες για παραγωγή επίκαιρων νοημάτων, με διερευνητικά, στοχαστικά και μεταγνωστικά χαρακτηριστικά.

κ) Χορωδιακή απαγγελία

Τα παιδιά, εν χορώ, απαγγέλλουν είδη κειμένων, δίνοντας έμφαση στη θεατρικότητα της κατάστασης, μέσω της εκφοράς του λόγου, της έκφρασης του προσώπου και της σωματικής κίνησης.

κα) Ο εκπαιδευτικός σε θεατρικό ρόλο

Είναι η τεχνική, σύμφωνα με την οποία ο/η εκπαιδευτικός, κατά την εκάστοτε δραματική περίπτωση, αναλαμβάνει ποικίλους ρόλους, που επιτρέπουν τη διευκόλυνση της συλλογικής δράσης. Έτσι, ενώ τα παιδιά δημιουργούν τις δραματικές καταστάσεις, ο/η εκπαιδευτικός αναλαμβάνει ρόλους, που ενισχύουν τη δραματική ένταση, δημιουργώντας εμπόδια, προκαλώντας ανατροπές, προσφέροντας αναπάντεχες λύσεις, κλπ. (Παπαδόπουλος, 2010). Την ποιότητα του ρόλου του/της εκπαιδευτικού καθορίζει η κοινωνική του/της θέση (status) (Morgan, & Saxton, 1987) σε σχέση προς τους ρόλους των παιδιών.

Έτσι, ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού μπορεί να έχει:

α) υψηλή κοινωνική θέση

Πρόκειται για ρόλους αρχηγικούς, που διαθέτουν αυθεντία και τους αναλογεί ακέραιη η ευθύνη των αποφάσεών τους. Από τη δύναμή τους συχνά –όταν αυτή δεν πηγάζει από σοφία και δικαιοσύνη– κινδυνεύουν να έρθουν σε αντιπαράθεση με τα δικαιώματα που διεκδικούν οι ρόλοι των παιδιών.

β) ίση κοινωνική θέση

Είναι ρόλοι διαμεσοαβητικοί ή υπαλληλικοί, με ανάθεση έργου από άλλους, που ό,τι πράττουν δεν το έχουν αποφασίσει οι ίδιοι. Επομένως, μπορούν να εμπλέκονται σε διαπραγματευτικές διαδικασίες, να υπόσχονται και να πετυχαίνουν υποστήριξη στα αιτήματα του ρόλου των παιδιών, κλπ.

γ) χαμηλή κοινωνική θέση (του αδυνάτου)

Ρόλοι αδυνάτων (φτωχός, αιχμάλωτος, πρόσφυγας, ευάλωτος, κ.λπ.), που αναλαμβάνονται από τον δάσκαλο, φέρνουν τους ρόλους των παιδιών σε θέση ισχύος, συνθήκη που καλλιεργεί την αυτοπεποίθησή τους και τα καλεί να αντιλαμβάνονται την ευθύνη τους για όσα μπορούν να κάνουν.

4.4. Ο εκπαιδευτικός σε ρόλο εμπνευστή

Με τη φυσική, έμπληη από δημιουργικό οίστρο παρουσία του, ο/η εκπαιδευτικός αναλαμβάνει ρόλο εμπνευστή, με στόχο να δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις, ώστε τα παιδιά να συνυπάρχουν ως πρόσωπα (Buber, 1959· Unamuno, 1993· Κοσμόπουλος, 1995) στο περιβάλλον της ομάδας και, συγχρόνως, να ενισχύει τη δραματική εμπλοκή τους στη σκηνική διερεύνηση της εκάστοτε ιστορίας. Εμπνευσώνει την ομάδα και τους θεατρικούς ρόλους που αναλαμβάνουν τα παιδιά, με βάση τις σύγχρονες ανθρωπιστικές, ψυχοπαιδαγωγικές, αισθητικές και καλλιτεχνικές αντιλήψεις (Ross, 1978, 1982, 1984· Anderson, 2006) για τη διαπραγμάτευση και αναδιαπραγμάτευση της κοινωνικής πραγματικότητας. Είναι ανάγκη να εκδηλώνει τον ενθουσιασμό του και να κινητοποιεί τη φαντασία και την ανάληψη ρόλων για την αυτοσχέδια δράση. Ταυτόχρονα, με στοχαστική διάθεση, να είναι σε θέση να σιωπά, χρησιμοποιώντας την εσωτερική του περισυλλογή και αυτοσυγκέντρωση, προκειμένου να δημιουργεί την απαραίτητη και κατάλληλη συγκινησιακή ατμόσφαιρα στοχασμού πάνω στη δράση. Επίσης, απαιτείται διαρκώς να είναι σε ετοιμότητα, για να μπαίνει σε θεατρικό ρόλο, χωρίς, ωστόσο, να επισκιάζει τη δημιουργικότητα και την πρωτοβουλία των παιδιών (Παπαδόπουλος, 2010).

ΜΕΡΟΣ Β΄ - ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Το βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής: αναγκαίες επισημάνσεις

1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Εργαστηριακός Οδηγός αποτελεί υποστηρικτικό υλικό, με έμφαση στην διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος. Ο/Η εκπαιδευτικός Θεατρικής Αγωγής λαμβάνει υπόψη τη δυναμική της τάξης, το ψυχοκοινωνικό πλαίσιο της ομάδας, το οικογενειακό προφίλ, την πολιτισμική φυσιογνωμία της τοπικής κοινωνίας και οργανώνει τον σχεδιασμό, ακολουθώντας τη δομή των μαθημάτων και προσαρμόζοντας αντίστοιχα τις δραστηριότητες. Η διατήρηση της δομής επιτρέπει την ύπαρξη ενός λειτουργικού σχεδιασμού του μαθήματος και, συγχρόνως, συνιστά ένα παιδαγωγικό και καλλιτεχνικό περιβάλλον που καλλιεργεί τη δημιουργική ελευθερία του/της εκπαιδευτικού.

Στο πλαίσιο τους μαθήματος προτείνεται η πρόβλεψη του μαουλού ή της τσάντας της Θεατρικής Αγωγής. Επίσης, ένα ατομικό και συλλογικό ημερολόγιο ή ένας φάκελος που θα έχει συγκεντρωμένα τα έργα των παιδιών ενισχύει τη συνεκτικότητα μεταξύ των μαθημάτων και αποτυπώνει τη μαθησιακή διαδρομή. Η έναρξη και η λήξη κάθε μαθήματος χρειάζεται να συνοδεύονται από δραστηριότητες με βάση τον ψυχοπαιδαγωγικό, διδακτικό και καλλιτεχνικό τους σχεδιασμό.

Το βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής αναπτύσσεται σε: 19 Θεματικές Ενότητες (για εκπαιδευτικό) ή Μαθήματα (για μαθητή/τρια) (βλ. πίνακα 3). Οι παραπάνω Θεματικές Ενότητες ή Μαθήματα εντάσσονται σε 6 Θεματικά Πεδία (για εκπαιδευτικό) ή Θέματα (για μαθητή/τρια). Επομένως, 6 Θεματικά Πεδία αντιστοιχούν σε 19 Θεματικές Ενότητες (εκπαιδευτικός) 6 Θέματα αντιστοιχούν σε 19 Μαθήματα (μαθητής/τρια).

Πίνακας 3

Εκπαιδευτικός	Μαθητής/τρια	Εκπαιδευτικός	Μαθητής/τρια
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΒΙΒΛΙΟ & ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΜΑΘΗΤΗ/ΤΡΙΑΣ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΒΙΒΛΙΟ & ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΜΑΘΗΤΗ/ΤΡΙΑΣ
ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ	ΘΕΜΑΤΑ	ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΜΑΘΗΜΑΤΑ
Αίσθηση, Αυτοέκφραση, Παιχνίδι.	Αισθάνομαι και εκφράζομαι στο παιχνίδι.	1. Από την αίσθηση στην αυτοέκφραση. 2. Έκφραση στην ομάδα: Σωματική έκφραση και κίνηση.	Μάθημα 1: Αισθάνομαι και εκφράζομαι. Μάθημα 2: Παίζουμε στην ομάδα.
Κοινωνώ τον άλλον-Συναντώ τον εαυτό μου-Μοιράζομαι στην ομάδα.	Με τους φίλους μου στην ομάδα.	1. Επικοινωνία στην ομάδα: Τα πρόσωπα και η συνύπαρξη (ο εαυτός και ο άλλος). 2. Λεκτική έκφραση και επικοινωνία. 3. Αλληλεπίδραση και συλλογική εργασία στην ομάδα.	Μάθημα 3: Τα πρόσωπά μας είναι χαρούμενα πλάι στους άλλους; Μάθημα 4: Μιλούμε στους άλλους. Αυτοί μας προσέχουν; Μάθημα 5: Μπορούμε να συνεργαστούμε στην ομάδα μας;
Ανάγκη, Δίλημμα, Πράττω, Στοχάζομαι / Ο μύθος ταξιδεύει.	Μπαίνουμε σε ρόλο και κάνουμε κάτι. Μετά σκέφτομαι όσα κάναμε.	1. Τεχνικές εμφύχωσης της ομάδας. 2. Θεατροπαιδαγωγικές-διδακτικές μέθοδοι (Θεατρικό Παιχνίδι, Διερευνητική Δραματοποίηση, Μανδύας του Ειδικού, Παιχνίδι Ρόλου, Θέατρο Forum κ.ά.)	Μάθημα 6: Εμψυχώνουμε την ομάδα μας. Μάθημα 7: Παίζουμε στο θεατρικό παιχνίδι.

		<p>3. Θεατρικές τεχνικές</p> <p>4. Τεχνικές ερώτησης και σκηνικής διερεύνησης δραματικού περιβάλλοντος</p>	<p>Μάθημα 8: Ερευνούμε στη Διερευνητική Δραματοποίηση.</p> <p>Μάθημα 9: Δοκιμάζουμε θεατρικές τεχνικές.</p> <p>Μάθημα 10: Μαθαίνουμε να ρωτάμε. Μαθαίνουμε να απαντάμε.</p>
<p>Ο λόγος του σώματος- το σώμα του λόγου. Ο κόσμος της υπόκρισης.</p>	<p>Τι κάνουμε για να ζωντανέψουμε μια γραμμένη ιστορία στη σκηνή.</p>	<p>1. Θεατρικές μέθοδοι / προσεγγίσεις (δραματοποίηση, ντοκουμέντο, δρώμενο κ.ά.)</p> <p>2. Εργαστήρι δημιουργικής γραφής- παραγωγή δραματικού λόγου.</p>	<p>Μάθημα 11: Πώς να φτιάξουμε ένα θεατρικό έργο ή τι υλικά θέλουμε για να κάνουμε ένα έργο στη σκηνή μας;</p> <p>Μάθημα 12: Παίζουμε το έργο που φτιάξαμε στη σκηνή μας.</p>
<p>Το τι και το πώς στη θεατρική σκηνή.</p>	<p>Η θεατρική σκηνή μας.</p>	<p>1. Κειμενικοί– παραστασιακοί κώδικες – Σκηνοθετική διαμεσολάβηση</p> <p>2. Θεατρική παράσταση: Από την παραγωγή στην πρόσληψη</p> <p>3. Σχολικές γιορτές, εκδηλώσεις πολιτισμού – πολυθέαμα.</p>	<p>Μάθημα 13: Ποιοι είμαστε και τι ζητάμε στη σκηνή;</p> <p>Μάθημα 14: Οργανώνουμε μια θεατρική παράσταση.</p> <p>Μάθημα 15: Στη γιορτή του Σχολείου.</p>
<p>Ταξιδεύοντας στον κόσμο του θεάτρου: Το θέατρο ως τέχνη και επιστήμη.</p>	<p>Στον κόσμο του θεάτρου και του πολιτισμού.</p>	<p>1. Συμμετέχοντας ως θεατής σε μια θεατρική παράσταση (στο θέατρο, μουσείο κ.ά.)</p> <p>2. Περιδιαβαίνοντας από το αρχαίο ελληνικό δράμα στη σύγχρονη θεατρική δημιουργία</p> <p>3. Συναντώντας τις τέχνες στο θέατρο (Παμμουσία Τεχνών)</p> <p>4. Συνδυάζοντας μορφές θεάτρου (θέατρο κούκλας και σκιάς, χοροθέατρο, οπτικοακουστικές τεχνικές κ.ά.)</p>	<p>Μάθημα 16: Είμαστε θεατές στο θέατρο, στο μουσείο, σε μια αίθουσα τέχνης.</p> <p>Μάθημα 17: Το θέατρο από την Αρχαία Ελλάδα μέχρι σήμερα.</p> <p>Μάθημα 18: Όλες οι τέχνες συνεργάζονται.</p> <p>Μάθημα 19: Το θέατρο με τις κούκλες, με τις σκιές, με τις νέες τεχνολογίες.</p>

Τα Μαθήματα της Θεατρικής Αγωγής της Δ΄ τάξης είναι είκοσι τρία (23), όπως παρουσιάζονται στον πίνακα περιεχομένων (βλ. πίνακας 5). Συνδέονται με έργα του ελληνικού και παγκόσμιου πολιτισμού (βλ. πίνακας 4), ενώ τα κείμενα των μαθημάτων αποτελούν εφελκτήριο για τη θεατρική διερεύνηση των εννοιών που προβάλλουν.

Η επιλογή των κειμένων έγινε με ποικίλα κριτήρια, όπως:

α. η υπόθεσή τους να είναι ενδιαφέρουσα και πρωτότυπη, να προκαλεί τη δημιουργική σκέψη στα παιδιά της ηλικιακής ομάδας των 9-10 ετών, να εξάγει τη φαντασία τους και να τα μεταφέρει σε νέους κόσμους.

β. η υπόθεσή τους να μεταλαμπαδεύει πανανθρώπινες αξίες, όπως η δικαιοσύνη, η φιλία, η δύναμη της αγάπης, η ειρήνη, χωρίς διδακτισμό. Οι έννοιες αυτές προτείνονται στα ποικίλα θεματικά πεδία στον Οδηγό Εκπαιδευτικού του ΙΕΠ, όπως επίσης και οι αξίες της περιβαλλοντικής και διαπολιτισμικής-πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης, με σεβασμό στον πολιτισμό και στην παράδοση.

γ. η υπόθεσή τους να διαθέτει δραματική ένταση, στοιχεία περιπέτειας και ανατροπής, ώστε και αυτά να μπορούν να αξιοποιηθούν στις θεατροπαιδαγωγικές δραστηριότητες.

δ. τα έργα να έχουν μεταφερθεί στη σκηνή τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό και να έχουν γίνει θεατρικές παραστάσεις, διασκευασμένες για παιδιά.

Στο μάθημα Θεατρικής Αγωγής της Δ΄ τάξης, με βάση τη διάρθρωση του βιβλίου του μαθητή στο πλαίσιο των μεθόδων του Θεατρικού Παιχνιδιού (βιβλίο μαθητή σ. 38) και της Διερευνητικής Δραματοποίησης (βιβλίο μαθητή σ. 41), έμφαση χρειάζεται να δοθεί στις τεχνικές δημιουργίας και διατύπωσης ερωτήσεων (βιβλίο μαθητή σ. 52), στη δραματοποίηση με το εργαστήρι θεατρικής γραφής (βιβλίο μαθητή σ. 56), στις τεχνικές δραματικής έντασης (βιβλίο μαθητή σ. 64), στο παιχνίδι ρόλου ως διαλεκτικής, συναινετικής συζήτησης για την εύρεση κοινών λύσεων (βιβλίο μαθητή σ. 80).

Πίνακας 4
Κατάλογος Έργων

Μάθημα	Σελίδα	Τίτλος	Συγγραφέας
Μάθημα 4	22	Μορμόλης	Ράινερ Χάμφελντ
Μάθημα 5	26	Ταξίδι στο Κέντρο της Γης	Ιούλιος Βερν
Μάθημα 6	32	Το όνειρο του σκιάχτρου	Ευγένιος Τριβιζάς
Μάθημα 7	36	Οδυσσεβάχ	Ξένια Καλογεροπούλου
Μάθημα 8	40	Μικρός Πρίγκιπας	Αντουάν ντε Σαιντ Εξυπερύ
Μάθημα 9	46	Μικρός Πρίγκιπας	Αντουάν ντε Σαιντ Εξυπερύ
Μάθημα 10	50	Ευτυχισμένος Πρίγκιπας	Όσκαρ Ουάιλντ
Μάθημα 11	54	Ένα παιδί μετράει τα άστρα	Μενέλαος Λουντέμης
Μάθημα 12	58	Ο Μύθος του Ερυσίχθονα	Ελληνική Μυθολογία
Μάθημα 13	62	Δον Κιχώτης	Μιγκέλ ντε Θερβάντες
Μάθημα 14	66	Ο κύκλος με την κιμωλία	Μπέρτολτ Μπρεχτ
Μάθημα 15	70	Ερωτόκριτος	Βιτσέντζος Κορνάρος
Μάθημα 18	82	Ειρήνη	Αριστοφάνης

Πίνακας 5
Τίτλοι μαθημάτων ανά αριθμό διδακτικών ωρών και σελίδες

Μάθημα	Σελίδες	Διδακτικές Ώρες
1. Η βιβλιοθήκη του σχολείου	10-13	1
2. Το μυστήριο των λευκών σελίδων	14-17	1
3. Sim-O	18-21	1
4. Ποιος είναι ο Μορμόλης;	22-25	2
5. Περιπέτεια στο κέντρο της γης	26-31	2
6. Ένα αλλιώτικο σκιάχτρο	32-35	2
7. Περιπέτειες στη θάλασσα	36-39	2
8. Το αγόρι με τα χρυσά μαλλιά	40-45	2
9. Μόνο με την καρδιά βλέπεις καλά	46-49	2
10. Ένα άγαλμα με καρδιά	50-53	3
11. Ουρανός γεμάτος άστρα	54-57	2
12. Το δάσος κινδυνεύει	58-61	2
13. Ένας ονειροπόλος	62-65	2
14. Μια δίκαιη απόφαση	66-69	2

15. Μια ιστορία από τα παλιά	70-73	2
16. Κόρη 674	74-77	2
17. Στο αρχαίο θέατρο	78-81	1
18. Παίζοντας θέατρο για την Ειρήνη	82-85	3
19. Ο αποχαιρετισμός	86-91	2
20. Η πορεία προς το Μέτωπο	92	1
21. Λιανοτράγουδα για τη λευτεριά	93	1
22. Να τα πούμε;	94	1
23. «Θούριος» και «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι»	95	1

2. Μαθησιακά Βήματα

Τα Μαθήματα αναπτύσσονται σε επτά βήματα (βλ. πίνακες 6 και 7). Το πρώτο, εισαγωγικό βήμα συμπίπτει με το γραπτό κείμενο ή την εικονοαφήγηση της ιστορίας, το δεύτερο αφορά την εξήγηση του στόχου, το τρίτο ενθαρρύνει για δράση μέσα από παιχνίδια ή ασκήσεις, το τέταρτο αφορά την εκμάθηση της νέας τεχνικής/προσέγγισης, το πέμπτο σχετίζεται με την εφαρμογή της, το έκτο αναφέρεται στην αξιολογική συζήτηση στην ομάδα και το έβδομο στην ανάρτηση από τους μαθητές. Με βάση τα παραπάνω βήματα, στον Εργαστηριακό Οδηγό, ανά μάθημα, επισημαίνονται τα εξής:

α. Ο στόχος τόσο του περιεχομένου του μύθου που εξελίσσεται (Βήμα 1), όσο και των γενικών και ειδικών δραστηριοτήτων που πλαισιώνουν τον μύθο (Βήμα 2-7).

β. Η φύση των δραστηριοτήτων και προτάσεις επέκτασης αυτών με την αξιοποίηση των ψηφιακών μαθησιακών αντικειμένων (βλ. πίνακας 9 στο τέλος του εργαστηριακού οδηγού) ή επίσημων ιστοσελίδων.

γ. Ερμηνευτική προσέγγιση εικαστικών έργων.

Κάθε μάθημα εξελίσσεται σε επτά (7) βήματα, τα οποία αντιστοιχούν στα στάδια ανάπτυξης του σχεδίου μαθήματος. Ανάλογα με τη θεματική και με τη δυναμική της ομάδας, ο/η εκπαιδευτικός αναπτύσσει τα μαθήματα στις προτεινόμενες ώρες (από 1-3 διδακτικές ώρες).

Το πρώτο (1ο) βήμα αφορά τη μυθοπλασία, η οποία εξελίσσεται μέσα από τα μάτια της παρέας των τεσσάρων βασικών χαρακτήρων που περιέτρεχαν το βιβλίο Θεατρικής Αγωγής της Γ΄ Τάξης. Η πλοκή της ιστορίας συνεχίζει να κινείται γύρω από αυτούς, αλλά με σκηνικό τη βιβλιοθήκη του σχολείου, όπου αναζητούν βιβλία στο πλαίσιο μιας σχολικής εργασίας. Παρόλα αυτά, στην παρέα εντάσσεται ένας ακόμα χαρακτήρας, δημιουργήμα της Τεχνητής Νοημοσύνης. Ο Sim-O, όπως ονομάζεται, διευκολύνει τη μαθησιακή διαδικασία, «ζωντανεύοντας» τους ήρωες των λογοτεχνικών και των θεατρικών κειμένων, οι οποίοι συνομιλούν με τα παιδιά και τα οδηγούν σε νέα μονοπάτια της γνώσης.

Εκτός από τα πρώτα τρία (3) μαθήματα, που εισάγουν τους μαθητές/τριες στη νέα πλοκή της ιστορίας, καθώς και το τελευταίο, που κλείνει τη σχολική χρονιά, τα υπόλοιπα μαθήματα αφορούν στην προσέγγιση κειμένων της Παγκόσμιας Λογοτεχνίας και του Θεάτρου. Η προσέγγιση είναι έμμεση, διότι η συγγραφική ομάδα επέλεξε, με αφετηρία το κείμενο του πρωτότυπου έργου, να διαμορφώσει ένα μετακείμενο, το οποίο εμπλέκει, με δημιουργικό τρόπο, την παρέα των τεσσάρων χαρακτήρων τόσο με το περιεχόμενο του έργου, όσο και με την θεατρική διερεύνηση βασικών εννοιών (π.χ. φιλία) που αναδεικνύονται τόσο από το πρωτότυπο κείμενο, όσο και από το μετακείμενο.

Στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινιστεί ότι ορισμένα μαθήματα (μάθημα 16, 19) δεν συνδέονται με συγκεκριμένο λογοτεχνικό ή θεατρικό κείμενο, αλλά φέρουν τα παιδιά σε επαφή με το μουσειακό περιβάλλον (μάθημα 16), το κουκλοθέατρο (μάθημα 19). Για παράδειγμα, στο μάθημα 16 έναυσμα της ιστορίας αποτελεί ένα άγαλμα-έκθεμα του μουσείου, ενώ αξιοποιείται η Παιδαγωγική του Θεάτρου σε μουσειακό περιβάλλον.

Κατά τη συγγραφή των κειμένων, επιλέχθηκαν ποικίλοι αφηγηματικοί τρόποι, όπως αφήγηση, περιγραφή, διάλογος και εσωτερικός μονόλογος, καθώς και η θεατρική γραφή (μάθημα 4,6). Η εικονογράφηση λειτουργεί ως συγκεκριμένο και το εικαστικό μέρος αλληλεπιδρά με το αφηγηματικό, ενώ πολλά εικαστικά έργα φέρουν αλληγορίες-συνυποδηλώσεις, όπως άλλωστε και οι περισσότεροι μύθοι που έχουν επιλεγεί.

Το δεύτερο (2ο) βήμα αφορά τους διδακτικούς-παιδαγωγικούς στόχους, οι οποίοι συνδέονται με τις προτεινόμενες δραστηριότητες. Οι διδακτικοί στόχοι συνάδουν με την ηλικιακή ομάδα των μαθητών/τριών, τη θεματική και το θεματικό πεδίο του εκάστοτε μαθήματος, με βάση τις σχετικές κατευθύνσεις του Οδηγού Εκπαιδευτικού του ΙΕΠ.

Στο τρίτο (3ο) βήμα περιγράφονται οι δραστηριότητες που ενδυναμώνουν ποικίλες δεξιότητες (ψυχοκινητικές, ψυχοκοινωνικές και δραματικές) και εισάγουν τους μαθητές/τριες στο 5ο βήμα, δηλαδή στη διερεύνηση σε θεατρικό ρόλο και τη σκηνική αναπαράσταση.

Στο τέταρτο (4ο) βήμα δίνονται επεξηγηματικά στοιχεία για τη μέθοδο και τις τεχνικές που εφαρμόζονται. Σε κάθε μέθοδο και τεχνική αντιστοιχεί συγκεκριμένο γραφιστικό στοιχείο, το οποίο συμβάλλει στην κατανόηση της έννοιας και επεξηγείται σύντομα και στις πρώτες σελίδες του βιβλίου του μαθητή.

Στο πέμπτο (5ο) βήμα αξιοποιούνται η μέθοδος και οι τεχνικές. Οι δραστηριότητες αναπτύσσονται κυρίως συνεργατικά, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συμμετέχοντες αλληλεπιδρούν δυναμικά και διερευνούν βασικά ερωτήματα ή έννοιες (π.χ. φιλία), όπως αυτά αναδεικνύονται σε κάθε μάθημα.

Στο έκτο (6ο) βήμα προτείνονται αναστοχαστικές δραστηριότητες, ως μορφή ανατροφοδότησης όσων οι μαθητές/τριες έχουν ήδη διερευνήσει.

Στο έβδομο (7ο) βήμα οι μαθητές/τριες, συλλογικά ή ατομικά, δημιουργούν έργο σε σχέση με όσα διερεύνησαν, το οποίο δημοσιεύουν στην ιστοσελίδα του σχολείου, στη θεατρική γωνιά της τάξης ή σε κοινό χώρο μαθητών του σχολείου.

Πίνακας 6

• Εικονίδια και Γλωσσάρι Μαθησιακών Βημάτων •

Βήμα 1 • Τι συμβαίνει;
Γνωρίζουμε όσα συμβαίνουν στην ιστορία μας.

Βήμα 2 • Τι θα μάθουμε;
Μαθαίνουμε ποιοι είναι οι στόχοι μας.

Βήμα 3 • Ας παίξουμε!
Εκφραζόμαστε και επικοινωνούμε στην ομάδα μέσα από το παιχνίδι.

Βήμα 4 • Ας ανακαλύψουμε πώς γίνεται
Μαθαίνουμε τους τρόπους, δηλαδή τις μεθόδους και τις τεχνικές με τις οποίες θα παίξουμε και θα διερευνήσουμε την ιστορία μας.

Βήμα 5 • Αυλαία... πάμε!
Παίζουμε και διερευνούμε τις ιδέες και τις απόψεις μας στην ιστορία και παρουσιάζουμε τις σκηνικές δράσεις μας.

Βήμα 6 • Στον κύκλο της ομάδας!
Στοχαζόμαστε και συζητάμε για το πώς περάσαμε. Σκεφτόμαστε και αξιολογούμε όσα δημιουργήσαμε. Προτείνουμε νέες δράσεις.

Βήμα 7 • Κοίτα τι φτιάξαμε!
Δημοσιεύουμε κάτι σχετικό με όσα δημιουργήσαμε.

Πίνακας 7

Βήματα	Εκπαιδευτικός	Μαθητής/τρια
Βήμα 1	Εισαγωγή	Τι συμβαίνει;
Βήμα 2	Προοργανωτής – Οι στόχοι	Τι θα μάθουμε;
Βήμα 3	Παιχνίδια και Ασκήσεις	Ας παίξουμε!
Βήμα 4	Εκμάθηση Μεθόδων και Τεχνικών	Ας ανακαλύψουμε πώς γίνεται!
Βήμα 5	Εφαρμογή Μεθόδων και Τεχνικών	Αυλαία... πάμε!
Βήμα 6	Αναστοχαστικός Διάλογος – Αξιολογικές Τεχνικές	Στον κύκλο της ομάδας!
Βήμα 7	Δημοσιεύσεις Μαθητών	Κοίτα τι φτιάξαμε!

3. Μέθοδοι και Τεχνικές

Σε κάθε μάθημα (βλ. πίνακας 8), το βήμα 2 αναφέρεται σε μια νέα θεατρική τεχνική ή προσέγγιση, που αποτελεί στόχο του και εμφανίζεται με το σχετικό εικονίδιό της, ενώ στο βήμα 4 προτείνεται η εκμάθησή της και στο βήμα 5 η εφαρμογή της. Το ίδιο συμβαίνει με τις προτεινόμενες μεθόδους, όπως για παράδειγμα το Θεατρικό Παιχνίδι και η Διερευνητική Δραματοποίηση.

Πίνακας 8

• Εικονίδια Μεθόδων και Τεχνικών •			
	Παντομίμα		Μαρτυρία
	Αυτοσχεδιασμός		Γραφή σε Ρόλο
	Αναλογία		Θέατρο Φόρουμ
	Οπτική Γωνία		Παιχνίδι Ρόλου. Συνάντηση
	Καρέκλα των Αποκαλύψεων		Περίγραμμα του Χαρακτήρα
	Συλλογικός Χαρακτήρας		Εικόνες από τη Ζωή του Χαρακτήρα
	Θεατρικό Παιχνίδι		Μανδύας του Ειδικού
	Διερευνητική Δραματοποίηση		Δραματική Ένταση
	Ανίχνευση της Σκέψης		Καταιγισμός Ιδεών
	Αντικρουόμενες Σκέψεις και Συμβουλές		Διάδρομος της Συνείδησης

4. Το εικαστικό έργο στο βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής

Η σχεδιαστική - εικαστική απόδοση των έργων στο βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής της Δ΄ δημοτικού κινείται από το ρεαλιστικό στο συμβολικό και από το σύνθετο στο απλό. Το παιδί μαθαίνει να κωδικοποιεί τα στοιχεία και να προσεγγίζει το θέμα, με τρόπο ουσιαστικό, νιώθοντας ταυτόχρονα τη χαρά της δημιουργίας.

Η επιλογή της μεταλλασσόμενης τεχνικής σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας γίνεται με στόχο οι ήρωες να εξελίσσονται παράλληλα με την εξέλιξη του έργου. Έτσι, παρατηρούμε αυξομειώσεις σε μεγέθη, ανάλογα με τη συναισθηματική κατάσταση, καθώς και μεταβαλλόμενη χρήση της γραμμής ή του χρώματος σε μια εξελιξίμη μετάβαση. Οι ήρωες, ως στοιχεία της ιστορίας, κρατούν τα βασικά στοιχεία που τους χαρακτηρίζουν, αλλά μεταβάλλονται σύμφωνα με το εσωτερικό νόημα του έργου.

Στη συνολική απεικόνιση των ζωγραφικών έργων του βιβλίου της Δ΄ τάξης, χαρακτηριστική είναι η αλλαγή της ηλικίας των παιδιών. Στο τέλος του βιβλίου, θα συναντηθούν όλοι μαζί, ως ενήλικες, κάτω από τη σκέπη της βελανιδιάς, που ζει στα ψηλά βουνά. Εκεί όπου η πραγματικότητα γίνεται φαντασία και η φαντασία πραγματοποιεί το ακατόρθωτο.

ΜΕΡΟΣ Γ΄ - ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ / ΘΕΜΑΤΑ

1. Αίσθηση, Αυτοέκφραση, Παιχνίδι Αισθάνομαι και εκφράζομαι στο παιχνίδι

1.1. Από την αίσθηση στην αυτοέκφραση. Έκφραση στην ομάδα: Σωματική έκφραση και κίνηση

Μάθημα 1: Αισθάνομαι και εκφράζομαι

Η βιβλιοθήκη του σχολείου

Στόχος

Στόχος είναι η καλλιέργεια της σωματικής και λεκτικής έκφρασης, η γνωριμία με το σώμα και τις δυνατότητές του, η ενεργοποίηση των αισθήσεων, η συνειδητοποίηση της αναπνοής, καθώς και η δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος, προκειμένου να εκφράσουν οι μαθητές/τριες ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα.

Ειδικότερα:

Στο μάθημα 1, οι τέσσερις φίλοι (ο Αλκίνοος, η Ελπίδα, ο Φώτης και η Αλκμήνη), επισκέπτονται τη βιβλιοθήκη του σχολείου τους, προκειμένου να εκπονήσουν μία εργασία. Εκεί, ανακαλύπτουν ότι κάτι μυστήριο συμβαίνει, καθώς όλα τα βιβλία είναι 'άδεια', με σελίδες λευκές. Ξαφνικά, παρατηρούν μια δέσμη κόκκινου φωτός να κινείται ανάμεσα στα ράφια. Τι συμβαίνει; Γιατί τα βιβλία είναι 'άδεια'; Τι είναι η κόκκινη δέσμη φωτός που είδαν; Ο/Η εκπαιδευτικός καλεί τα παιδιά να εξελίξουν την πιθανή ιστορία, με στόχο να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους και να εκφραστούν λεκτικά στην ομάδα.

Στο παρόν μάθημα αξιοποιούνται παιχνίδια και ασκήσεις που έχουν στόχο να ενεργοποιήσουν τις αισθήσεις, ενισχύοντας τη φαντασία και τη δημιουργικότητα και ικανοποιώντας την διάθεση των μαθητών/τριών για σωματική δράση. Ειδικότερα, οι δραστηριότητες έχουν στόχο να γνωρίσουν οι μαθητές/τριες το σώμα τους, τους άλλους και το περιβάλλον γύρω τους, καθώς επίσης και να επικοινωνήσουν στην ομάδα, μέσα από ασκήσεις και παιχνίδια χαλάρωσης, παρατηρητικότητας, συγκέντρωσης της προσοχής, ενεργοποίησης του σώματος και των αισθητηρίων οργάνων, αναπνοής, φωνής, σωματικής και λεκτικής έκφρασης, ενεργοποίησης της φαντασίας. Οι μαθητές/τριες ενθαρρύνονται να παρατηρούν, να ακούν και να αγγίζουν, κατανοώντας ότι τα αισθητήρια είναι εργαλεία ανάγνωσης του μικρόκοσμού τους και ότι ο εαυτός τους αποτελεί μέρος του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος.

Στις ασκήσεις της αναπνοής στόχος είναι οι μαθητές/τριες να είναι σε θέση να συνειδητοποιούν την αναπνοή σε καταστάσεις έντασης και χαλάρωσης, καθώς και να απελευθερώσουν το σώμα τους από εντάσεις. Η αναπνοή είναι ελεύθερη, ενώ έμφαση δίνεται στη σωστή στάση του σώματος, που διευκολύνει την αναπνοή. Προτείνεται να προηγηθεί ολιγόλεπτη άσκηση χαλάρωσης του κάθε μέλους του σώματος ξεχωριστά, όπου ο/η εκπαιδευτικός οδηγεί τα παιδιά ποιο μέλος του σώματος θα σφίγγουν, ενώ το υπόλοιπο σώμα θα παραμένει χαλαρό.

Ο θεατρικός αυτοσχεδιασμός αξιοποιείται με στόχο την ανάπτυξη της ετοιμότητας των παικτών να αναπαριστούν σε θεατρικό ρόλο απλές και σύνθετες, αστείες και σοβαρές καταστάσεις από την καθημερινή ζωή και τον φανταστικό κόσμο μέσα από τη σωματική έκφραση και τον λόγο τους. Τα παιδιά στη δραστηριότητα αυτή («Τι συμβαίνει στη βιβλιοθήκη;») χωρίζονται σε ομάδες, αναλαμβάνουν ρόλους, προετοιμάζουν και παρουσιάζουν σκηνικό αυτοσχεδιασμό, με αφορμή μια φράση που νοηματοδοτείται από το πλαίσιο του μαθήματος («Το είδατε αυτό;»).

Οι αναστοχαστικές δραστηριότητες του μαθήματος («Οι αισθήσεις μας» και «Οι εποχές μέσα από τις αισθήσεις») έχουν στόχο τη συγκινησιακή κατανόηση του βιώματος που προηγήθηκε, την ενεργοποίηση των αισθήσεων, την ανάπτυξη αισθητηριακής μνήμης, την επικοινωνία και την ενδυνάμωση της ομάδας, μέσω λεκτικής και σωματικής έκφρασης. Ο/Η εκπαιδευτικός διευκρινίζει στις δραστηριότητες ποια κατηγορία αισθήσεων ενεργοποιούμε κάθε φορά, με στόχο η κάθε αίσθηση να διαχωρίζεται στην αντίληψη και τη συνείδηση των μαθητών/τριών. Επίσης, στη δραστηριότητα «Οι εποχές μέσα από τις αισθήσεις μας», ο/η εκπαιδευτικός εφαρμόζει στην ολομέλεια παράδειγμα καταγισμού ιδεών και αντίστοιχης σύνθεσης κειμένου, προτού δουλέψουν οι μαθητές/τριες στις ομάδες.

Εικαστικό σχόλιο

Ο σχεδιασμός των βιβλιοθηκών δημιουργείται με βάση την γωνιακή τοποθέτησή τους, προβάλλοντας μπροστά το βιβλίο με τις λευκές σελίδες. Στο υπό γωνία τραπέζι, που βρίσκεται σε πρώτο πλάνο, κάθετα ο Φώτης, έκπληκτος, δείχνοντας το βιβλίο με τις κενές σελίδες. Την ίδια στιγμή η Ελπίδα προσπαθεί να φτάσει ένα βιβλίο, τεντώνοντας το σώμα της. Πρόκειται για μια χρονική στιγμή όπου συμβαίνουν παράλληλα γεγονότα με πιο σημαντικό το εύρημα των λευκών σελίδων, που θα μας οδηγήσει στην εξέλιξη της ιστορίας.

1.2. Έκφραση στην ομάδα: Σωματική έκφραση και κίνηση

Μάθημα 2: Παίζουμε στην ομάδα

Το μυστήριο των λευκών σελίδων

Στόχος

Στόχος είναι η ενεργοποίηση του αναπαραστατικού μηχανισμού σε συνθήκες σωματικής έκφρασης και μη λεκτικής επικοινωνίας, η ανάπτυξη των εκφραστικών δυνατοτήτων της φωνής, η καλλιέργεια του ομαδικού πνεύματος και η δημιουργία θετικού και δεκτικού περιβάλλοντος επικοινωνίας στην ομάδα.

Ειδικότερα:

Στο μάθημα 2, παρακολουθούμε πώς εξελίσσεται η ιστορία της παρέας των τεσσάρων παιδιών, με την απρόσμενη παρουσία ενός νέου φίλου, του μικρού ρομπότ που δίνει ζωή στις σελίδες των βιβλίων της βιβλιοθήκης. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι η επιλογή ενός ψηφιακού «φίλου», ως βασικού ήρωα, έγινε με σκοπό να αναδειχτεί μία ακόμη πλευρά της πραγματικότητας του 21^{ου} αιώνα, που αφορά την Τεχνητή Νοημοσύνη. Η επαφή με αυτή τη σύγχρονη διάσταση και τη σχέση ανθρώπου-έξυπνης μηχανής προτάσσεται με τρόπο κριτικό και παιγνιώδη. Αποτελεί μέρος της μυθοπλασίας και επιδιώκει να εξάρει τη φαντασία του παιδιού, όπως ένα βιβλίο επιστημονικής φαντασίας.

Οι δραστηριότητες του μαθήματος ενισχύουν τη μη λεκτική επικοινωνία, τη σωματική έκφραση και κίνηση στην ομάδα και την αξιοποίηση των φωνητικών δυνατοτήτων, με παντομίμα. Αν και η τέχνη της Παντομίας αποτελεί έναν ολοκληρωμένο κώδικα παραστατικής τέχνης, ωστόσο, ο όρος χρησιμοποιείται στην Παιδαγωγική του Θεάτρου, με τρόπο που να αποδίδει το αυτοσχέδιο παιχνίδι των παιδιών, χωρίς λόγια, μόνο με κίνηση. Έτσι, οι μαθητές/τριες καλούνται να αλληλεπιδράσουν με κίνηση και φωνή, να συνυπάρξουν ομαδικά και να εκφράσουν την υποκειμενικότητά τους μέσα σε ένα συλλογικό παιχνίδι. Οι αισθησιοκινητικές δραστηριότητες διαμορφώνονται με βάση τις κατευθύνσεις του Οδηγού Εκπαιδευτικού: Προγράμματα Σπουδών Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού, όπως αυτές αναφέρονται ανά θεματικό πεδίο και στοχοθεσία. Για παράδειγμα, αξιοποιείται το θεωρητικό υπόβαθρο των ασκήσεων της φωνής (σσ. 16-23), ασκήσεων με κίνηση (σσ. 23-25), ενώ δίνεται βαρύτητα σε ασκήσεις μίμησης (π.χ. κίνηση ρομπότ, φωνή ρομπότ), καθώς οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με την τεχνική 'Παντομίμα - Μιμόδραμα' (σ. 61).

Στα παιχνίδια σωματικής έκφρασης και κίνησης, βασικός στόχος του/της εκπαιδευτικού είναι να δημιουργήσει το κατάλληλο κλίμα, ώστε οι συμμετέχοντες/χουσες να πειραματιστούν με πολλές και διαφορετικές ποιότητες στην κίνηση και την έκφραση του σώματος. Ως προς αυτό, κριτήριο αποτελεί η αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας μέσα από την αυθεντικότητα της σωματικής δράσης και όχι η αρτιότητα ή η ακρίβεια της κίνησης. Στη δραστηριότητα «Το μαγικό καπέλο», ένα παιδί φοράει ένα καπέλο και αυτοσχεδιάζει ατομικά με παντομίμα. Στη δραστηριότητα «Η μηχανή», ένα παιδί ξεκινάει μία κίνηση με ήχο και ρυθμό, ως μέρος / εξάρτημα μιας σύνθετης μηχανής. Κατόπιν, μπαίνει ένα άλλο παιδί, προσθέτοντας τη δική του κίνηση. Όταν η σύνθεση της μηχανής ολοκληρωθεί, και όλα τα μέρη / εξαρτήματα έχουν συντονιστεί με τη συμμετοχή όλων, ο/η εκπαιδευτικός δίνει διαφορετικούς ρυθμούς: αργά-πολύ αργά, γρήγορα-πολύ γρήγορα. Στη δραστηριότητα «Τα ρομπότ» οι μαθητές/τριες μεταμορφώνονται σε ρομπότ και αυτοσχεδιάζουν με παντομίμα, ατομικά ή σε ζευγάρια, μια ημέρα από την καθημερινότητα (π.χ. το πρωινό ξύπνημα). Με το κατάλληλο σήμα του/της εκπαιδευτικού οι παρτενέρ μπορεί να αλλάζουν. Ο θεατρικός αυτοσχεδιασμός αξιοποιείται με στόχο την ανάπτυξη της ετοιμότητας των παικτών να αναπαριστούν σε θεατρικό ρόλο απλές και σύνθετες, αστειές και σοβαρές καταστάσεις από την καθημερινή ζωή και τον φανταστικό κόσμο μέσα από τη σωματική-μυϊκή έκφραση και τον λόγο τους, ενώ μπορεί να είναι κατευθυνόμενος, ελεύθερος, αυθόρμητος και σκηνικός. Τα παιδιά στη δραστηριότητα «Η πόλη των ρομπότ» χωρίζονται σε ομάδες, γίνονται ρομπότ, διαμορφώνουν το σκηνικό περιβάλλον και αυτοσχεδιάζουν καταστάσεις και επαγγέλματα από την καθημερινή ζωή.

Στην παντομίμα, οι μαθητές/τριες πειραματίζονται με τις έννοιες του φανταστικού αντικειμένου, του φανταστικού χώρου, της φανταστικής δύναμης και του φανταστικού προσώπου, ενώ αντιλαμβάνονται ποιοι παράγοντες συντελούν στη δημιουργία της θεατρικής ψευδαίσθησης και πώς ενεργοποιείται η φαντασία. Ως προς αυτό συμβάλλει η άσκηση της λειτουργικής παρατήρησης, η οποία προϋποθέτει δεξιότητες προσοχής, αντίληψης, πρόσληψης και αυτοσυγκέντρωσης και αναπτύσσεται όταν οι μαθητές/τριες μαθαίνουν να αξιοποιούν τις αισθήσεις τους. Έτσι, εισάγεται η δημιουργική ματιά του παρατηρητή, που ενεργοποιεί τις αισθήσεις και τη φαντασία.

Στις προτεινόμενες δραστηριότητες, σημασία δεν έχει η αρτιότητα κίνησης και έκφρασης, αλλά η δυνατότητα που δίνεται στους μαθητές/τριες να εκφράσουν ευχάριστα, αυθόρμητα και δημιουργικά τον πνευματικό τους κόσμο με τη χρήση του σωματικού τους λεξιλογίου. Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού είναι να δημιουργήσει υποβοηθητικές συνθήκες, ώστε να εσωτερικεύουν οι μαθητές/τριες τα θέματα που καλούνται κάθε φορά να αναπαραστήσουν, να εμπνέουν την πρόθεση και να καλλιεργεί το εσωτερικό τους κίνητρο να τα παρουσιάζουν, καθώς και να τους ενθαρρύνει να απελευθερώνουν φαντασία και συναίσθημα, προκειμένου να εκφράζουν με φυσικό τρόπο τη σωματική μήμη και τις νοητικές τους αναπαραστάσεις.

Είναι κρίσιμο ο εκπαιδευτικός, μέσα από τη διαδικασία της εμπύκωσης, να ενθαρρύνει τους μαθητές να εκφράζουν με ευγένεια τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους στην ομάδα και να ακούνε με σεβασμό την άποψη των άλλων. Ο/Η εκπαιδευτικός πληροφορεί και εμπνέει τους μαθητές/τριες, ώστε να κατανοούν τις δραστηριότητες, να είναι συγκεντρωμένοι και να ελέγχουν την κίνησή τους και τη δράση τους στην ομάδα. Σε κάθε περίπτωση, ο/η εκπαιδευτικός οφείλει να μεριμνά για την ασφάλεια των μαθητών/τριών. Στην έναρξη των μαθημάτων, κρίνεται σκόπιμο να γίνονται ασκήσεις χαλάρωσης, ώστε οι μαθητές να αποφορτίζονται από την ένταση, να χαλαρώνουν οι μύες, να αποκτά πλαστικότητα το σώμα και να εκφράζεται το συναίσθημά τους.

Στον κύκλο του αναστοχασμού, οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με τον βωβό κινηματογράφο, ειδικότερα με την ταινία «Μοντέρνοι Καιροί» του Τσάρλι Τσάπλιν, με στόχο να στοχαστούν κριτικά σε σχέση με τη μαζική βιομηχανική παραγωγή, τον ρόλο του ανθρώπου στον σύγχρονο κόσμο, αλλά και τη θέση των έξυπνων μηχανών στη ζωή μας. Προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού αντικειμένου. Σε αυτό το πλαίσιο, οι μαθητές/τριες επινοούν αυτοστιγμεί ήχους που μπορεί να κάνει ένα ρομπότ. Η ομάδα δημιουργεί ένα ηχοτοπίο και ο εκπαιδευτικός μπορεί να το ηχογραφήσει, με τη βοήθεια μιας απλής συσκευής.

Εικαστικό σχόλιο

Η στιγμή της αποκάλυψης βρίσκει τους χαρακτήρες ανάμεσα στα ράφια μιας βιβλιοθήκης να παρακολουθούν κρυφά το ρομπότ. Το ρομπότ έχει την ικανότητα να αφαιρεί το περιεχόμενο των βιβλίων με ένα φως που βρίσκεται στο κεφάλι του, ενώ η γνώση μεταφέρεται με ακτίνες στο «νου» του. Οι ακτίνες είναι το φωτεινό μέρος της σύνθεσης με τον χώρο να είναι πιο σκοτεινός, έτσι ώστε η αντίθεση να μπορεί να προβάλλει το επόμενο στοιχείο, το οποίο και αυτό με την σειρά του θα βοηθήσει στην εξέλιξη της ιστορίας. Ανάμεσα στα βιβλία θεάτρου, το ανοιχτό βιβλίο δείχνει μέρος από μια σελίδα του βιβλίου «αναζητώντας προϊστορικούς γίγαντες», όπου ξεπηδούν προϊστορικά ζώα όπως τα μαμούθ, οι μαστόδοντες κ.ά.

2. Κοινωνώ τον άλλον. Συναντώ τον εαυτό μου. Μοιράζομαι στην ομάδα.**Με τους φίλους μου στην ομάδα**

2.1. Επικοινωνία στην ομάδα: Τα πρόσωπα και η συνύπαρξη (ο εαυτός και ο άλλος)

Μάθημα 3: Τα πρόσωπά μας είναι χαρούμενα πλάι στους άλλους;

Sim-O

Στόχος

Στόχος είναι η επικοινωνία και η ανάληψη ευθύνης για την επίτευξη κοινών στόχων, ο συντονισμός και η καλλιέργεια εσωτερικού ρυθμού στην ομάδα, η ενίσχυση της κριτικής σκέψης και η θεατρική διερεύνηση της έννοιας της ‘αποδοχής’.

Ειδικότερα:

Στο μάθημα 3, οι τέσσερις φίλοι γνωρίζουν τον Sim-O. Το ρομποτάκι αποκαλύπτει στα παιδιά ότι είναι ερευνητής από τον πλανήτη P672, με αποστολή να συλλέξει πληροφορίες για τον πολιτισμό των ανθρώπων. Τους εξηγεί ότι, χάριν της έρευνάς του, ‘αδειάζει’ τα βιβλία, μεταφέρει τα δεδομένα και τα επιστρέφει στη συνέχεια ξανά πίσω στα βιβλία. Τους αποκαλύπτει, επίσης, ότι μπορεί να ζωντανεύει τα βιβλία, δημιουργώντας ολογράμματα των χαρακτήρων, γεγονός που ενθουσιάζει τα παιδιά.

Ο/Η εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές/τριες ότι αυτό αποτελεί μέρος της μυθοπλασίας, καθώς στην πραγματικότητα τα δεδομένα αντιγράφονται και μεταφέρονται, ενώ η διαγραφή είναι άλλη διαδικασία. Τονίζει πως πρόκειται για φανταστικό περιβάλλον, ώστε να μην αποδοθούν υπερφυσικές ικανότητες και εξουσία στο ρομπότ, αφού στόχος είναι η οικειοποίηση της τεχνολογίας σύμφωνα με τις σύγχρονες απαιτήσεις του ψηφιακού εγγραμματισμού.

Σε αυτό το μάθημα, ο/η εκπαιδευτικός κατευθύνει την ομάδα σε ομαδοσυνεργατικές δράσεις («Ο καθρέφτης» και «Μαγνήτες-Αντιμαγνήτες»). Οι δραστηριότητες αυτές προϋποθέτουν επικοινωνία, συντονισμό και ανάπτυξη του εσωτερικού ρυθμού στην ομάδα. Οι μαθητές/τριες αναπτύσσουν τη σωματική και συναισθηματική τους έκφραση, ενεργοποιούν τις αισθήσεις τους, αποκτούν αίσθηση του χώρου και του χρόνου και λειτουργούν ως σύνολο. Στόχος είναι να κατανοήσουν τη σημασία της σωματικής και οπτικής επικοινωνίας στο περιβάλλον της ομάδας, να αναπτύξουν ένα συλλογικό και συνεργατικό περιβάλλον, μέσα από τον αυτοέλεγχο και την επικοινωνία, και να κατανοήσουν την ανάγκη της τήρησης των κανόνων του παιχνιδιού και της αρμονικής συνεργασίας για την εκτέλεση συλλογικού έργου.

Οι μαθητές/τριες μαθαίνουν την θεατρική τεχνική ‘αναλογία’, στην οποία διερευνούν την πραγματικότητα μέσα από έναν μύθο, με στόχο να κατανοήσουν τη συμπεριφορά των ανθρώπων και τις κοινωνικές καταστάσεις. Ως προς αυτό, αξιοποιείται ο θεατρικός αυτοσχεδιασμός («Ένα ρομπότ ανάμεσά μας»). Τα παιδιά στη δραστηριότητα αυτή χωρίζονται σε ομάδες, κάνουν υποθέσεις σχετικά με την ξαφνική παρουσία ενός ρομπότ στην αυλή του σχολείου (Για ποιον λόγο βρέθηκε εδώ το ρομπότ; Ποια είναι η διάθεσή του προς εμάς;). Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να καθοδηγήσει αρχικά τη δράση στην ολομέλεια με τη βοήθεια θεατρικών τεχνικών, όπως οι ‘ερωτήσεις’ ή η ‘καθοδηγημένη φαντασία’. Έπειτα, οι μαθητές/τριες στις ομάδες σχεδιάζουν πώς θα αντιμετωπίσουν την κατάσταση, με στόχο να αναπτύξουν διάλογο και να εκφράσουν δημιουργικά προσωπικά νοήματα.

Στον κύκλο του αναστοχασμού, οι μαθητές συζητούν τι θα συνέβαινε αν στη θέση του ρομπότ ήταν ένας καινούργιος συμμαθητής, προτείνουν πιθανούς τρόπους συμπεριφοράς, στοχάζονται κριτικά, σχετικά με την έννοια της αποδοχής και αναστοχάζονται σχετικά με τον εαυτό τους και τους άλλους (π.χ. Έχουμε βρεθεί κάποτε σε μια παρόμοια κατάσταση;). Κατόπιν, συζητούν σχετικά με τον πλανήτη P672, φαντάζονται πώς μπορεί να είναι και δημιουργούν ένα συλλογικό έργο (π.χ. ζωγραφιά, κολάζ, ψηφιακή εικόνα), με στόχο τη δημιουργική έκφραση, αλλά και την ενίσχυση του κλίματος συνεργασίας.

Εικαστικό σχόλιο

Ο Αλκίνοος και η Αλκμήνη προσεγγίζουν το ρομπότ, το οποίο είναι πολύ μικρό σε μέγεθος σε σχέση με τους ήρωές μας. Όμως, ορθώνει το ανάστημά του επάνω στα βιβλία, φτάνοντας στο ίδιο ύψος των ματιών με τα παιδιά. Τα βλέμματα ανάμεσά τους διασταυρώνονται και η κίνηση των χεριών αναδεικνύει την επικοινωνία. Τα βιβλία που παρουσιάζονται αναφέρονται στο θέατρο. Η επιλογή του ρομπότ να πατάει επάνω σε ένα τέτοιο βιβλίο μας φέρνει στο προσκήνιο το θέατρο.

2.2 Λεκτική έκφραση και επικοινωνία

Μάθημα 4: Μιλούμε στους άλλους. Αυτοί μας προσέχουν;

Ποιος είναι ο Μορμόλης;

Στόχος

Στόχος είναι η καλλιέργεια ενεργητικής ακρόασης και η ανάπτυξη διαλεκτικής, επικοινωνίας, η ενδυνάμωση της ομάδας και η ενίσχυση των διαπροσωπικών σχέσεων των μαθητών/τριων, η καλλιέργεια του προφορικού λόγου, η θεατρική διερεύνησης της σημασίας της 'ελευθερίας της έκφρασης'.

Ειδικότερα:

Οι λεκτικοί αυτοσχεδιασμοί και τα λεκτικά παιχνίδια («Τι έχει μέσα το μαγικό κουτί;» και «Διαφωνίες») έχουν στόχο την ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών/τριων, την ενδυνάμωση της ομάδας και την καλλιέργεια των διαπροσωπικών τους σχέσεων, καθώς και την καλλιέργεια της ετοιμότητας, του αυθορμητισμού και της ευχέρειας των μαθητών/τριων για παραγωγή προφορικού λόγου. Μέσω της παραγωγής αυθόρμητου προφορικού λόγου, οι μαθητές/τριες καλλιεργούν τις επικοινωνιακές δεξιότητες, τις γλωσσικές και εκφραστικές ικανότητες, ενώ ασκούνται στη δραματική έκφραση, με στόχο την επικοινωνία και τη μύησή τους στην εμπειρία του θεατρικού ρόλου.

Περαιτέρω, σε αυτό το μάθημα διερευνάται η σημασία της 'ελευθερίας της έκφρασης' (βλ. σχετικό ψηφιακό μαθησιακό αντικείμενο). Προς αυτήν την κατεύθυνση αξιοποιείται η τεχνική 'οπτική γωνία', με στόχο να εξοικειωθούν οι μαθητές/τριες με τις αρχές της διαλεκτικής, ενώ βρίσκονται σε ρόλο, και να ασκηθούν στην ενεργητική ακρόαση και στην ισότιμη έκφραση των σκέψεών τους. Οι μαθητές/τριες εμπνυχώνονται να συμμετέχουν σε συζήτηση, ακούγοντας με προσοχή και σεβασμό τις απόψεις των άλλων, καθώς και να εκφράζουν με ευγένεια τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους στην ομάδα. Είναι κρίσιμο να εντάσσονται διαλεκτικά και με θάρρος στην ομάδα, αφενός δίνοντας τον απαραίτητο ζωτικό χώρο στους άλλους, αφετέρου υποστηρίζοντας τη δική τους θέση σε αυτήν.

Ο θεατρικός αυτοσχεδιασμός αξιοποιείται με στόχο την ανάπτυξη της ετοιμότητας των παικτών να αναπαριστούν σε θεατρικό ρόλο καταστάσεις από την καθημερινή ζωή και τον φανταστικό κόσμο μέσα από τη σωματική - μιμική έκφραση και τον λόγο τους. Τα παιδιά, στην δραστηριότητα «Διαφορετικές οπτικές γωνίες», χωρίζονται σε ομάδες, επιλέγουν ρόλους από την ιστορία και προετοιμάζουν αυτοσχεδιασμό, όπου ένα από τα παιδιά θέλει να κάνει κάτι, αλλά ένας από τους ενήλικες δεν του το επιτρέπει. Η δράση σταματάει και καθένας παρουσιάζει την οπτική του γωνία.

Στον κύκλο της ομάδας, οι μαθητές/τριες ανταλλάσσουν σκέψεις, σε ρόλο και εκτός ρόλου, σχετικά με τον Μορμόλη και τη σημασία της ελευθερίας της έκφρασης, ενώ προωθείται ο ατομικός και ο συλλογικός αναστοχασμός στην ομάδα και ενθαρρύνεται ο συμμετοχικός διάλογος. Στη δραστηριότητα «Ο Μορμόλης στο κάδρο» τα παιδιά ζωγραφίζουν τον Μορμόλη, όπως φαντάζονται ότι θα τον έβλεπε κάποιος/α που τον αγαπά ή και κάποιος/α που τον φοβάται. Αυτό έχει στόχο τη συγκινησιακή κατανόηση του βιώματος που προηγήθηκε και την ελεύθερη έκφραση των συναισθημάτων και των σκέψεων που απορρέουν από τα προσωπικά βιώματα των παιδιών.

Εικαστικό σχόλιο

Οι ήρωές μας δεν εμφανίζονται, για να δώσουν χώρο στην ιστορία του βιβλίου της βιβλιοθήκης. Το βιβλίο ανοίγει και εμφανίζεται η εικόνα του Μορμόλη. Ένα μυστικό κουτί είναι το στοιχείο που προσπαθούν να κρύψουν τα παιδιά του βιβλίου. Το περιβάλλον που τους περικλείει, συνωμοτεί σχεδιαστικά στην ανάδειξη της μυστικότητας. Τα δύο παιδιά βρίσκονται μέσα σε ένα τακτοποιημένο σπίτι, ίσως σε ένα υπνοδωμάτιο, με ένα χαλί στο πάτωμα. Μια μισάνοιχτη πόρτα δεξιά και ένα παράθυρο αριστερά ταυτίζονται με την πιθανή απειλή του να φανερωθεί το μυστικό τους. Το κουτί πρέπει να μείνει κρυφό.

2.3. Αλληλεπίδραση και συλλογική εργασία στην ομάδα

Μάθημα 5: Μπορούμε να συνεργαστούμε στην ομάδα μας;

Περιπέτεια στο κέντρο της γης

Στόχος

Στόχος είναι η καλλιέργεια εμπιστοσύνης και συνεργατικής διάθεσης, η επικοινωνία και η ανάληψη ευθύνης για την επίτευξη κοινών στόχων, ο συντονισμός και η καλλιέργεια εσωτερικού ρυθμού στην ομάδα, καθώς και η δημιουργική έκφραση μέσα από την αυτοσχέδια δράση.

Ειδικότερα:

Σε αυτό το μάθημα, ο/η εκπαιδευτικός κατευθύνει την ομάδα σε ομαδοσυνεργατικές δράσεις («Το ηφαίστειο» και «Προϊστορικά πλάσματα»). Οι δραστηριότητες προϋποθέτουν επικοινωνία, συντονισμό και ανάπτυξη του εσωτερικού ρυθμού στην ομάδα. Οι μαθητές/τριες αναπτύσσουν τη σωματική και συναισθηματική τους έκφραση, ενεργοποιούν τις αισθήσεις τους, αποκτούν αίσθηση του χώρου και του χρόνου και λειτουργούν ως σύνολο. Στόχος είναι να κατανοήσουν τη σημασία της σωματικής και οπτικής επικοινωνίας στο περιβάλλον της ομάδας, να αναπτύξουν ένα συλλογικό και συνεργατικό περιβάλλον, μέσα από τον αυτοέλεγχο και την επικοινωνία, και να κατανοήσουν την ανάγκη της τήρησης των κανόνων του παιχνιδιού και της αρμονικής συνεργασίας για την εκτέλεση συλλογικού έργου.

Ο θεατρικός αυτοσχεδιασμός αξιοποιείται με στόχο την ανάπτυξη της ετοιμότητας των παικτών να αναπαριστούν σε θεατρικό ρόλο καταστάσεις από την καθημερινή ζωή και τον φανταστικό κόσμο μέσα από τη σωματική-μυμική έκφραση και τον λόγο τους. Τα παιδιά στη δραστηριότητα αυτή χωρίζονται σε ομάδες και αυτοσχεδιάζουν τις ιστορίες τους, με αφορμή ένα κρυπτογραφημένο μυστικό χειρόγραφο και ένα σχέδιο του καθηγητή Λίντεμπροκ, που απεικονίζει όσα συνάντησε στο ταξίδι του προς το κέντρο της γης. Οι παίκτες της ομάδας πρέπει να συνεργαστούν, να εμπιστευτούν ο ένας τον άλλο, να ακολουθήσουν προσεκτικά τις οδηγίες του καθηγητή, να κάνουν τις κατάλληλες επιλογές εφοδίων, για να ανακαλύψουν μαζί τι κρύβεται στο κέντρο της γης.

Στον κύκλο της ομάδας, οι μαθητές/τριες στοχάζονται και εκφράζουν τα συναισθήματά τους σε σχέση με τη βιωμένη εμπειρία τους (για όσα συνέβησαν στην ιστορία και για τον τρόπο που συνεργάστηκαν στην ομάδα). Η χρήση ημερολογίου λειτουργεί ανατροφοδοτικά, καθώς η ομάδα ανακαλεί όσα βίωσε στη φανταστική της περιπέτεια και τα εκφράζει σε πρωτοπρόσωπη γραφή (ημερολόγιο), σε ρόλο εξερευνητή.

Εικαστικό σχόλιο

Ένα ταξίδι στο κέντρο της γης εξάπτει την φαντασία και ο Φώτης, ένα παιδί με φιλομάθεια, παρακολουθεί με μεγάλο ενδιαφέρον τον επιστήμονα. Ο επιστήμονας με την τεχνική του μονόχρωμου μολυβιού μάς παραπέμπει σε μια άλλη εποχή. Παρόν και παρελθόν συναντιούνται, όταν ο Φώτης ανεβαίνει σε μια καρέκλα, προσπαθώντας να δει μέσα από το μικροσκόπιο του επιστήμονα.

Το δισέλιδο για την είσοδο από το ηφαίστειο στα έγκατα της γης, εμφανίζει μια σειρά από φανταστικά γεγονότα, που όμως δεν είναι μόνο φανταστικά, αφού τα προϊστορικά ζώα υπήρχαν, όπως υπήρχαν και οι προϊστορικοί άνθρωποι των σπηλαίων. Η τεχνική με μολύβι και χρώμα δείχνει τα στρώματα του εδάφους που μαρτυρούν γεγονότα που συνέβησαν εκατομμύρια χρόνια πριν. Δυο χαυλιόδοντες μεγάλου μήκους από έναν μαστόδοντα, ένα κρανίο από μαμούθ, άνθρωποι των σπηλαίων που δημιουργούν βραχογραφίες, θηλαστικά της θάλασσας, η λάβα στα έγκατα της γης και ένας δράκος που περιμένει στα άγνωστα μέρη. Μια ενδοσκόπηση στην επιστήμη.

3. Ανάγκη, Δίλημμα, Πράττω, Στοχάζομαι / Ο μύθος ταξιδεύει

Μπαίνουμε σε ρόλο και κάνουμε κάτι. Μετά σκέφτομαι όσα κάναμε

3.1. Τεχνικές εμπύχωσης της ομάδας

Μάθημα 6: Εμπυχώνουμε την ομάδα μας

Ένα αλλιώτικο σκιάχτρο

Στόχος

Στόχος είναι η καλλιέργεια αυθόρμητης αυτοέκφρασης, η εξοικείωση με τη θεατρική σύμβαση και τον θεατρικό ρόλο, η κατανόηση και η ερμηνεία των κινήτρων και της συμπεριφοράς του ρόλου, η ανάπτυξη ενσυναισθητικών δεξιοτήτων σε περιβάλλον ενδυνάμωσης και εμπύχωσης της ομάδας, καθώς και η διερεύνηση της αξίας της 'πίστης στον εαυτό'.

Ειδικότερα:

Σε αυτό το μάθημα αξιοποιούνται ψυχοκινητικές και ψυχοκοινωνικές δραστηριότητες («Οι μορφασμοί» και «Το πέταγμα»), με στόχο την ενίσχυση του θετικού κλίματος, την εμπύχωση της ομάδας και την καλλιέργεια αισθήματος εμπιστοσύνης, επικοινωνίας και αμοιβαίας αποδοχής, την αλληλεπίδραση και την ομαδική συνύπαρξη, καθώς και την καλλιέργεια της σωματικής και ψυχοσυναισθηματικής έκφρασης.

Η ανάληψη ρόλου συνδέει τα παιδιά με τους χαρακτήρες, με τον χώρο και τον χρόνο της φανταστικής συνθήκης, ασκώντας τους ταυτόχρονα στην αναπαραστατική λειτουργία του θεάτρου. Οι μαθητές/τριες εμβαθύνουν στους ρόλους και στο δραματικό περιβάλλον, εκφράζοντας ταυτόχρονα σκέψεις και βαθύτερα συναισθήματα, που απορρέουν από προσωπικά βιώματα. Στη δραστηριότητα «Το όνειρο του Αχυρούλη», αναλαμβάνουν ρόλους και αυτοσχεδιάζουν με θέμα το όνειρο του Αχυρούλη να πετάξει. Η δράση σταματάει και, με τις κατάλληλες ερωτήσεις του εμπυχωτή, ανιχνεύονται οι σκέψεις και τα συναισθήματα των χαρακτήρων. Οι ερωτήσεις του εμπυχωτή αφορούν στην ταυτότητα του ρόλου (Ποιος/Τι είσαι; Πώς σε λένε;), τη συναισθηματική του κατάσταση (Πώς νιώθεις;), τον χώρο όπου βρίσκεται (Πού βρίσκεσαι;), τους σκοπούς του (Τι σκέφτεσαι να κάνεις;) και όποια άλλη πληροφορία.

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες στοχασμού και αναστοχασμού διευκολύνουν την καλλιέργεια των μεταγνωστικών δεξιοτήτων (Υπήρξε κάτι δύσκολο που όμως τελικά πραγματοποιήθηκε;), ενισχύοντας την αναπτυξιακή διάσταση και την πίστη στον εαυτό, καθώς και την καλλιέργεια της αλληλεγγύης προς τους άλλους (Έχουμε βοηθήσει κάποιον/α να πιστέψει ότι μπορεί να τα καταφέρει;). Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει με διάφορους τρόπους τις απαντήσεις των παιδιών, ώστε να τονιστεί η σημασία της αλληλεγγύης και της ενσυναίσθησης, στοιχείο που θα επανέλθει ως έννοια στο Μάθημα 10, στην ιστορία του «Ευτυχισμένου Πρίγκιπα» του Οσκαρ Ουάιλντ.

Προτεινόμενος σύνδεσμος:

«Ο ρόλος στο παράθυρο»

<http://photodentro.edu.gr/aggregator/10/photodentro-educationalvideo-8522-1661>

Εικαστικό σχόλιο

Η σχεδιαστική σκυτάλη επικεντρώνεται στην εικόνα με το σκιάχτρο, που ενώ το προόριζαν για να τρομάζει τα πουλιά, εκείνο τους έκανε φίλους και έτσι, λίγο πριν χαθεί, ταξίδεψε μαζί τους. Το φυσικό τοπίο, με αφορμή την ιστορία που αναδιπλώνεται μπροστά στην Ελπίδα και το ρομποτάκι, επιλέγεται για να ξεκουράσει το βλέμμα του αναγνώστη σε έναν ορίζοντα από ηλιοτρόπια. Το καπέλο, ως σύμβολο του σκιάχτρου, μπορεί να ταξιδέψει ψηλά στον ουρανό με τη βοήθεια των πουλιών. Το σχέδιο του καπέλου και των πουλιών βασίζεται σε γραμμές σκίτσου, δίνοντας μια αέρινη κίνηση.

3.2. Θεατροπαιδαγωγικές - διδακτικές μέθοδοι (Θεατρικό Παιχνίδι, Διερευνητική Δραματοποίηση, Μανδύας του Ειδικού, Παιχνίδι Ρόλου, Θέατρο Forum κ.ά.)

Μάθημα 7: Παίζουμε στο θεατρικό παιχνίδι

Περιπέτειες στη θάλασσα

Στόχος

Στόχος είναι η ανάπτυξη των εκφραστικών μέσων των μαθητών/τριων (σώμα, φωνή, λόγος) και της δημιουργικής φαντασίας, η καλλιέργεια κλίματος χαράς και εμπιστοσύνης, καθώς και η εξοικείωση με τον θεατρικό ρόλο.

Βήμα 4 • Ας ανακαλύψουμε πώς γίνεται

• Οι φάσεις του θεατρικού παιχνιδιού •

- **Α΄ Φάση** • Παίζουμε παιχνίδια και ασκήσεις για να εκφραστούμε, να επικοινωνήσουμε με τους άλλους, να συνεργαστούμε και να μεταμορφωθούμε με τη φαντασία μας.
- **Β΄ Φάση** • Μπαίνουμε σε θεατρικό ρόλο και σε καταστάσεις και αυτοσχεδιάζουμε με το σώμα, τη φωνή και τον λόγο.
- **Γ΄ Φάση** • Συζητάμε με τους συμπαίκτες μας για την εξέλιξη της ιστορίας, επιλέγουμε τους ρόλους που θέλουμε, μεταμφιεζόμαστε, σκηνοθετούμε και παρουσιάζουμε το έργο μας.
- **Δ΄ Φάση** • Εκφράζουμε τις απόψεις και τα συναισθήματά μας για την πορεία του παιχνιδιού μας και για τις σχέσεις μας με τους άλλους στην ομάδα.

Ειδικότερα:

Στο παρόν μάθημα, τα παιδιά συμμετέχουν δημιουργικά στο θεατρικό παιχνίδι, μαθαίνοντας να επινοούν και να αναδημιουργούν ρόλους και καταστάσεις, να αντιμετωπίζουν προβλήματα και να προτείνουν λύσεις, συναινετικά με τους άλλους στην ομάδα. Στην Α΄ φάση του θεατρικού παιχνιδιού, οι μαθητές/τριες συμμετέχουν σε ψυχοκοινωνικές και ψυχοκινητικές δραστηριότητες, μέσω σωματικής και λεκτικής, δραματικής έκφρασης και επικοινωνίας, με στόχο την καλλιέργεια κλίματος χαράς, εμπιστοσύνης και συνύπαρξης στην ομάδα. Καλλιεργούν τη σωματική, φωνητική, συναισθηματική τους έκφραση, ενεργοποιούν τις αισθήσεις τους, αποκτούν αίσθηση του χώρου και του χρόνου και λειτουργούν ως σύνολο.

Τα παιχνίδια φαντασίας και μεταμορφώσεων δημιουργούν μια φανταστική κατάσταση, που οδηγεί στην ανάπτυξη των μυθολογικών ικανοτήτων των παιδιών, την καλλιέργεια της ελευθερίας της έκφρασης και της δημιουργικής φαντασίας τους. Έτσι, ενώ τα παιδιά παίζουν, καθοδηγούνται από τον εκπαιδευτικό στη δημιουργία της ιδέας ενός μύθου, που σχετίζεται άμεσα με το βασικό θέμα. Στη δραστηριότητα «Μεταμορφώσεις», οι μαθητές/τριες μεταμορφώνονται σε θάλασσα, σε γοργόνες και σειρήνες, σε πειρατές, σε πλάσματα της θάλασσας και περίεργα ζώα, με στόχο να συμμετάσχουν ενεργά με το σώμα τους και να παρουσιάσουν τον εαυτό τους μέσω της μεταμορφωτικής λειτουργίας. Έτσι, οι μαθητές/τριες φαντάζονται τις διάφορες καταστάσεις και εκφράζονται με σώμα, λόγο και ήχο. Στη δραστηριότητα «Περιπέτειες στη θάλασσα» αναλαμβάνουν ρόλο ναυτικών, ταξιδεύουν σε θάλασσες, συναντούν θαλάσσια τέρατα, επισκέπτονται νησιά με μυστηριώδεις κατοίκους. Τα παιδιά αναδημιουργούν το δραματικό περιβάλλον, μεταφέροντας προσωπικά βιώματα και εμπειρίες, μέσω της μνήμης, της φανταστικής λειτουργίας και αναπαραστατικής τους ευφυΐας.

Στη Β΄ φάση του θεατρικού παιχνιδιού, η έμφαση δίνεται στη διαρκή αναδόμηση του αυτοσχεδίου περιβάλλοντος δράσης και, ειδικότερα, των ρόλων, των καταστάσεων και των θεμάτων, προκειμένου να υπηρετούνται οι ψυχοσυναισθηματικές ανάγκες των παιδιών. Έτσι, οι συμμετέχοντες αναλαμβάνουν θεατρικούς ρόλους, αυτοσχεδιάζοντας σωματικά ή και λεκτικά, για τη δημιουργία ενός φανταστικού περιβάλλοντος δράσης.

Στη Γ΄ φάση του θεατρικού παιχνιδιού, οι θεατρικοί αυτοσχεδιασμοί της Β΄ φάσης σταθεροποιούνται και παρουσιάζονται με μορφή σκηνικού δρώμενου, με την παρουσία κοινού. Διαδοχικά, κάθε υποομάδα μπορεί να παρουσιάσει το δρώμενό της στις άλλες, οι οποίες παρακολουθούν σε ρόλο ακροατηρίου, όσα στη Β΄ φάση συνδημιούργησαν. Ειδικότερα, οι μαθητές αποφασίζουν για τα βασικά σημεία της ιστορίας, αναλαμβάνουν ρόλους, μεταμφιέζονται, διαμορφώνουν τον σκηνικό χώρο, επιλέγουν μουσική και ήχους, δίνουν τίτλο στην ιστορία τους και την παρουσιάζουν στις άλλες ομάδες. Στη δραστηριότητα «Το ταξίδι» οι μαθητές/τριες συζητούν σε ομάδες για την εξέλιξη της ιστορίας, αναλαμβάνουν ρόλους, διαμορφώνουν το σκηνικό περιβάλλον με απλά αντικείμενα και παρουσιάζουν τον αυτοσχεδιασμό τους.

Στη Δ΄ φάση του θεατρικού παιχνιδιού ακολουθεί η αξιολόγηση του εργαστηρίου. Με αφετηρία το θεατρικό έργο «Οδυσσεβάχ», δίνεται η δυνατότητα προσέγγισης ποικίλων ιδεών, όπως είναι η δύναμη του νου και της ψυχής και η αντιμετώπιση δυσκολιών, στοιχεία που διατρέχουν το σύνολο του θεατρικού κειμένου. Οι μαθητές/τριες στοχάζονται σχετικά με την έννοια του «προορισμού» και εκφράζουν τα συναισθήματά τους σε σχέση με τη βιωμένη εμπειρία τους, ενώ συνθέτουν μια πολυσύλλαβη σύνθετη λέξη, με στόχο την καλλιέργεια κλίματος χαράς στην ομάδα.

Εικαστικό σχόλιο

Η ανάγνωση συνεχίζεται με αμείωτο το ενδιαφέρον, σταθμεύοντας αυτή τη φορά στην ιστορία του Οδυσσεβάχ. Η ιστορία ενός ανθρώπου που παλεύει με τα κύματα, τις αντιξοότητες και τα μυθικά πλάσματα, όπως είναι οι σειρήνες. Το καράβι, με σχήμα καρδούτσουφλου, αγωνίζεται να κρατηθεί στην επιφάνεια, παρά την απειλή της σειρήνας, που είναι στην πλώρη του για να του αλλάξει πορεία. Συμβολικά ο Οδυσσεβάχ δεν εμφανίζεται μέσα στο καράβι για να δηλώσει ότι δεν είναι παρών στην επιρροή της σειρήνας. Ο Δρακοκύκλωπας, το τερατάκι, είναι μια σύνθεση Δράκου και Κύκλωπα. Είναι μια ευκολόπιστη καρικατούρα που μπορεί εύκολα να την αποπροσανατολίσει ο Οδυσσεβάχ.

3.3. Τεχνικές εμφύχωσης της ομάδας

Μάθημα 8: Ερευνούμε στη Διερευνητική Δραματοποίηση

Το αγόρι με τα χρυσά μαλλιά

Στόχος

Στόχος είναι η εξοικείωση με τον θεατρικό ρόλο, με έμφαση στη συμπεριφορά, στα κίνητρα και τη δράση του, η καλλιέργεια κριτικής σκέψης και διαλεκτικής διάθεσης.

Βήμα 4 • Ας ανακαλύψουμε πώς γίνεται

• Τα στάδια της διερευνητικής δραματοποίησης •

- 1 • Δημιουργούμε την κατάλληλη ατμόσφαιρα της ομάδας με ασκήσεις και παιχνίδια γνωριμίας, συνεργασίας, μεταμορφώσεων και άλλα.
- 2 • Ερχόμαστε σε επαφή με τον μύθο και αφού έχουμε πάρει τις πρώτες πληροφορίες, κατόπιν, εκτός ρόλου, συζητάμε για τους χαρακτήρες: για τη ζωή τους, τον χώρο, τον χρόνο και τις καταστάσεις που αυτοί αντιμετωπίζουν.
Αυτοσχεδιάζουμε με τη βοήθεια των θεατρικών τεχνικών και των ερωτήσεων του / της εκπαιδευτικού, για να σκεφτούμε και να ερευνήσουμε σε ρόλο.
Για να το πετύχουμε:
 - ✦ Εξετάζουμε τη συμπεριφορά των χαρακτήρων και τις συνέπειες της συμπεριφοράς τους, ενώ κάθε φορά παρατηρούμε και τη δική μας προσωπική δράση: τι επιλέγουμε να κάνουμε, γιατί το κάνουμε, τι μας προβληματίζει, ποια είναι τα διλήμματά μας.
 - ✦ Παράγουμε ένα δραματικό κείμενο στο εργαστήρι δημιουργικής γραφής και αυτοσχεδιάζουμε ξανά.
 - ✦ Αξιολογούμε τις αποφάσεις και τις ενέργειές μας σε ρόλο και εκτός ρόλου.
- 4 • Αν θέλουμε, χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία, παρουσιάζουμε στη σκηνή όσα ερευνήσαμε.
- 5 • Σε ρόλο και εκτός ρόλου, σκεφτόμαστε ξανά και συζητάμε όσα ερευνήσαμε: τις απόψεις μας, τα συναισθήματά μας, τις προτάσεις μας για τη συνέχεια.

Ειδικότερα:

Στη Διερευνητική Δραματοποίηση οι μαθητές/τριες, συμμετέχοντας ενεργά στη δραματική διερεύνηση του περιβάλλοντος με την ανάληψη ρόλου, προσδιορίζουν την ταυτότητα και την προσωπικότητα του χαρακτήρα, εξετάζουν τις στάσεις του, αξιολογούν τη συμπεριφορά του, ερμηνεύουν τις απόψεις, τις προθέσεις και τις πράξεις του και κατανοούν τον τρόπο που δρα, τις συνέπειες και τα οφέλη των επιλογών του. Μέσα από τις φανταστικές καταστάσεις, στις οποίες εμπλέκονται οι χαρακτήρες, τα παιδιά αυτοσχεδιάζουν σκηνές, δοκιμάζοντας νέες εκδοχές για το θέμα που πραγματεύονται, χτίζοντας τη δική τους ιστορία και διαμορφώνοντας τη δική τους αντίληψη, ενώ παράλληλα γίνονται δημιουργοί και θεατές συμβάντων. Στο παρόν μάθημα, οι μαθητές/τριες καλούνται να διερευνήσουν τη σημασία της αγάπης, με ερέθισμα το λογοτεχνικό κείμενο «Ο Μικρός Πρίγκιπας» του Αντουάν Ντε Σαιντ Εξυπερύ. Η αξιοποίηση της διερευνητικής διαδικασίας σχετικά με την έννοια της αγάπης, αρχικά, επιδιώκεται με τις αισθησιοκινητικές δραστηριότητες, προς αναζήτηση κάτι μοναδικού και πολύτιμου («Κάτι πολύτιμο»). Η επιλογή της αόριστης λέξης «κάτι» είναι στοχευμένη, διότι αναμένεται οι συμμετέχοντες να επιλέξουν πρόσωπο, ζώο, αντικείμενο ή και ένα όνειρο που επιθυμούν να εκπληρώσουν. Οι ψυχοκινητικές και ψυχοκοινωνικές δραστηριότητες του μαθήματος αφορούν το πρώτο στάδιο της Διερευνητικής Δραματοποίησης, με στόχο την καλλιέργεια της σωματικής και λεκτικής δραματικής έκφρασης και επικοινωνίας, καθώς και την καλλιέργεια κλίματος χαράς, εμπιστοσύνης και συνύπαρξης στην ομάδα.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός φέρνει σε επαφή τους μαθητές/τριες, εκτός ρόλου, με την ιστορία, με στόχο να εμβαθύνουν στο δραματικό περιβάλλον, απαντώντας στα ερωτήματα: Ποιος, πότε, πού, πώς, τι, γιατί. Είναι σημαντικό στον χώρο που διεξάγεται το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής, σε εμφανές σημείο, να είναι ορατά τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν την ταυτότητα του θεατρικού ρόλου: «Ποιος είναι, Πού, Πότε, Τι κάνει, Τι πραγματικά θέλει να κάνει». Στη δημιουργία του νέου δραματικού περιβάλλοντος, στόχος είναι να διαμορφώσουν οι μαθητές τα επεισόδια της ιστορίας, με ενδιάμεσες αυτοσχέδιες δράσεις και/ή να συγγράψουν αφηγηματικό/θεατρικό κείμενο.

Οι μαθητές/τριες εμβαθύνουν στην κατανόηση της δράσης των χαρακτήρων, αναστοχάζονται, εντός και εκτός ρόλου, ενώ αξιολογούν και αναπλαισιώνουν τη δράση τους. Αναλυτικότερα, αναπτύσσουν αυτοσχέδιες δράσεις, ενώ στοχάζονται και ερευνούν σε ρόλο, με τη βοήθεια των θεατρικών τεχνικών. Οι θεατρικές τεχνικές, που επιλέγονται στο συγκεκριμένο μάθημα, ενισχύουν την κατανόηση εννοιών όπως «αγαπώ», «φροντίζω», «είμαι υπεύθυνος για κάτι», ενώ προάγεται και η σπουδαιότητα του να εκφράζουμε συναισθήματα και σκέψεις προς τα αγαπημένα μας πρόσωπα.

Με βάση την παραπάνω στοχοθεσία, αξιοποιούνται οι θεατρικές τεχνικές 'περίγραμμα του χαρακτήρα' και 'συλλογικός χαρακτήρας'. Στο 'περίγραμμα του χαρακτήρα' οι μαθητές/τριες ταυτίζονται με τον χαρακτήρα, αλλά και τον παρακολουθούν από απόσταση, μέσω της δικής τους οπτικής, μπορούν να αξιολογούν τις πράξεις του και να παρεμβαίνουν με φροντίδα και τρόπο συμβουλευτικό. Ο 'συλλογικός χαρακτήρας' δίνει τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες, σε θεατρικό ρόλο, να δημιουργούν τη συλλογική συνείδηση του χαρακτήρα. Οι μαθητές/τριες δημιουργούν όλοι μαζί με το σώμα τους το τριαντάφυλλο. Καθένας λείει μια

φράση ή ένα μικρό μονόλογο, για να εκφράσει τις σκέψεις και τα συναισθήματα του τριαντάφυλλου. Πληροφοριακό υλικό για τις τεχνικές δίδεται αναλυτικά τόσο στον παρόντα εργαστηριακό οδηγό, όσο και στο σχετικό υποκεφάλαιο του Οδηγού Εκπαιδευτικού (σσ. 65-66). Στη συνέχεια, γράφουν διαλόγους σχετικά με τη συνάντηση του Μικρού Πρίγκιπα και του τριαντάφυλλου, προετοιμάζουν στην ομάδα τα βασικά σημεία της ιστορίας τους, αναλαμβάνουν ρόλους, διαμορφώνουν το σκηνικό περιβάλλον και παρουσιάζουν το έργο τους.

Στο στάδιο του αναστοχασμού, η έννοια της αγάπης διερευνάται μέσα από τις πεποιθήσεις και τα βιώματα των συμμετεχόντων (Τι σημαίνει αγάπώ, φροντίζω, είμαι υπεύθυνος για κάτι). Οι μαθητές/τριες εμπνυχώνονται να εκφράσουν τις ιδέες και τα συναισθήματά τους σχετικά με τη βιωμένη εμπειρία τους και να αναστοχαστούν για τον εαυτό τους και τους άλλους.

Εικαστικό σχόλιο

Ένα καινούργιο βιβλίο ανοίγει με την αριστερή σελίδα να εμφανίζει τον Μικρό Πρίγκιπα και το τριαντάφυλλό του, που πιστεύει ότι είναι το μοναδικό στον κόσμο. Η αριστερή σελίδα δηλώνει το παρελθόν και αυτό που θα αφήσει ο μικρός Πρίγκιπας, για να πάει στο μέλλον της δεξιάς σελίδας, όπου θα συναντήσει πολλά ίδια τριαντάφυλλα. Η αμφισβήτηση θα ξεκινήσει, ενώ το ρομποτάκι ακούει για πρώτη φορά για την έννοια της «καρδιάς».

3.4. Θεατρικές τεχνικές

Μάθημα 9: Δοκιμάζουμε θεατρικές τεχνικές

Μόνο με την καρδιά βλέπεις καλά

Στόχος

Στόχος είναι η διερεύνηση των καταστάσεων, της συμπεριφοράς και των κινήτρων των ρόλων, καθώς και η συνειδητοποίηση των συνεπειών των επιλογών τους.

Ειδικότερα:

Στην παρούσα συνάντηση, οι μαθητές/τριες καλούνται να διερευνήσουν την αξία της φιλίας. Οι ψυχοκινητικές και ψυχοκοινωνικές δραστηριότητες του μαθήματος («Πρίγκιπας και αλεπού»), που αφορούν το πρώτο στάδιο της Διερευνητικής Δραματοποίησης, έχουν στόχο την καλλιέργεια της σωματικής και δραματικής έκφρασης και επικοινωνίας, καθώς και την καλλιέργεια κλίματος χαράς, εμπιστοσύνης και συνύπαρξης στην ομάδα.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός φέρνει σε επαφή τους μαθητές/τριες, εκτός ρόλου, με την ιστορία, με στόχο να εμβαθύνουν στο δραματικό περιβάλλον, απαντώντας στα ερωτήματα: «Ποιος, πότε, πού, πώς, τι, γιατί». Είναι σημαντικό στον χώρο που διεξάγεται το μάθημα της Θεατρικής Αγωγής, σε εμφανές σημείο, να είναι ορατά τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν την ταυτότητα του θεατρικού ρόλου: «Ποιος είναι, Πού, Πότε, Τι κάνει, Τι πραγματικά θέλει να κάνει».

Στο παρόν μάθημα, η εξέλιξη της ιστορίας συνεχίζει να αντλεί υλικό από το λογοτεχνικό κείμενο «Ο Μικρός Πρίγκιπας» του Αντουάν Ντε Σαιντ Εξυπερύ. Προτείνεται ο/η εκπαιδευτικός να επιλέξει αποσπάσματα του βιβλίου «Μικρός Πρίγκιπας» προς αφήγηση, ώστε να ενεργοποιήσει τις σκέψεις και τα συναισθήματα των μαθητών/μαθητριών ή να επιλέξει οπτικοακουστικό υλικό που διατίθεται σε ψηφιακές πλατφόρμες του ΙΕΠ (<https://aesop.iep.edu.gr/node/7343>).

Οι θεατρικές τεχνικές δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές/τριες, μέσα από την αυτοσχέδια δράση, να εμβαθύνουν στο δραματικό περιβάλλον και να το αναδημιουργήσουν, διεκδύοντας στον χώρο και τον χρόνο, εξελίσσοντας τις σκηνές, διερευνώντας τη συμπεριφορά των ρόλων και τις δραματικές καταστάσεις. Η διερεύνηση της φιλίας σε αυτό το μάθημα ενισχύεται μέσα από τεχνικές αναπαράστασης. Ειδικότερα, αξιοποιείται η θεατρική τεχνική 'εικόνες από τη ζωή του χαρακτήρα', όπου οι συμμετέχοντες δημιουργούν παγωμένες εικόνες από στιγμιότυπα της ημέρας ή της ζωής ενός χαρακτήρα, ενώ προσπαθούν να κατανοήσουν τι αλλάζει κάθε φορά στην κάθε νέα εικόνα σε σχέση με την προηγούμενη. Οι παγωμένες εικόνες ζωντανεύουν με σκέψεις και συναισθήματα του χαρακτήρα. Αυτή η τεχνική δημιουργεί τις προϋποθέσεις για πολλαπλές αναγνώσεις της αναπαριστώμενης κατάστασης, καλλιεργώντας στοχαστικές δεξιότητες. Αναλυτικότερα, οι μαθητές αναπτύσσουν αυτοσχέδιες δράσεις, ενώ στοχάζονται και ερευνούν σε ρόλο, με στόχο να δημιουργηθεί το νέο δραματικό περιβάλλον. Δημιουργούν ζευγάρια ρόλων (πρίγκιπες και αλεπούδες) και αναπαριστούν διαφορετικές στιγμές της ζωής των χαρακτήρων (η πρώτη συνάντηση, το ημέρωμα, η φιλία, ο αποχαιρετισμός). Κάθε φορά, με το κατάλληλο σήμα, παγώνουν τη δράση και εκφράζουν σκέψεις και συναισθήματα. Στη συνέχεια, αφού γράψουν ένα δραματικό κείμενο, αναλαμβάνουν τη σκηνική παρουσίαση της θεατρικής τους διερεύνησης.

Στο στάδιο του αναστοχασμού, οι μαθητές/τριες σκέφτονται και συζητούν για τη διαδικασία και όσα διερεύνησαν, σε σχέση με την έννοια της φιλίας. Ειδικότερα, στοχάζονται σχετικά με το τι σημαίνει η φράση «Μόνο με την καρδιά βλέπεις καλά», αλλά και σχετικά με το πώς εκφράζεται η φιλία, μέσα από ποια συναισθήματα και ποιες συμπεριφορές. Είναι κρίσιμο να εμπνευσθούν οι μαθητές/τριες να εκφράσουν λεκτικά στην ομάδα το βίωμα που προέκυψε κατά τη διάρκεια του μαθήματος, να ανταλλάξουν σκέψεις και συναισθήματα, καθώς και να στοχαστούν σχετικά με τον εαυτό τους και τους άλλους.

Εικαστικό σχόλιο

Ο μικρός Πρίγκιπας, το αγόρι με τα χρυσά μαλλιά, συναντά μια αλεπού που θα του μιλήσει για την φωνή της καρδιάς. «Μόνο με την καρδιά βλέπεις καλά», του είπε. Οι δύο φίλοι, ο μικρός Πρίγκιπας και η Αλεπού, συνομιλούν κρατώντας ο ένας το χέρι του άλλου, ενώ αγγίζουν ταυτόχρονα την καρδιά τους για να αφουγκραστούν την αλήθεια. Την ίδια στιγμή, το ρομποτάκι προσπαθεί σχεδιαστικά και εκλογικευμένα να καταλάβει τι σημαίνουν τα λόγια της καρδιάς. Το παλιό τηλέφωνο με τα ποτηράκια, χρησιμοποιείται για να συμβολίσει την προσπάθεια που κάνει ένα ρομπότ να κατανοήσει τα συναισθήματα.

3.5. Τεχνικές ερώτησης και σκηνικής διερεύνησης δραματικού περιβάλλοντος

Μάθημα 10: Μαθαίνουμε να ρωτάμε. Μαθαίνουμε να απαντάμε

Ένα άγαλμα με καρδιά

Στόχος

Στόχος είναι η άσκηση στον διάλογο και τον αναστοχασμό πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη δράση, καθώς και η καλλιέργεια της δημιουργικής και κριτικής σκέψης.

Βήμα 4 • Ας ανακαλύψουμε πώς γίνεται

Στις τεχνικές ερώτησης:

- Επινοούμε και διατυπώνουμε ερωτήσεις για να διερευνήσουμε τη συμπεριφορά ενός ρόλου ή μια κατάσταση.
- Μπορεί να βρισκόμαστε εκτός θεατρικού ρόλου ή σε ρόλο.

• Οι ερωτήσεις μός βοηθούν •

- 1 • Να βρούμε πληροφορίες. (Ποιοι θα πάρουν συνέντευξη από το άγαλμα; Γιατί αποφάσισε να δωρίσει τα πολύτιμα πετράδια του;)
- 2 • Να εμβαθύνουμε στην ιστορία. (Πώς πιστεύετε ότι θα αντιδράσει το χελιδόνι, όταν ο πρίγκιπας του πει την επιθυμία του;)
- 3 • Να προσδιορίσουμε τον δραματικό χώρο και χρόνο, τους ρόλους και την κατάσταση. (Πού λέτε ότι βρίσκεται το χελιδόνι αυτή τη στιγμή;)
- 4 • Να σκεφτούμε τις ανάγκες του ρόλου, για να τον κατανοήσουμε. (Πώς θα νιώθατε αν ήσασταν στη θέση του χελιδονιού;)
- 5 • Να εκφράσουμε σκέψεις και συναισθήματα. (Τι σκέφτεσαι να κάνεις;)
- 6 • Να αξιολογήσουμε και να προτείνουμε λύσεις. (Τι θα μπορούσαμε να είχαμε κάνει διαφορετικά;)
- 7 • Να ανακεφαλιώσουμε. (Μπορεί κάποιος να αναφέρει τις δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε;)
- 8 • Να στοχαστούμε. (Άλλαξε κάτι μέσα μας; Τι νομίζετε ότι δεν πήγε καλά;)

Ειδικότερα:

Στόχος των δραστηριοτήτων του μαθήματος είναι να ασκηθούν οι μαθητές/τριες στη νοητική διεργασία της δημιουργίας ερωτήσεων και απαντήσεων, καθώς επίσης να αναζητούν και να παρέχουν πληροφορίες για τα συναισθήματα και τις σκέψεις των χαρακτήρων. Στην παρούσα συνάντηση, οι μαθητές/τριες διερευνούν τη σημασία της κοινωνικής δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης, με ερέθισμα το διήγημα «Ο ευτυχισμένος πρίγκιπας» του Όσκαρ Ουάιλντ, και με τη μέθοδο της Διερευνητικής Δραματοποίησης.

Οι ψυχοκινητικές και ψυχοκοινωνικές δραστηριότητες του μαθήματος («Γλύπτες και αγάλματα»), που αφορούν το πρώτο στάδιο της Διερευνητικής Δραματοποίησης, έχουν στόχο την καλλιέργεια της σωματικής έκφρασης και επικοινωνίας, καθώς και την καλλιέργεια κλίματος χαράς, εμπιστοσύνης και συνύπαρξης στην ομάδα. Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός φέρνει σε επαφή τους μαθητές/τριες, εκτός ρόλου, με την ιστορία, με στόχο να εμβαθύνουν στο δραματικό περιβάλλον, απαντώντας στα ερωτήματα: «Ποιος, πότε, πού, πώς, τι, γιατί». Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιεί την αφήγηση είτε για να εισάγει τη δράση, να συνδέει επιμέρους τμήματά της, να ενσωματώνει στοιχεία της στη σκηνική δράση και να διευκολύνει την κατανόηση επιμέρους θεμάτων. Πληροφοριακό υλικό για την αφήγηση, που σταδιακά μπορεί να εξελιχθεί σε δραματοποιημένη αφήγηση, δίνεται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού (σσ. 77-78).

Στη συνέχεια, οι μαθητές/τριες, σε ρόλο πολιτών, διερευνούν τον λόγο για τον οποίο το άγαλμα έχασε την λάμψη του. Επινοούν και γράφουν τις ερωτήσεις που θα θέσουν στο άγαλμα, στο χελιδόνι, στον δήμαρχο και στα μέλη του δημοτικού συμβουλίου. Οι ερωτήσεις του/της εκπαιδευτικού στοχεύουν στην κινητοποίηση των μαθητών/τριων, ώστε με παιγνιώδη, δημιουργική και κριτική στάση, εμπιστοσύνη και υπευθυνότητα στην ομάδα και στους θεατρικούς ρόλους, να διαμορφώνουν συνθήκες δραματικής διερεύνησης. Ταυτόχρονα, οι ερωτήσεις, δίχως εξεταστικό χαρακτήρα, επιδιώκουν την αξιολόγηση της ανταπόκρισης των μαθητών/τριων στην οργάνωση και διαχείριση των επιμέρους στάσεων και συμπεριφορών των ρόλων που αναλαμβάνουν. Έτσι, ο/η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους μαθητές/τριες να θέσουν και να διερευνήσουν συνεργατικά τα προσωπικά τους ερωτήματα, ενώ, για να το πετύχει αυτό, δημιουργεί την απαραίτητη διανοητική και δραματική ένταση. Πληροφοριακό υλικό για τη φύση των ερωτήσεων δίνεται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού (σσ. 77-78).

Κατόπιν, οι μαθητές/τριες αναπτύσσουν αυτοσχέδιες δράσεις, ενώ στοχάζονται και ερευνούν σε ρόλο, με τη βοήθεια των θεατρικών τεχνικών (στο παρόν μάθημα αξιοποιείται η τεχνική ‘καρέκλα των αποκαλύψεων’) και των τεχνικών ‘ερώτησης’ του/της εκπαιδευτικού και των μαθητών/τριων, με στόχο να δημιουργηθεί το νέο δραματικό περιβάλλον. Στην ‘καρέκλα των αποκαλύψεων’, κάποιοι/ές μαθητές/τριες αναλαμβάνουν τον ρόλο του πρίγκιπα, του χελιδονιού, του δημάρχου και των μελών του δημοτικού συμβουλίου, ενώ κάποιοι άλλοι προετοιμάζουν και θέτουν ερωτήσεις (οι ερωτήσεις καταγράφονται σε καρτέλες) για ό,τι θεωρούν σημαντικό να πληροφορηθούν (σχετικά με τη συμπεριφορά των χαρακτήρων, τις πράξεις και τα κίνητρά τους).

Στο στάδιο του αναστοχασμού, οι μαθητές/τριες σκέφτονται και συζητούν για τη διαδικασία και όσα διερεύνησαν, σε σχέση με τη σημασία της αλληλεγγύης. Ειδικότερα, στοχάζονται σχετικά με το πώς αυτή εκφράζεται, μέσα από ποιες συμπεριφορές, ενώ εκφράζουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους και αιτιολογούν τις απόψεις τους, καλλιεργώντας μεταγνωστικές και μεταεπικοινωνιακές δεξιότητες. Τέλος, αποτυπώνουν την εμπειρία τους συνεργατικά, φτιάχνοντας μια φωλιά για τα πουλιά που βρίσκουν καταφύγιο στην αυλή του σχολείου. Αυτή η συμβολική δραστηριότητα ενδυναμώνει την οικολογική συνείδηση των μαθητών/τριών, καθώς ασκούνται στο να σέβονται και να προστατεύουν το περιβάλλον.

Η διακειμενική προσέγγιση του «Ευτυχισμένου Πρίγκιπα» προτείνεται σε σχέδιο μαθήματος που εμπεριέχεται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού: Προγράμματα Σπουδών Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού (σσ. 267-276). Επίσης, προτείνεται η αξιοποίηση του Σχεδίου Μαθήματος 5: Θεατρικό εργαστήρι: «Το παιδί και το άγαλμα» (Γ' - Στ' Δημοτικού), που περιέχεται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού (σσ. 168-173).

Εικαστικό σχόλιο

Ο Ευτυχισμένος Πρίγκιπας συναντά τον Μικρό Πρίγκιπα. Δύο Πρίγκιπες σχεδιασμένοι με μολύβι, αποτυπωμένοι ασπρόμαυροι, χωρίς τα λαμπερά στολίδια της πλούσιας διακόσμησης, αγγίζοντας τη ταπεινότητα που τους διακρίνει. Ο ένας χαρίζει τα πάντα στους ανθρώπους, ο άλλος ανακαλύπτει το κέντρο του σε μια διαδικασία αυτογνωσίας. Λιτοί και απέριτοι, τοποθετούνται στο κέντρο της σύνθεσης, ενώ πίσω τους βρίσκονται οι δύο φίλοι, το χελιδόνι και το τριαντάφυλλο. Σε ένα τρίτο επίπεδο, ένα κάστρο τοποθετημένο στο σύμπαν και ένας πλανήτης με το μοναδικό τριαντάφυλλο εκφράζουν το περιβάλλον από τους δύο Πρίγκιπες. Ένα άγγιγμα είναι αρκετό για να νοηματοδοτήσει τη συνάντηση.

4. Ο λόγος του σώματος – το σώμα του λόγου. Ο κόσμος της υπόκρισης

Τι κάνουμε για να ζωντανέψουμε μια γραμμένη ιστορία στη σκηνή

4.1. Θεατρικές μέθοδοι/ προσεγγίσεις (δραματοποίηση, ντοκουμέντο, δρώμενο κ.ά.)

Μάθημα 11: Πώς να φτιάξουμε ένα θεατρικό έργο ή τι υλικά θέλουμε για να κάνουμε ένα έργο στη σκηνή μας;

Ουρανός γεμάτος άστρα

Στόχος

Στόχος είναι η εξοικείωση των μαθητών/τριων με τη μέθοδο της Δραματοποίησης, η κατανόηση των βασικών στοιχείων του δραματικού κειμένου, η καλλιέργεια συνεργατικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων.

Βήμα 4 • Ας ανακαλύψουμε πώς γίνεται

Στη δραματοποίηση:

- Μετατρέπουμε ένα μη δραματικό κείμενο (π.χ. μύθο, διήγημα, ποίημα, δημοτικό τραγούδι) σε δραματικό (θεατρικό).
- Αξιοποιούμε τα δραματικά στοιχεία του κειμένου (δράση, χαρακτήρες, διάλογο, δραματική ένταση, χώρο και χρόνο) και γράφουμε διαλόγους, με στόχο τη σκηνική του παρουσίαση.

• Στο εργαστήριο θεατρικής γραφής•

1 • Διαβάζουμε ή ακούμε ένα απόσπασμα από το κείμενο.	5 • Διαμορφώνουμε το σκηνικό περιβάλλον (σκηνικά, αντικείμενα, κοστούμια, μουσική, φωτισμό).
2 • Καταγράφουμε τα δραματικά στοιχεία του.	6 • Επινεύουμε και γράφουμε διαλόγους με βάση τους αυτοσχεδιασμούς μας.
3 • Χωρίζουμε το έργο σε σκηνές.	
4 • Αυτοσχεδιάζουμε τις καταστάσεις.	

Ειδικότερα:

Στην παρούσα συνάντηση, οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται με τη μέθοδο της Δραματοποίησης, ενώ παράλληλα διερευνούν τη σημασία αναζήτησης της γνώσης, με ερέθισμα το βιβλίο του Μενέλαου Λουντέμη «Ένα παιδί μετράει τα άστρα». Οι δραστηριότητες αξιοποιούν τα στάδια ενός εργαστηρίου θεατρικής γραφής, με στόχο τη δραματοποίηση. Οι μαθητές/τριες ασκούνται στη μεταγραφή ενός αφηγηματικού (μη δραματικού κειμένου) σε δραματικό, αξιοποιώντας τα δραματικά στοιχεία του κειμένου (δράση, χαρακτήρες, διάλογο, δραματική ένταση, χώρο και χρόνο) και γράφοντας διαλόγους, με στόχο τη σκηνική παρουσίαση. Τα στάδια επεξεργασίας υλικού ενός δραματικού κειμένου αναφέρονται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού (σσ. 80-84). Αναλυτικότερα, οι ψυχοκινητικές και ψυχοκοινωνικές δραστηριότητες του μαθήματος («Αστερισμοί») έχουν στόχο την καλλιέργεια της σωματικής έκφρασης και επικοινωνίας, καθώς και την καλλιέργεια κλίματος χαράς, εμπιστοσύνης και συνύπαρξης στην ομάδα. Στη συνέχεια, οι μαθητές/τριες διαβάζουν ή ακούνε απόσπασμα από το βιβλίο, στο οποίο ο μικρός Μέλιος ζητά από έναν παππούλη να του φέρει ένα βιβλίο από την πολιτεία («Συνομιλώντας με ένα βιβλίο»). Στην ολομέλεια της τάξης καταγράφουν τα δραματικά στοιχεία του κειμένου, επινεύουν και γράφουν διαλόγους, διαμορφώνουν το σκηνικό περιβάλλον, αναλαμβάνουν ρόλους και αυτοσχεδιάζουν. Στόχος είναι να διακρίνουν τις διαφορές του μη δραματικού κειμένου από το δραματικό, καθώς και τους τρόπους μετατροπής του, ώστε να μπορούν στη συνέχεια να το παρουσιάσουν ως θεατρικό δρώμενο.

Η ανάλυση του δραματικού κειμένου εκκινεί από την ανάλυση του μύθου τον οποίον αφηγείται. Σε πρώτο στάδιο, εντοπίζουμε τη συμβαίνει στην ιστορία, την χωρίζουμε σε εικόνες ή σκηνές, σε κάθε σκηνή δίνουμε μικρούς τίτλους, που συμπυκνώνουν τη δράση, και συζητούμε όσα συμβαίνουν, εστιάζοντας στα σημαντικά γεγονότα και τοποθετώντας τα στον χώρο και τον χρόνο. Συνεχίζουμε με την ανάλυση των χαρακτήρων, εξετάζοντας τα λόγια και τις πράξεις τους, δηλαδή τη συμπεριφορά τους σε σχέση με τις συνθήκες που αντιμετωπίζουν. Διακρίνουμε την ιδεολογία, τα κίνητρά τους, αλλά και τις μεταξύ των προσώπων σχέσεις και πόσο αυτές επηρεάζουν τη συμπεριφορά τους. Κατά τη δραματική ανάλυση, η έμφαση πρέπει να δίνεται στα γεγονότα που πυροδοτούν τη δράση και φέρνουν ανατροπές στην υπάρχουσα κατάσταση και συγκρούσεις που προκαλούν το δραματικό ενδιαφέρον. Η συμβολή του/της εκπαιδευτικού είναι καθοριστική, αφού προσαρμόζει τη στοχοθεσία, λαμβάνοντας υπόψη, το αναπτυξιακό και μαθησιακό υπόβαθρο των παιδιών.

Στο στάδιο του αναστοχασμού, οι μαθητές/τριες σκέφτονται και συζητούν για τη διαδικασία και όσα διερεύνησαν, σε σχέση με την ομάδα και τις πρωτοβουλίες που ανέλαβε ο καθένας, καθώς επίσης και σχετικά με το πώς έφτασαν στη σύνθεση διαλόγου μέσα από τον αυτοσχεδιασμό. Εκφράζουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους και αιτιολογούν τις απόψεις τους, καλλιεργώντας μεταγνωστικές και μεταεπικοινωνιακές δεξιότητες. Η δραστηριότητα «Ένα γράμμα από τον Μέλιο» ενισχύει τη δημιουργική γραφή, την έκφραση συναισθημάτων και τη φαντασία των μαθητών/τριων. Μέσα από αυτή τη διαδικασία αναπτύσσουν την ικανότητα περιγραφής και αφήγησης, εκφράζοντας σκέψεις και όνειρα.

Εικαστικό σχόλιο

Ο έναςτρος ουρανός και ένα παιδί που μετράει τα άστρα κάνουν την παρουσία τους. Μία ευχή, μία επιθυμία, ένα φως του παιδικού ονείρου επικοινωνεί με τα άστρα του ουρανού. Ο σκύλος είναι ο καλύτερος φίλος που θα μπορούσε να μοιραστεί τη βαθιά του επιθυμία. Ενώ το βλέμμα του παιδιού εστιάζεται στον ουρανό, αυτό που επιθυμεί βρίσκεται στη γη. Είναι η πόλη που φαίνεται στο κάτω δεξιό μέρος της σύνθεσης. Σε ένα βουνό, εκεί όπου η φωτορύπανση είναι μηδαμινή, μπορείς να δεις αν ένα αστέρι πέσει και ίσως προλάβεις να κάνεις μια ευχή.

4.2. Εργαστήρι δημιουργικής γραφής – παραγωγή δραματικού λόγου

Μάθημα 12: Παίζουμε το έργο που φτιάξαμε στη σκηνή μας**Το δάσος κινδυνεύει****Στόχος**

Στόχος είναι η ανάπτυξη κριτικής σκέψης και ερευνητικής διάθεσης, η καλλιέργεια της φαντασίας και των εκφραστικών μέσων (σωματική κίνηση, φωνή και λόγος), η ενίσχυση της επικοινωνίας μέσα από ποικίλες οπτικές γωνίες σε διαλογικά περιβάλλοντα, η ανάπτυξη αισθήματος προσωπικής και κοινωνικής ευθύνης, η καλλιέργεια περιβαλλοντικής συνείδησης.

Ειδικότερα:

Στόχος του μαθήματος είναι οι μαθητές/τριες να αναλάβουν την ευθύνη να ερευνήσουν, ως ειδικοί, τη σημασία του σεβασμού στον άνθρωπο και τη φύση, καλλιεργώντας την αυτογνωσία και την περιβαλλοντική τους συνείδηση. Επιλέγεται ως προς αυτό «Ο μύθος του Ερυσίχθονα» από την Ελληνική Μυθολογία. Οι μαθητές/τριες, σε ρόλο επαγγελματιών και ειδικών, αναλαμβάνουν να ερευνήσουν το θέμα, διατυπώνουν υποθέσεις, παρατηρούν, συλλέγουν και αναλύουν τα ευρήματα, οδηγούνται σε συμπεράσματα και κάνουν προτάσεις για το μέλλον.

Οι μαθητές/τριες ασκούνται, με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού, στο να εμβαθύνουν σε συνυποδηλώσεις μύθων. Η μεταφορά μύθων σε κινηματογραφικές παραγωγές μπορεί να αξιοποιηθεί επικουρικά για να αντιληφθούν τις συνέπειες της ύβρεως ενός ανθρώπου στην Ελληνική Μυθολογία. Στο παρόν μάθημα, ο/η εκπαιδευτικός εστιάζει στην αλληγορία του «αδηφάγου» ανθρώπου, που καταστρέφει αλόγιστα το περιβάλλον, ενώ θέτει το ζήτημα της θέσης του ανθρώπου στη φύση. Στο ερευνητικό αυτό περιβάλλον, οι μαθητές/τριες διατυπώνουν υποθέσεις, συλλέγουν και αναλύουν τα δεδομένα και οδηγούνται σε αξιολογικές κρίσεις και συμπεράσματα, μέσω σχεδιασμού, παρατήρησης, δράσης και αναστοχασμού.

Αρχικά, μέσω των ψυχοκινητικών δραστηριοτήτων και της φαντασιακής κατάστασης που αναδημιουργείται («Στο δάσος»), οι μαθητές/τριες συμμετέχουν ενεργά, παρουσιάζοντας τον εαυτό τους μέσω της μεταμορφωτικής λειτουργίας, με στόχο την καλλιέργεια της δραματικής έκφρασης και της δημιουργικής φαντασίας, καθώς και του κλίματος χαράς και συνύπαρξης στην ομάδα. Στη συνέχεια, στη δραστηριότητα «Η έρευνα», αξιοποιούνται οι θεατρικές τεχνικές ‘Μανδύας του Ειδικού’ και ‘Γραφή σε Ρόλο’, καθώς οι μαθητές/τριες διερευνούν μια κατάσταση, καταγράφουν στοιχεία, αναζητούν και προτείνουν λύσεις σε ρόλο ειδικών-ερευνητών (‘Μανδύας του Ειδικού’), ώστε να επιχειρηματολογήσουν, να τεκμηριώσουν τις προτάσεις και τα συμπεράσματά τους σε γραπτό κείμενο (‘Γραφή σε ρόλο’). Στον Οδηγό Εκπαιδευτικού δίνονται πληροφορίες για τις παραπάνω τεχνικές (σσ. 66, 68-69), όπως και στο θεωρητικό πλαίσιο του παρόντος εργαστηριακού οδηγού.

Έτσι, ο/η εκπαιδευτικός, στον ρόλο του δημάρχου, ανακοινώνει το σχέδιό του να επεκτείνει τον δρόμο σε τμήμα του δάσους. Έπειτα από αίτημα των κατοίκων της πόλης, οι μαθητές/τριες αναλαμβάνουν ρόλους περιβαλλοντολόγων, χωρίζονται σε ομάδες, κατασκευάζουν καρτελάκια με τα ονόματα και τις ιδιότητές τους και συντονίζουν τη δράση τους. Αξιοποιώντας βιβλία ή πηγές στο διαδίκτυο, με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού, ερευνούν σχετικά με την χλωρίδα και την πανίδα των δασών του τόπου τους, γνωρίζουν τα προϊόντα που παράγουν τα δάση, μελετούν τους παράγοντες (φυσικούς και ανθρώπινους) που προκαλούν καταστροφές στα δάση και μαθαίνουν για την αναδάσωση. Επίσης, ερευνούν πώς συνδέεται το δάσος με την τοπική ιστορία, γράφουν μια αναφορά σχετικά με τα συμπεράσματα της έρευνάς τους, παραθέτουν επιχειρήματα υπέρ της θέσης τους και διατυπώνουν προτάσεις προς τον δήμο.

Στο στάδιο του αναστοχασμού, οι μαθητές/τριες σκέφτονται και συζητούν για τη διαδικασία και όσα διερεύνησαν. Ειδικότερα, στοχεύονται σχετικά με την εξέλιξη της συνεργασίας τους, με τη διαδικασία συλλογής και ανάλυσης των ευρημάτων, καθώς και για τον τρόπο έκθεσης των επιχειρημάτων τους. Εκφράζουν σκέψεις και απόψεις σχετικά με το τι σημαίνει για τον καθένα σεβασμός προς τον άνθρωπο και τη φύση, ενισχύοντας τον αναστοχασμό και τον συμμετοχικό διάλογο, καλλιεργώντας μεταγνωστικές και μεταεπικοινωνιακές δεξιότητες.

Εικαστικό σχόλιο

Στην ασπρόμαυρη σελίδα, ένα κομμένο δέντρο βελανιδιάς θυσιάζεται για να γίνουν δρόμοι. Η φύση καταστρέφεται, εξαιτίας αχόρταγων ανθρώπων. Η σκέψη αυτή απασχόλησε και τους αρχαίους συγγραφείς, αναφερόμενοι στον μύθο του Ερυσίχθονα, ο οποίος θυσιάσε τα δάση για να κάνει παλάτια. Στην εικόνα, ο Ερυσίχθονας, στον οποίο έπεσε η κατάρα να μην χορταίνει ποτέ, παρουσιάζεται με μια τρύπα στην κοιλιά του. Έτσι, δεν θα μπορεί να συγκρατήσει το φαγητό που τρώει. Η μορφή είναι εμπνευσμένη από το έργο ‘Ο κήπος των γήινων απολαύσεων’ του Ολλανδού καλλιτέχνη Ιερώνυμου Μπος. Η ασπρόμαυρη εικόνα τυλίγεται σαν ένα χαρτί από τον Φώτη και το ρομποτάκι, με σκοπό να εξαφανιστεί κάθε κακός κείμενο που θέλει να καταστρέψει τη φύση και να ανοίξει μια καινούργια σελίδα σε μια κατάφυτη εικόνα.

5. Το τι και το πώς στη θεατρική σκηνή

Η θεατρική σκηνή μας

5.1. Κειμενικοί – παραστασιακοί κώδικες – Σκηνοθετική διαμεσολάβηση

Μάθημα 13: Ποιοι είμαστε και τι ζητάμε στη σκηνή;

Ένας ονειροπόλος

Στόχος

Στόχος είναι η κατανόηση των στοιχείων της δραματικής έντασης, η κατανόηση της σχέσης αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους ανθρώπους και στο περιβάλλον τους και η διερεύνηση της σημασίας της 'πίστης στα ανθρωπιστικά ιδεώδη'.

Βήμα 4 • Ας ανακαλύψουμε πώς γίνεται

Η δραματική ένταση:

Εισάγει εμπόδια και περιορισμούς που ανατρέπουν τα δεδομένα, καθώς ένας χαρακτήρας προσπαθεί να αντιμετωπίσει ένα πρόβλημα.

• Συνθήκες που δημιουργούν δραματική ένταση •	
1 •	Η άγνοια μιας σημαντικής πληροφορίας.
2 •	Η παρεξήγηση με τους άλλους.
3 •	Ο περιορισμός του χώρου και του χρόνου.
4 •	Η απαγόρευση μετακίνησης ή έκφρασης των ιδεών.
5 •	Η κατάσταση του αγνώστου.
6 •	Η έκπληξη από την εμφάνιση ενός απροσδόκητου νέου.
7 •	Η απειλή.
8 •	Η εσωτερική σύγκρουση ή η σύγκρουση με τους άλλους.

Ειδικότερα:

Στο παρόν μάθημα, οι μαθητές/τριες καλούνται να διερευνήσουν τη σημασία της πίστης στα ανθρωπιστικά ιδεώδη, καθώς και να κατανοήσουν ποια είναι τα στοιχεία που προκαλούν δραματική ένταση σε ένα κείμενο. Ως προς αυτό επιλέχθηκε το λογοτεχνικό έργο «Δον Κιχώτης», του Μιγκέλ ντε Θερβάντες, ενώ αξιοποιείται η θεατρική τεχνική 'αντικρουόμενες σκέψεις και συμβουλές', για να διερευνηθούν τα στοιχεία που προκαλούν τη δραματική ένταση (φόβοι, προσδοκίες, ανέφικτα όνειρα, ανεκπλήρωτες προσδοκίες, εμπόδια και μυστικά). Επίσης, επιλέχθηκαν δραστηριότητες που εμβαθύνουν στα ανθρώπινα ιδεώδη και στο γεγονός ότι ο αγώνας για την επικράτηση του δικαίου συχνά έχει εμπόδια.

Αρχικά, οι μαθητές/τριες συμμετέχουν σε ψυχοκοινωνικές και ψυχοκινητικές δραστηριότητες, μέσω σωματικής και λεκτικής, δραματικής έκφρασης και επικοινωνίας, με στόχο την καλλιέργεια κλίματος χαράς, εμπιστοσύνης και συνύπαρξης στην ομάδα («Το άγνωστο βουνό»). Καλλιεργούν τη σωματική, φωνητική, συναισθηματική τους έκφραση, ενεργοποιούν τις αισθήσεις τους, αποκτούν αίσθηση του χώρου και του χρόνου και λειτουργούν ως σύνολο.

Εν συνεχεία, οι μαθητές/τριες συνεργάζονται για να διερευνήσουν τα σχέδια/εμπόδια που καταστρώνουν οι άλλοι, για να σταματήσουν τον ονειροπόλο Δον Κιχώτη να συνεχίσει τις περιπλανήσεις του. Τα εμπόδια και οι περιορισμοί, που ανατρέπουν τα δεδομένα, μετουσιώνονται εντός του κειμένου ως στοιχεία δραματικής έντασης, τα οποία οι μαθητές/τριες μπορούν να αναγνωρίσουν, αρχικά, με βάση τον πίνακα που παρατίθεται στο Βήμα 4, για να μπορέσουν στη συνέχεια να τα αξιοποιήσουν, όταν θα διερευνήσουν τα εμπόδια που καταστρώνουν οι αντίπαλοι του Δον Κιχώτη («Οι παγίδες»). Στη δραστηριότητα «Οι αντικρουόμενες σκέψεις» ο Δον Κιχώτης στέκεται στη μέση του κύκλου, εκφράζοντας σκέψεις και συναισθήματα, ενώ οι άλλοι εκφράζουν σκέψεις και συμβουλές προς εκείνον.

Στην αναστοχαστική συζήτηση, οι μαθητές/τριες συζητούν σχετικά με την έννοια «ανθρωπιστικά ιδεώδη» και αναφέρουν παραδείγματα, με στόχο την ανταλλαγή σκέψεων και γνώσεων, την προώθηση του συμμετοχικού διαλόγου, τον αναστοχασμό για τον εαυτό και την βαθύτερη γνώση. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει υλικό από τα προτεινόμενα ψηφιακά αντικείμενα, που αναφέρονται, για παράδειγμα, στην ελευθερία της έκφρασης. Επίσης, ιδεώδη και αξίες έχουν ήδη διερευνηθεί σε προηγούμενα μαθήματα, όπως η αγάπη, η φιλία, η ευθύνη, η αλληλεγγύη, η κατανόηση της θέσης και της ανάγκης του άλλου.

Η κατασκευή ανεμόμυλων («Οι ανεμόμυλοι») έχει στόχο να εκφραστούν οι μαθητές/τριες και να αποτυπώσουν εικαστικά τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους. Περαιτέρω, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ως μία άσκηση της ομάδας στη δημιουργία σκηνικών αντικειμένων, καθώς οι παραστασιακοί - σκηνοθετικοί κώδικες αποτελούν ζητούμενο στη συγκεκριμένη θεματική ενότητα.

Εικαστικό σχόλιο

Ο Δον Κιχώτης σχεδιασμένος ασπρόμαυρος κινείται δυναμικά με τη μορφή του μεγάλου αγωνιστή πάνω στο γέρικο άλογο του. Πίσω του και ανάμεσα από τον ανεμόμυλο εδρεύουν υπερμεγέθεις φιγούρες των ανθρώπων που τον διαβάλλουν και θέλουν να του σταθούν εμπόδιο στον αγώνα του. Οι εκφράσεις τους, έντονες με βλέμμα πλάγιο στην συνοφρωμένη έκφραση, επισκιάζουν κάθε στιγμή δημιουργώντας εμπόδια.

5.2. Θεατρική παράσταση: Από την παραγωγή στην πρόσληψη

Μάθημα 14: Οργανώνουμε μια θεατρική παράσταση

Μια δίκαιη απόφαση

Στόχος

Στόχος είναι η ανάπτυξη δεξιοτήτων ως προς την οργάνωση μιας θεατρικής παράστασης, η καλλιέργεια της καλλιτεχνικής έκφρασης και της φαντασίας των μαθητών/τριων για τη δημιουργία του σκηνικού περιβάλλοντος, η ανάπτυξη κλίματος δημιουργικής συνεργασίας στην ομάδα, η κατανόηση της αξίας της άποψης και της επιλογής του άλλου, καθώς και η εξοικείωση με τις έννοιες του 'θεατή', του 'ηθοποιού' και του 'σκηνοθέτη'.

Ειδικότερα:

Για την οργάνωση μιας θεατρικής παράστασης, χρειάζεται οι μαθητές/τριες να μελετήσουν το θεατρικό έργο στο οποίο θα βασιστούν (την υπόθεσή του, τον χώρο, τον χρόνο, τους χαρακτήρες, τις ενέργειες, τη συμπεριφορά και τα κίνητρά τους), να σκηνοθετήσουν τη σκηνική τους δράση, να δημιουργήσουν σημεία της όψης (π.χ. τα σκηνικά, τα κοστούμια, τη μουσική, τον φωτισμό, την ψιμυθίωση) και να οργανώσουν τα πρακτικά ζητήματα (π.χ. κατάλληλος χώρος, οικονομική υποστήριξη, πρόγραμμα και αφίσα της παράστασης). Ερέθισμα του παρόντος μαθήματος αποτελεί το θεατρικό έργο «Ο κύκλος με την κιμωλία» του Μπέρτολτ Μπρεχτ. Ως προς τη μελέτη του θεατρικού έργου, με έμφαση στη λειτουργία της θεατρικής διερεύνησης ως προϋπόθεσης για τη σκηνική πράξη, αξιοποιείται η τεχνική 'θέατρο φόρουμ', καθώς και οι 'κάρτες ρόλου'.

Στο θέατρο φόρουμ οι συμμετέχοντες αναλαμβάνουν θεατρικούς ρόλους με αντίθετες απόψεις, συμπεριφορές και συμφέροντα, σχετικά με ένα κοινωνικό ζήτημα, ενώ προσπαθούν να εξηγήσουν και να κατανοήσουν την αιτία του ζητήματος και να προτείνουν λύσεις. Οποιοσδήποτε θεατής πιστεύει ότι κάποιος ρόλος πρέπει να συμπεριφερθεί διαφορετικά, έχει το δικαίωμα να ζητήσει διακοπή της δράσης και να υποδείξει την προτεινόμενη συμπεριφορά, ενώ ένας παίκτης σε ρόλο μπορεί να διακόψει τη δράση για να ζητήσει τη βοήθεια του ακροατηρίου. Ως εκ τούτου, στο θέατρο φόρουμ καλλιεργείται η διερεύνηση των καταστάσεων, μέσω της διαλεκτικής του διαλόγου, η εμβάθυνση στην πλοκή και τον στοχασμό σχετικά με τα κίνητρα των χαρακτήρων, μέσω των ερωτήσεων και των απαντήσεων, η συμμετοχή του θεατή στη δράση, ο μετασχηματισμός αντιλήψεων και πεποιθήσεων, καθώς και η κατανόηση της αξίας της άποψης και της επιλογής του άλλου.

Οι κάρτες ρόλων διευκολύνουν τη διερεύνηση του δραματικού κειμένου, παρέχοντας τις αναγκαίες πληροφορίες για την ταυτότητα και τις ενέργειες του ρόλου. Κάθε παιδί, πριν από τον ημιδομημένο αυτοσχεδιασμό, μελετά μια κάρτα, στην οποία είναι γραμμένα στοιχεία, που με πολύ σύντομο τρόπο δίνουν πληροφορίες για τον ρόλο, που πρόκειται να αναλάβει. Η γνώση στοιχείων, που αφορούν στην καθημερινότητα του ρόλου, στις αντιλήψεις και τις ενέργειές του, μπορεί να συμβάλουν στην εκ μέρους του παιδιού κατανόηση της κατάστασής του. Για παράδειγμα, πριν από την έναρξη του ημιδομημένου αυτοσχεδιασμού ανάμεσα σε δύο ρόλους, η μελέτη των αντίστοιχων δύο καρτών μπορεί να πληροφορήσει τα παιδιά για τις ταυτότητες των ρόλων τους οποίους χρειάζεται να γνωρίζουν καλά, πριν τους αναλάβουν.

Με βάση την παραπάνω στοχοθεσία, η δραστηριότητα «Ο κύκλος με την κιμωλία» διευκολύνει τις διαδικασίες εμβάθυνσης στην δραματική πλοκή και στους ρόλους του δραματικού κειμένου, με στόχο το παραστασιακό αποτέλεσμα. Συγκεκριμένα, αξιοποιούνται οι κάρτες ρόλων, για τη συλλογή πληροφοριών σε σχέση με τους ρόλους, ώστε στη συνέχεια να εξελιχθεί η σκηνή της δίκης με αυτοσχεδιασμό. Παράλληλα, μέσα από την τεχνική 'θέατρο φόρουμ' ενισχύεται η αλληλεπίδραση της ομάδας, αφού, μέσω ερωτήσεων και απαντήσεων, προκύπτουν διλήμματα και αναθεωρήσεις δεδομένων ή υποθέσεων.

Στην συζήτηση στον κύκλο, οι ομάδες συζητούν για την οργάνωση της παράστασης (σε σχέση με τον σκοπό της, τους θεατές, τους συντελεστές, τον τόπο και τον χρόνο, όπου θα πραγματοποιηθεί), καθώς και για τα πρακτικά ζητήματα, ανταλλάσσοντας σκέψεις και σχολιάζοντας πιθανές επιλογές. Στη δραστηριότητα «Θεατρική ψιμυθίωση» οι μαθητές/τριες κατανοούν τη σημασία της θεατρικής μεταμόρφωσης και εξερευνούν πώς το μακιγιάζ επηρεάζει την έκφραση και τη σκηνική ατμόσφαιρα.

Εικαστικό σχόλιο

Μια δίκαιη απόφαση στο έργο «Ο κύκλος με την κιμωλία» ερμηνεύεται με γεωμετρικά σχήματα. Η πραγματική μητέρα, με τη μορφή ενός πορτοκαλί παραλληλόγραμμου, έχει το ίδιο χρώμα με το μικρότερο παραλληλόγραμμο που συμβολίζει το παιδί της. Η θετή μητέρα, με το μπλε παραλληλόγραμμο, παίρνει με το μέρος της το παιδί. Η κατάσταση διαδραματίζεται μέσα σε έναν κύκλο, που μοιάζει με δίσκο που κινείται πάνω από έναν άξονα που καταλήγει σε μια σβούρα. Η ευαίσθητη ισορροπία ερμηνεύεται με την κλίση που έχει ο κύκλος.

5.3. Σχολικές γιορτές, εκδηλώσεις πολιτισμού – πολυθέαμα.

Μάθημα 15: Στη γιορτή του Σχολείου

Μια ιστορία από τα παλιά

Στόχος

Στόχος είναι η καλλιέργεια της επικοινωνίας, η ανάπτυξη της καλλιτεχνικής έκφρασης και της φαντασίας, η συμμετοχική και βιωματική προσέγγιση της γνώσης, η ενίσχυση καινοτόμων και πρωτότυπων ιδεών των μαθητών/τριών, η ανάπτυξη κλίματος δημιουργικής συνεργασίας στην ομάδα.

Ειδικότερα:

Το πολυθέαμα είναι μια πολιτιστική εκδήλωση με ένα κεντρικό θέμα, που περιλαμβάνει διάφορες καλλιτεχνικές δραστηριότητες, όπως θέατρο, λογοτεχνία, μουσική, χορό, εικαστικά, κινηματογράφο, φωτογραφία. Στο σχολείο, μπορεί να πραγματοποιηθεί με αφορμή μια ιστορική επέτειο ή μια παγκόσμια ημέρα. Στον παρόν μάθημα, οι μαθητές/τριες εμψυχώνονται να δημιουργήσουν ένα πολυθέαμα, με αφορμή το έργο του Βιτσέντζου Κορνάρου, «Ερωτόκριτος».

Αρχικά, οι ψυχοκινητικές και ψυχοκοινωνικές δραστηριότητες του μαθήματος («Οι χορογραφίες» και «Οι φωτογραφίες») έχουν στόχο αφενός τη δραματουργική προσέγγιση του έργου με δημιουργικό τρόπο, αφετέρου την καλλιέργεια της σωματικής και δραματικής έκφρασης και επικοινωνίας. Κατόπιν, οι μαθητές/τριες συγκεντρώνουν, με καταιγισμό ιδεών, όσες πληροφορίες γνωρίζουν σχετικά με την Κρήτη. Οι πηγές ιδεών και πληροφοριών αφορούνσε ποικίλες μορφές έκφρασης και τέχνης (Ζωγραφική, Θέατρο, Μουσική, Λαϊκή παράδοση), ενώ συμπληρώνονται από γνώσεις Ιστορίας, Μυθολογίας, υλικής και άυλης πολιτιστικής παράδοσης (π.χ. ήθη και έθιμα).

Έπειτα, δημιουργούν έναν νοητικό χάρτη με τις ιδέες τους. Δημιουργούν, με άλλα λόγια, μια αναπαράσταση των ιδεών τους, ξεκινώντας από το κεντρικό θέμα, που τοποθετείται στο κέντρο του χάρτη, ενώ στη συνέχεια διακλαδίζουν σε επιμέρους ιδέες και πληροφορίες, προσθέτοντας λέξεις-κλειδιά και εικόνες, ώστε να ενισχυθεί η μνήμη και η κατανόηση. Κατόπιν, κάνουν έρευνα για να συλλέξουν περισσότερα στοιχεία. Στη συνέχεια, χωρίζονται σε ομάδες, σύμφωνα με τα ενδιαφέροντά τους, και σχεδιάζουν σε κάθε ομάδα μια σειρά δράσεων, που όλες μαζί θα αποτελέσουν το πολυθέαμα. Επιπλέον πληροφοριακό υλικό, για τη διαχείριση ενός πολυθέαματος, δίνεται αναλυτικά στον Οδηγό Εκπαιδευτικού (σσ. 129-131).

Στο στάδιο του αναστοχασμού, οι μαθητές/τριες ανατρέχουν στον νοητικό χάρτη που δημιούργησαν και συζητούν για την πρωτότερη γνώση τους, σχετικά με το θέμα με το οποίο ασχολήθηκαν, και τη γνώση που αποκόμισαν στην πορεία.

Εικαστικό σχόλιο

Η ιστορία του «Ερωτόκριτου» γράφτηκε στην Κρήτη περίπου τον 17ο αιώνα. Αναφέρεται στις αλλαγές της τύχης, τη φιλία, τη γενναιότητα, την πίστη και την αγάπη ανάμεσα σε δύο νέους. Αρχιτεκτονικά στοιχεία εποχής συνθέτουν τα κτήρια όπου οι δύο νέοι συναντιούνται. Ένα μπαλκόνι σε μορφή καρδιάς, ένα μουσικό όργανό που το χρησιμοποιεί ο νέος για να κάνει καντάδες. Οι δύο θολωτές πόρτες, αριστερά και δεξιά από τους νέους, δίνουν μια εντύπωση φτερών, μετατρέποντας τις φιγούρες σε αγγελικές μορφές, συμβολίζοντας την αγάπη που τους ενώνει.

6. Ταξιδεύοντας στον κόσμο του θεάτρου: Το θέατρο ως τέχνη και επιστήμη Στον κόσμο του θεάτρου και του πολιτισμού

6.1. Συμμετέχοντας ως θεατής σε μια θεατρική παράσταση (στο θέατρο, μουσείο κ.ά.)

Μάθημα 16: Είμαστε θεατές στο θέατρο, στο μουσείο, σε μια αίθουσα τέχνης

Κόρη 674

Στόχος

Στόχος είναι η διερεύνηση της έννοιας της ‘αποδοχής’ του άλλου, η ενδυνάμωση του επικοινωνιακού και τελεστικού λόγου, η εξοικείωση των μαθητών/τριων με τη θεατρική σύμβαση και τον θεατρικό ρόλο, καθώς και η κατανόηση και ερμηνεία των κινήτρων και της συμπεριφοράς του ρόλου.

Ειδικότερα:

Στο παρόν μάθημα, οι συμμετέχοντες διερευνούν τις «κρυμμένες ιστορίες» πίσω από ένα έκθεμα μουσείου, αξιοποιώντας την τεχνική ‘μαρτυρία’. Στόχος είναι η εξοικείωση των μαθητών/τριων με την έννοια της αναπηρίας, καθώς και η καλλιέργεια της ενσυναίσθησης. Η προσέγγιση της αναπηρίας και η ίση πρόσβαση στον πολιτισμό γίνεται με τρόπο συνοπδηλωτικό, καθώς η εξέλιξη του μύθου φέρνει στο προσκήνιο ένα άγαλμα της αρχαϊκής εποχής, στο οποίο έχει απομεινεί μόνο ο βασικός κορμός και το κεφάλι, ενώ τα άκρα του έχουν καταστραφεί.

Η εικόνα αυτή των αγαλμάτων, ως μουσειακών εκθεμάτων, δεν παραξενεύει τον επισκέπτη, καθώς εκείνος γνωρίζει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των αγαλμάτων μεγάλου μεγέθους κατασκευάζονταν τμηματικά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα αγάλματα -με το πέρασμα των αιώνων και εξαιτίας των καταστροφών- να μην επιβιώνουν ολόσωμα. Μέσω της αναλογίας καταστάσεων προκαλείται προβληματισμός στη μαθητική ομάδα για την «κρυμμένη ιστορία» ενός παιδιού με αναπηρία, για τις ανάγκες και τις προσδοκίες του. Για αυτόν τον λόγο, το άγαλμα αναφέρει τη φιλία του με ένα κορίτσι σε αναπηρικό αμαξίδιο («ένα κορίτσι... χωρίς πόδια, σαν εμένα») το οποίο γνώρισε στο μουσείο. Η πτυχή της ιστορίας πηγάζει από προϋπάρχον οπτικοακουστικό υλικό που είναι αναρτημένο στην επίσημη ιστοσελίδα του Μουσείου Ακρόπολης.

Η αξιοποίηση διερευνητικών θεατροπαιδαγωγικών τεχνικών σε μουσειακό περιβάλλον προτείνονται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού (σσ. 151- 152). Το παρόν μάθημα θα είχε ενδιαφέρον να εξελιχθεί σε μουσειακό περιβάλλον, όπου οι μαθητές/τριες θα έχουν δια ζώσης επαφή με τα μουσειακά εκθέματα, βιώνοντας τη σχετική ατμόσφαιρα και αλληλεπιδρώντας, τόσο με τα εκθέματα, όσο και με την ίδια την ομάδα τους, σε ένα εναλλακτικό περιβάλλον μάθησης. Ένας επιπλέον στόχος του μαθήματος είναι να γνωρίσουν οι μαθητές/τριες τα μέσα ψηφιακής πρόσβασης-περιήγησης στα μουσεία όλου του κόσμου (ψηφιακές πλατφόρμες, ιστοσελίδες μουσείων με δυνατότητα ψηφιακής περιήγησης).

Η διερεύνηση των εννοιών διενεργείται με τη μέθοδο της Διερευνητικής Δραματοποίησης. Ως εκ τούτου, αρχικά δημιουργείται η κατάλληλη ατμόσφαιρα σε ρόλο («As ανακαλύψουμε θησαυρούς της αρχαιότητας»). Στη συνέχεια, αυτοσχεδιάζουμε, με τη βοήθεια των θεατρικών τεχνικών και των ερωτήσεων, ενώ σκεφτόμαστε και ερευνούμε σε ρόλο. Ειδικότερα, ένας παίκτης αναλαμβάνει τον ρόλο της Κόρης, κάθεται στην καρέκλα των αποκαλύψεων και αφηγείται την ιστορία του, ξεκινώντας με τη φράση: «Το όνομα Κόρη 674 μου το έδωσαν οι αρχαιολόγοι. Το πραγματικό μου όνομα είναι...». Οι άλλοι παίκτες θέτουν ερωτήσεις για να διερευνήσουν την «κρυμμένη ιστορία» του αγάλματος. Ο/Η εκπαιδευτικός, σε ρόλο αρχαιολόγου, μας αποκαλύπτει πώς ήταν η Κόρη, πώς ακρωτηριάστηκε, πώς την βρήκαν οι αρχαιολόγοι και τελικά πώς βρέθηκε στο μουσείο. Οι τεχνικές που αξιοποιούνται βοηθούν την ομάδα να διερευνήσει την «κρυμμένη ιστορία» του αγάλματος.

Στην τεχνική ‘μαρτυρία’, ο λόγος είναι περισσότερο εξομολογητικός, αυθόρμητος και μη προσχεδιασμένος, καθώς ένα παιδί μεταφέρει το βίωμα, τις σκέψεις και τα συναισθήματά του. Επομένως, επιτυγχάνεται η ενδυνάμωση του επικοινωνιακού και τελεστικού λόγου με αβίαστη έκφραση και -πιθανή- συναισθηματική φόρτιση. Στο σημείο αυτό προτείνεται η αξιοποίηση του ψηφιακού μαθησιακού αντικείμενου που αφορά στη Μαρτυρία της Κόρης, με στόχο την κατανόηση της συμπεριφοράς του άλλου.

Στο στάδιο του αναστοχασμού, οι μαθητές/τριες σκέφτονται και συζητούν για τη διαδικασία και όσα διερεύνησαν, σε σχέση με την έννοια της διαφορετικότητας και τη σημασία του σεβασμού. Εκφράζουν σκέψεις, συναισθήματα και εντυπώσεις που απορρέουν από τη διερεύνηση της ιστορίας της Κόρης, αναστοχάζομενοι σχετικά με τον εαυτό τους και τους άλλους. Τέλος, δημιουργούν μικρά αγάλματα, με στόχο την καλλιτεχνική-εικαστική έκφραση, την αποτύπωση του βιώματός τους, καθώς και τη δημιουργία της «γωνιάς του μουσείου». Η συγκεκριμένη «γωνιά» μπορεί να αξιοποιηθεί και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα (π.χ. διδασκαλία της Ιστορίας Δ΄ Δημοτικού για τον Αρχαίο κόσμο).

Προτεινόμενοι σύνδεσμοι:

Ψηφιακή εφαρμογή από το Μουσείο Ακρόπολης, βίντεο «Κόρη 674»:

<https://www.theacropolismuseum.gr/polymesikes-efarmoges/gegone-mesa-sto-moyseio-kori-674-binteo>

Δημοφιλή εκθέματα Μουσείου Ακρόπολης:

<https://www.theacropolismuseum.gr/dimofili-ekthemata/>

Εικονική περιήγηση στο Μουσείο Ακρόπολης:

<https://www.theacropolismuseum.gr/eikoniki-periigisi-sto-moyseio-akropolis>

Εικαστικό σχόλιο

Κόρη 674. Αλληπάλληλα επίπεδα δημιουργούν χώρους με βάθος πεδίου, δίνοντας την αίσθηση που δημιουργείται στον χώρο ενός μουσείου. Βάσεις παραλληλόγραμμες στήνονται για να δεχτούν αγάλματα, που δεν είναι ακόμα τοποθετημένα, για να επικεντρώνεται το ενδιαφέρον μόνο στην Κόρη 674 της αρχαϊκής εποχής. Ένα άγαλμα που κατάφερε να αντέξει στους αιώνες και να είναι παρόν στο σήμερα. Δύο σχηματοποιημένες ρόδες στη δεξιά πλευρά του έργου γίνονται τα σύμβολα του αναπηρικού αμαξιδίου, σε ένα προσβάσιμο μουσείο. Η Κόρη 674 είναι στραμμένη προς το αμαξίδιο, αναπτύσσοντας μια δική τους επικοινωνία.

6.2. Περιδιαβαίνοντας από το αρχαίο ελληνικό δράμα στη σύγχρονη θεατρική δημιουργία.

Μάθημα 17: Το θέατρο από την Αρχαία Ελλάδα μέχρι σήμερα

Στο αρχαίο θέατρο

Στόχος

Στόχος είναι η γνωριμία με το αρχαίο θέατρο, η εξοικείωση των συμμετεχόντων με τον διάλογο, η ενίσχυση του κλίματος της επικοινωνίας και της δημιουργικής συνεργασίας στην ομάδα.

Στο παιχνίδι ρόλου:

- Οι παίκτες, σε ρόλο, διερευνούν ένα ζήτημα στην ολομέλεια ή σε ομάδες, με στόχο την αναζήτηση λύσεων και την κατανόηση της θέσης του άλλου.
- Ο εκπαιδευτικός συμμετέχει σε ρόλο, δίνοντας πληροφορίες ή κάνοντας ερωτήσεις, για να αναδείξει την κάθε άποψη και να βρεθεί λύση.
- Εποπτικό υλικό, όπως ο χάρτης της ιστορίας ή μια μακέτα, μπορεί να μας βοηθήσει να καταλάβουμε καλύτερα τον χώρο όπου συμβαίνουν τα γεγονότα.

Ειδικότερα:

Το παρόν μάθημα έχει στόχο να κατανοήσουν οι μαθητές/τριες την τελετουργική διάσταση τόσο της επαφής με τον χώρο του αρχαίου θεάτρου, όπου υπήρχε η θυμέλη, όσο και της συμμετοχής των πολιτών στην παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων. Οι ψυχοκινητικές και ψυχοκοινωνικές δραστηριότητες («Σκιτσομαχίες»), έχουν στόχο τόσο την εξοικείωση των μαθητών/τριων με την αρχιτεκτονική και τα μέρη του αρχαίου θεάτρου (σκηνή, ορχήστρα, κοίλον), όσο και την καλλιέργεια κλίματος χαράς και συνύπαρξης στην ομάδα. Προτείνονται τα ψηφιακά αντικείμενα που λειτουργούν επικουρικά με εικόνες αρχαίου θεάτρου (στα μαθήματα 17-18). Επιπροσθέτως, στον εργαστηριακό οδηγό παρέχονται συμπληρωματικά ψηφιακά αντικείμενα από το Αρχείο Εθνικού Θεάτρου. Ταυτόχρονα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επιλέξουν ιστοσελίδες, όπου δίνεται η δυνατότητα ψηφιακής περιήγησης σε διαφορετικές παραστάσεις, ώστε οι μαθητές/τριες να εμπλουτίσουν τη γνώση και την εμπειρία τους από το αρχαίο δράμα.

Το ‘παιχνίδι ρόλου’, ως θεατρική τεχνική, διευκολύνει την κατανόηση του θέματος και την εξοικείωση των συμμετεχόντων με τον διάλογο, όπως αναγράφεται τόσο στο βιβλίο μαθητή (Βήμα 4) όσο και στον Οδηγό Εκπαιδευτικού (σσ. 73-74). Ειδικότερα, συμβάλλει στη διαλογική συζήτηση, με στόχο τη δημιουργία ενός διαλόγου για σύγκλιση των αντιθέτων απόψεων, με διαλεκτική διάθεση.

Στη δραστηριότητα «Παιχνίδι ρόλου στις Φοίνισσες του Ευριπίδη» ενισχύεται η κριτική σκέψη των μαθητών/τριων και η εκφραστική τους ικανότητα. Μέσα από την ανάγνωση και την ερμηνεία του αποσπάσματος κατανοούν τα διλήμματα και τις συγκρούσεις των χαρακτήρων, ενώ η συμμετοχή τους σε συμβούλιο ενισχύει τη δεξιότητα επιχειρηματολογίας και διαλόγου, καθώς καλούνται να υπερασπιστούν τις απόψεις των ρόλων τους και να αναζητήσουν δίκαιες λύσεις μέσω της αλληλεπίδρασης. Η δραστηριότητα «Η συνάντηση με τους άλλους» καλλιεργεί την κριτική σκέψη, την ενσυναίσθηση, την ενεργητική ακρόαση και την ικανότητα διατύπωσης κρίσης με δικαιοσύνη και σεβασμό. Παράλληλα, αναπτύσσουν δεξιότητες επικοινωνίας μέσω της συνειδητής συμμετοχής στη συζήτηση. Τέλος, στη δραστηριότητα «Η μακέτα μας» ενισχύεται η δημιουργικότητα και η κατανόηση της αρχιτεκτονικής των αρχαίων θεάτρων.

Εικαστικό σχόλιο

Η εικόνα παρουσιάζει το αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου στο βάθος, ενώ στο προσκήνιο διαδραματίζεται μια αρχαία τραγωδία. Χαρακτηριστικά οι υποκριτές, τόσο για τους αντρικούς όσο και για τους γυναικείους ρόλους, φορούσαν μακρύ χιτώνα που έφτανε ως τους αστραγάλους. Οι αντρικές φιγούρες αποτελούν τον Χορό. Η δραματική ένταση φαίνεται στην κίνηση του σώματος και στη γυναικεία έκφραση. Τα σκαλιά βοηθούν στο να τοποθετηθούν οι ηθοποιοί σε διαφορετικά επίπεδα και να γίνονται ορατοί από παντού. Χρησιμοποιούμε τον τονικό χρωματισμό, με διαφορετικές ποιότητες έντασης του ίδιου χρώματος.

6.3. Συναντώντας τις τέχνες στο θέατρο (Παμμουσία Τεχνών)

Μάθημα 18: Όλες οι τέχνες συνεργάζονται

Παίζοντας θέατρο για την Ειρήνη

Στόχος

Στόχος είναι η επικοινωνία και η συνεργασία για τη δημιουργία της σκηνικής ατμόσφαιρας ενός έργου, η καλλιέργεια της καλλιτεχνικής έκφρασης και της φαντασίας, η ανάπτυξη εσωτερικού ρυθμού στην ομάδα, καθώς και η θεατρική διερεύνηση της αξίας της 'ειρήνης'.

Ειδικότερα:

Στο παρόν μάθημα, αναδεικνύεται ο παιδαγωγικός ρόλος του αρχαίου θεάτρου («παιδείους Ελλήνων»), μέσα από την πραγμάτευση εννοιών, όπως η αναγκαιότητα του δικαίου, της ειρήνης και της αλληλεγγύης των λαών. Μέσα από αυτήν την οπτική, επιλέχθηκε η αριστοφανική κωμωδία «Ειρήνη», στην οποία με χιουμοριστικό και σατυρικό τρόπο παρουσιάζονται τα δεινά του πολέμου και τα οφέλη της ειρήνης. Οι δραστηριότητες διαμορφώνονται με γνώμονα τους παραπάνω στόχους, με εστίαση στη διερεύνηση της αξίας της ειρήνης, μέσω της σκηνικής δράσης.

Αρχικά, οι ψυχοκινητικές και ψυχοκοινωνικές δραστηριότητες του μαθήματος («Πόλεμος και Ειρήνη») έχουν στόχο, αφενός τη δραματουργική προσέγγιση του έργου με δημιουργικό τρόπο, αφετέρου την καλλιέργεια της σωματικής και δραματικής έκφρασης (κίνηση, χειρονομία, έκφραση) και επικοινωνίας, τον συντονισμό και την καλλιέργεια εσωτερικού ρυθμού στην ομάδα. Στη συνέχεια, η ομάδα καλείται να οργανώσει τη δική της παράσταση (τους ρόλους, το σκηνικό, τα κοστούμια, το κινησιολογικό, μουσικό και ηχητικό περιβάλλον). Οι μαθητές/τριες προετοιμάζουν τη σκηνική ατμόσφαιρα του έργου και αναλαμβάνουν ρόλους (Ειρήνη, Τρυγαίος και Πανέλληνες), ενώ αξιοποιείται η τεχνική 'διάδρομος της συνείδησης', για να διερευνηθεί η κατάσταση. Ο 'διάδρομος της συνείδησης', ως τεχνική διερεύνησης, συνεξετάζεται με την τεχνική 'αντικρουόμενες σκέψεις και συμβουλές', με στόχο την εμφάνιση νοημάτων, όπως αναφέρεται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού (σ. 65).

Στη συζήτηση στον κύκλο, οι ομάδες συζητούν σχετικά με τον πόλεμο και την ειρήνη (Γιατί πιστεύουμε ότι οι λαοί κάνουν πολέμους; Τι απολαμβάνει κάθε άνθρωπος στην ειρήνη; Συζητάμε για το δικαίωμα των παιδιών στην ειρήνη). Ο/Η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τους μαθητές/τριες να εκφράσουν το βίωμα που προέκυψε κατά τη διάρκεια του μαθήματος, δημιουργώντας εικαστικά έργα για τον πόλεμο και την ειρήνη. Στο σημείο αυτό ο/η εκπαιδευτικός θα μπορούσε να αξιοποιήσει ποικίλο υλικό με θέμα την ειρήνη μέσα από τη Λογοτεχνία (π.χ. «Ειρήνη» του Γ. Ρίτσου).

Εικαστικό σχόλιο

Το αρχαίο θέατρο συνεχίζει να απασχολεί τους φίλους, με την κωμωδία «Ειρήνη» του Αριστοφάνη. Το γουδί είναι το σύμβολο που δεσπόζει στο έργο, αφού ο Πόλεμος θέλει να «κοπνήσει» με αυτό τους Έλληνες. Επάνω σε ένα σχοινί, που στηρίζεται σε δύο διαφορετικούς κίονες (ιωνικού και δωρικού ρυθμού αντίστοιχα), που αντιπροσωπεύει τον Παρθενώνα της Ακρόπολης, προσπαθεί να ισοροπήσει το γουδί, το οποίο μαζί με την ανάστροφη κατάσταση του, στην όποια μπορεί να βρεθεί, δημιουργεί το σχήμα της κλεψύδρας. Η κλεψύδρα, σύμβολο του χρόνου, σε συνδυασμό με το σχοινί της ισοροπίας, μάς δείχνει πόσο εύθραυστη είναι η ειρήνη. Η ειρήνη με τα λευκά στη δεξιά πλευρά του έργου τελικά κυριαρχεί.

6.4. Συνδυάζοντας μορφές θεάτρου (θέατρο κούκλας και σκιάς, χοροθέατρο, οπτικοακουστικές τεχνικές, κ.ά.)

Μάθημα 19: Το θέατρο με τις κούκλες, με τις σκιάς, με τις νέες τεχνολογίες

Ο αποχαιρετισμός

Στόχος

Στόχος είναι η καλλιέργεια της καλλιτεχνικής έκφρασης και της φαντασίας των μαθητών/τριων, η κατασκευή κούκλας, η καλλιέργεια δεξιοτήτων λεπτής κινητικότητας, η άσκηση του προφορικού λόγου, η ενίσχυση της δημιουργικής συνεργασίας, η εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες.

Ειδικότερα:

Στο παρόν μάθημα, η σχολική χρονιά φτάνει στο τέλος. Κι ενώ τα παιδιά ανυπομονούν για τις καλοκαιρινές διακοπές και αναλογίζονται πόσα πράγματα έμαθαν τη φετινή χρονιά, ο Sim-O ετοιμάζεται να φύγει για τον πλανήτη του. Για να τους αποχαιρέσει και να τους ευχαριστήσει, τους χαρίζει μια μαριονέτα – ρομπότ που κατασκεύασε ο ίδιος και τους εύχεται να χαιρόνται την κάθε στιγμή.

Τα παιδιά παίζουν κουκλοθέατρο σε ζευγάρια, με έτοιμες κούκλες, με απλά αντικείμενα, που βρίσκονται στην τάξη, ή με το σώμα, ζωγραφίζοντας διάφορες μορφές στην παλάμη ή στα δάχτυλά τους. Στη συνέχεια, κατασκευάζουν αυτοσχέδιες κούκλες και επινοούν την ιστορία της κούκλας. Χωρίζονται σε μικρές ομάδες, δημιουργούν ιστορίες με σύντομους διαλόγους, ζωντανεύουν την κούκλα, συντονίζοντας τη φωνή με την κίνηση και παρουσιάζουν τις αυτοσχέδιες ιστορίες τους στους άλλους.

Οι παρουσιάσεις καταγράφονται με ψηφιακά μέσα, με στόχο να δημιουργηθεί μια μικρή ταινία. Οι μαθητές/τριες παρακολουθήσουν την ταινία και σχολιάζουν σχετικά με τη δράση τους, με στόχο την ενίσχυση του θετικού κλίματος, καθώς και την καλλιέργεια μεταγνωστικών και μετεπικοινωνιακών δεξιοτήτων.

Εικαστικό σχόλιο

Το ρομποτάκι επιστρέφει στον πλανήτη του, αφού ολοκλήρωσε την αποστολή του. Πριν φύγει, χαρίζει μια μαριονέτα στα παιδιά για να το θυμούνται. Η μαριονέτα παίρνει ζωή στα χέρια των παιδιών και, μέσω αυτής, θα χαιρετήσουν όλοι το ρομποτάκι, που βρίσκεται στον δορυφόρο της επιστροφής του. Η μαριονέτα είναι στο ίδιο μέγεθος με τα παιδιά ωριμάζοντας μαζί τους, μέσα από το ταξίδι που έκαναν στη βιβλιοθήκη του σχολείου. Πίσω, ένα ορίζοντας χωρίζει τη γη από τη θάλασσα, αφήνοντας τη βάση του δορυφόρου στη γη.

Σχόλιο για το εικαστικό έργο «ΕΛΑΤΟΥ»

Μετά από χρόνια, τα παιδιά συναντιούνται γύρω από μια βελανιδιά στην Ελατού. Έχουν μεγαλώσει και έχουν αφήσει πίσω τους τα αντικείμενα της παιδικής τους ηλικίας. Τα δέντρα στη φύση παρατηρούν σιωπηλά την ομάδα που συναντήθηκε, ανάμεσα σε άλλους. Πιασμένοι χέρι-χέρι, σε ένα κύκλο μυσταγωγίας κοιτούν ψηλά και η ζεστασιά των χεριών μεταφέρει τη θετική ενέργεια από χέρι σε χέρι, από ψυχή σε ψυχή.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ**Μάθημα 20: 28^η Οκτωβρίου 1940****Πορεία προς το Μέτωπο****Στόχος**

Στόχος αυτών των δραστηριοτήτων, που εντάσσονται στο πλαίσιο της Επετειακής σχολικής εορτής της 28ης Οκτωβρίου 1940, είναι η κατανόηση της σημασίας του αγώνα για την ελευθερία της πατρίδας. Αξιοποιείται, ως προς αυτό, η τεχνική ‘αφήγηση’ και ‘γραφή σε ρόλο’. Ερέθισμα αποτελεί απόσπασμα από το αφήγημα «Η πορεία προς το Μέτωπο» του Οδυσσέα Ελύτη, από το έργο του «Άξιον Εστί».

Ειδικότερα:

Με αφετηρία το κείμενο του Οδυσσέα Ελύτη, οι μαθητές/τριες συμμετέχουν αρχικά σε ψυχοκοινωνικές και ψυχοκινητικές δραστηριότητες, μέσω σωματικής και λεκτικής, δραματικής έκφρασης και επικοινωνίας, με στόχο την καλλιέργεια κλίματος εμπιστοσύνης και συνύπαρξης στην ομάδα. Καλλιεργούν τη σωματική, φωνητική, συναισθηματική τους έκφραση, ενεργοποιούν τις αισθήσεις τους, αποκτούν αίσθηση του χώρου και του χρόνου και λειτουργούν ως σύνολο. Στη δραστηριότητα «Πορεία στα χιονισμένα βουνά της Βορείου Ηπείρου» οι μαθητές/τριες φαντάζονται ότι είναι στρατιώτες και αυτοσχεδιάζουν σκηνές από το βουνό. Στην αρχή, οι αυτοσχεδιασμοί είναι ατομικοί, στη συνέχεια γίνονται σε ζεύγη και κατόπιν σε παράλληλη δράση.

Στη συνέχεια, στη δραστηριότητα «Μήνες από το Μέτωπο του 1940», οι μαθητές/μαθήτριες αξιοποιούν τις θεατρικές τεχνικές για να αναλάβουν ρόλο στρατιωτών στο Μέτωπο το 1940. Έτσι, διατυπώνουν σκέψεις, αναφέρουν τις δυσκολίες στις συνθήκες ζωής και τον αγώνα για επιβίωση, εμβαθύνουν σε συναισθήματα για την αυταπάρνηση στο όνομα της ελευθερίας και των ιδανικών της πατρίδας. Σε αυτό το πλαίσιο, οι μαθητές/τριες γράφουν μια επιστολή σε μία αγωνίστρια ή έναν αγωνιστή του 1940 («Επιστολή στους προγόνους μου»), όπου εκφράζουν τις σκέψεις τους και τα συναισθήματά τους και στοχάζονται σχετικά με τις δράσεις των χαρακτήρων, αντλώντας από τη δική τους ζωή και πραγματικότητα. Προτείνεται το κείμενο «Η πορεία προς το μέτωπο» να αξιοποιηθεί από τον/την εκπαιδευτικό Θεατρικής Αγωγής παράλληλα για μαθητές/τριες Β΄ και Δ΄ Δημοτικού με στόχο τόσο τη θεατρική διερεύνηση των εννοιών και των αξιών που περιέχει όσο και την ακόλουθη σκηνική τους δράση. Η μάθηση μεταξύ διαφορετικών ηλικιακών ομάδων του δημοτικού αποκτά ιδιαίτερη σημασία, καθώς αναπτύσσει την αλληλεπίδραση και τη συνεργασία, τη θετική ανάδραση και την ενεργό συμμετοχή, καλλιεργεί τις ψυχοσυναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες, ενώ βελτιώνει το κίνητρο για μάθηση.

Προτεινόμενοι σύνδεσμοι:

Ανθολόγιο Κειμένων Ε΄ - ΣΤ΄ Δημοτικού:

http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2001/Glossa_E-Dimotikou_html-empl/index1_03.html

Θεατρική Αγωγή Β΄ Δημοτικού:

Ιστορικές επέτειοι της Ελλάδος, «Η πορεία προς το μέτωπο»

<https://ebooksdl.cti.gr/view?item=20.500.14040/5378>

Μάθημα 21: 17^η Νοέμβρη 1973**«Λιανοτράγουδα» Γιάννη Ρίτσου****Στόχος**

Στόχος των δραστηριοτήτων, που εντάσσονται στο πλαίσιο της Επετειακής σχολικής εορτής της 17ης Νοεμβρίου 1973, είναι η εμβάθυνση στη σημασία της δημοκρατίας. Ως προς αυτό, αξιοποιούνται διερευνητικές τεχνικές, όπως η ‘παγωμένη εικόνα’ και η ‘ανίχνευσης της σκέψης’. Ερέθισμα αποτελεί η ποιητική συλλογή «Δεκαοχτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας» του ποιητή Γιάννη Ρίτσου.

Ειδικότερα:

Αρχικά, οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με το κείμενο, ακούγοντας τα ποιήματα μελοποιημένα από τον μουσουργό Μίκη Θεοδωράκη. Στη συνέχεια, χωρίζονται σε ομάδες. Κάθε ομάδα επιλέγει ένα ποίημα και δημιουργεί παγωμένες εικόνες για τις σχετικές έννοιες και καταστάσεις, ενώ ανιχνεύεται η σκέψη των ρόλων. Η δραστηριότητα μπορεί να ξεκινήσει με αυτοσχεδιασμό και να συνεχίσει με παγωμένες εικόνες ή αντιστρόφως, με ‘ζωντανέμα’ των παγωμένων εικόνων και αυτοσχεδιασμό.

Στην αναστοχαστική διαδικασία («Τι έχω να σου πω») οι μαθητές/τριες δημιουργούν το περίγραμμα της Δημοκρατίας και καθένα γράφει μέσα στο περίγραμμα σκέψεις και συμβουλές προς εκείνη. Σε αυτό το πλαίσιο, οι μαθητές/τριες ενθαρρύνονται να γράψουν τετράστιχα λιανοτράγουδα για την ελευθερία.

Μάθημα 22: Εορτασμός Χριστουγέννων – Κάλαντα Πρωτοχρονιάς

Να τα πούμε;

Στόχος

Στόχος των δραστηριοτήτων, που εντάσσονται στο πλαίσιο της σχολικής εορτής των Χριστουγέννων, είναι η καλλιέργεια της δημιουργικότητας, η καλλιτεχνική έκφραση των παιδιών και η παραγωγή γραπτού λόγου. Ερέθισμα αποτελεί υλικό από τα παραδοσιακά κάλαντα της Πρωτοχρονιάς.

Ειδικότερα:

Αρχικά, οι μαθητές/τριες διαβάζουν ή ακούνε από τον/την εκπαιδευτικό τα κάλαντα της Πρωτοχρονιάς. Κατόπιν, αναλαμβάνουν ρόλους και αυτοσχεδιάζουν («Στις γειτονιές για τα κάλαντα»), αναπαριστώντας μια μέρα που έχουν βγει με φίλους και συγγενείς, για να πουν τα κάλαντα. Στη δραστηριότητα «Γράφουμε τα δικά μας κάλαντα» οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται με τον ρυθμό και τη δομή των παραδοσιακών καλάντων, ενώ μέσα από τη σύνθεση νέων στίχων καλλιεργούν τη φαντασία τους, διαμορφώνοντας πρωτότυπο περιεχόμενο. Επιπλέον, η συνεργατική διαδικασία ενισχύει την ανταλλαγή ιδεών και τη συντονισμένη μουσική παρουσίαση. Κάθε ομάδα παρουσιάζει τα δικά της «Κάλαντα». Συνδυαστικά μπορούν να αξιοποιηθούν πίνακες ζωγραφικής από παιδιά που τραγουδούν τα κάλαντα, όπως προτείνεται στο βιβλίο μαθητή Θεατρικής Αγωγής Γ' Δημοτικού.

Προτεινόμενοι σύνδεσμοι:

Ανθολόγιο Κειμένων Α' - Β' Δημοτικού

http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2160/Anthologio_A-B-Dimotikou_html-empl/index7_4.html

Μάθημα 23: 25^η Μαρτίου 1821

«Θούριος» Ρήγα Φεραίου

«Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» Διονύσιου Σολωμού

Στόχος

Στόχος των δραστηριοτήτων, που εντάσσονται στο πλαίσιο της Επετειακής σχολικής εορτής της 25ης Μαρτίου 1821, είναι η κατανόηση της σημασίας του αγώνα για την ελευθερία της πατρίδας και η σημασία της ανάγκης του ανθρώπου να ζει ελεύθερος. Αξιοποιείται, ως προς αυτό, η τεχνική 'συλλογικός ρόλος' και 'αντικρουόμενες σκέψεις και συμβουλές'. Ερέθισμα αποτελεί ο στίχος από τους «Ελεύθερους Πολιορκημένους» του Διονύσιου Σολωμού «Η δύναμή σου πέλαγο κι η θέλησή μου βράχος» (ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Β', στ. 51) και απόσπασμα από τον «Θούριο» του Ρήγα Φεραίου.

Ειδικότερα:

Με αφετηρία το κείμενο, οι μαθητές/τριες συμμετέχουν αρχικά σε ψυχοκοινωνικές και ψυχοκινητικές δραστηριότητες, μέσω σωματικής, δραματικής έκφρασης και επικοινωνίας, με στόχο την καλλιέργεια κλίματος εμπιστοσύνης και συνύπαρξης στην ομάδα. Στη δραστηριότητα «Η δύναμή σου πέλαγο κι η θέλησή μου βράχος», οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε δυο ομάδες, όπου η μία ομάδα αναπαριστά το πέλαγος και η άλλη τον βράχο. Η ομάδα που αναπαριστά τον βράχο κινείται συντονισμένα σαν ένα σώμα προς την ομάδα που αναπαριστά το πέλαγος και, όταν την προσεγγίσει, τα παιδιά διαχωρίζονται, αναπαριστώντας το σπάσιμο του βράχου. Στη συνέχεια, χωρίζονται σε δύο ομάδες και στέκονται αντικρουστά, δημιουργώντας έναν διάδρομο, όπου καθένας, σε ρόλο σκλαβωμένου Έλληνα, περνά από τον διάδρομο και ακούει τους άλλους, που αναπαριστούν τη φωνή της συνείδησής του, σχετικά με το δίλημά του: «Κάλλιο είναι μιας ώρας ελεύθερη ζωή, παρά σαράντα χρόνους, σκλαβιά και φυλακή».

Προτεινόμενοι σύνδεσμοι:

«Θούριος», Ρ. Φεραίος:

http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2168/Anthologio_G-D-Dimotikou_html-empl/index05_03.html

Ηχητικό υλικό, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο:

<https://www.nhmuseum.gr/ekpaidefsi/aggizoume-tin-istoria>

ΨΗΦΙΑΚΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ

Πίνακας 9

ΜΑΘΗΜΑ	QRC	ΨΗΦΙΑΚΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ
σ.4	QRC 1	ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ
σ.9	QRC 2	ΘΕΑΤΡΟ - ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ (ΓΛΩΣΣΑΡΙ)
ΜΑΘΗΜΑ 1	QRC 3	ΔΙΑΦΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΝΟΗ (ΗΧΗΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ)
	QRC 4	ΟΙ ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ (ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ)
ΜΑΘΗΜΑ 2	QRC 5	CHARLIE CHARLIN (ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΩΝ)
	QRC 6	ΠΑΝΤΟΜΙΜΑ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
	QRC 7	ΤΣΑΡΛΙ ΤΣΑΠΛΙΝ – ΜΟΝΤΕΡΝΟΙ ΚΑΙΡΟΙ (ΕΙΚΟΝΑ)
ΜΑΘΗΜΑ 3	QRC 8	ΦΩΝΗ SIM-O (ΗΧΗΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ)
	QRC 9	ΑΠΟΔΟΧΗ – ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (ΓΛΩΣΣΑΡΙ)
ΜΑΘΗΜΑ 4	QRC 10	Ο ΜΟΡΜΟΛΗΣ (ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΩΝ)
	QRC 11	Ο ΜΟΡΜΟΛΗΣ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
	QRC 12	ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ- ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
ΜΑΘΗΜΑ 5	QRC 13	ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
	QRC 14	ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΓΗΣ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
	QRC 15	ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ (ΙΝΦΟΓΡΑΦΗΜΑ)
ΜΑΘΗΜΑ 6	QRC 16	ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΕΝΑ ΠΑΓΚΑΚΙ (ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ)
	QRC 17	ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΣΚΙΑΧΤΡΟΥ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
	QRC 18	ΟΙ ΔΟΣΜΕΝΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ (ΙΝΦΟΓΡΑΦΗΜΑ)
	QRC 19	ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΣΚΙΑΧΤΡΟΥ (ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΩΝ)
ΜΑΘΗΜΑ 7	QRC 20	ΟΔΥΣΣΕΒΑΧ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
	QRC 21	ΟΔΥΣΣΕΒΑΧ (ΕΙΚΟΝΑ)
	QRC 22	ΓΙΝΟΜΑΙ ΗΡΩΑΣ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΒΑΧ (ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ)
	QRC 23	ΟΔΥΣΣΕΒΑΧ (ΓΛΩΣΣΑΡΙ)
ΜΑΘΗΜΑ 8	QRC 24	ΜΙΚΡΟΣ ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
	QRC 25	ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟ ΚΑΙ ΑΛΕΠΟΥ (ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ)
ΜΑΘΗΜΑ 9	QRC 26	Ο ΜΙΚΡΟΣ ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ (ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ)
ΜΑΘΗΜΑ 10	QRC 27	Ο ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟΣ ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
	QRC 28	ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟΣ ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ (ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΩΝ)
ΜΑΘΗΜΑ 11	QRC 29	ΈΝΑ ΠΑΙΔΙ ΜΕΤΡΑΕΙ ΤΑΑΣΤΡΑ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
	QRC 30	ΈΝΑ ΠΑΙΔΙ ΜΕΤΡΑΕΙ ΤΑΑΣΤΡΑ (ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΩΝ)
ΜΑΘΗΜΑ 12	QRC 31	ΕΡΥΣΙΧΘΩΝ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
ΜΑΘΗΜΑ 13	QRC 32	ΔΟΝ ΚΙΧΩΤΗΣ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
	QRC 33	ΔΟΝ ΚΙΧΩΤΗΣ (ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΩΝ)
ΜΑΘΗΜΑ 14	QRC 34	Ο ΚΥΚΛΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΙΜΩΛΙΑ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
	QRC 35	ΚΑΡΤΕΣ ΡΟΛΩΝ (ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ)
ΜΑΘΗΜΑ 15	QRC 36	Ο ΚΥΚΛΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΙΜΩΛΙΑ (ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΩΝ)
	QRC 37	ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
	QRC 38	ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ (ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ)
ΜΑΘΗΜΑ 16	QRC 39	ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΡΗ 674 (ΚΕΙΜΕΝΟ)
ΜΑΘΗΜΑ 17	QRC 40	ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ (ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΩΝ)
	QRC 41	ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ (ΕΙΚΟΝΑ)
	QRC 42	ΠΑΙΖΟΥΜΕ ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ (ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ)
ΜΑΘΗΜΑ 18	QRC 43	ΕΙΡΗΝΗ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
	QRC 44	ΕΙΡΗΝΗ (ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΩΝ)
ΜΑΘΗΜΑ 19	QRC 45	ΚΟΥΚΛΟΘΕΑΤΡΟ (ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ)
	QRC 46	ΚΟΥΚΛΟΘΕΑΤΡΟ (ΕΙΚΟΝΑ)
	QRC 47	ΕΙΔΗ ΚΟΥΚΛΑΣ ΚΟΥΚΛΟΘΕΑΤΡΟΥ (ΚΕΙΜΕΝΟ)
	QRC 48	ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΟΥΚΛΑΣ ΚΟΥΚΛΟΘΕΑΤΡΟΥ (ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (ενδεικτική)

α. Ξένη

- Altrichter, H., Posch, P. & Somekh, B. (1993). *Teachers Investigate their Work: An introduction to the methods of action research*. London: Routledge.
- Anderson, M. (2006). What is a Drama Teachers? Some Stories from Praxis. Στο L. A. McCammon & D. McLauchlan, et. al. (Eds.), *Universal Mosaic of Drama and Theatre: The IDEA 2004 Dialogues* (σσ. 99-108). Ontario: IDEA Publications.
- Bailin, S. (1998). Critical Thinking and Drama Education. *Research in Drama Education*, 3 (2), 145-154.
- Bernstein, B. (1985). Drama as a Context for Transformation. Στο J. KasePolisini (Ed.), *Creative Drama in a Developmental Context* (σσ. 176-197). New York: University Press of America.
- Boal, A. (1982). *Theatre of the Oppressed*. London: Routledge.
- Boal, A. (1992). *Games for Actors and Non-Actors*. A. Jackson (trans.), London: Routledge.
- Bolton, G. M. (1979). *Towards a Theory of Drama in Education*. London: Longman.
- Bolton, G. & Heathcote, D. (1999). *So you want to use Role Play*. Stoke on Trent: Trentham Books.
- Booth, D. (1994). *Story Drama: Reading, Writing and Roleplaying across the Curriculum*. Markham: Pembroke Publishers.
- Booth, D. (Ed.), (1996). *Literacy techniques for building successful readers and writers*. Markham: Pembroke Publishers.
- Brecht, B. (2000). *Grosse kommentierte Berliner und Frankfurter Ausgabe [GBFA]*. (τόμ. 21^{ος}). Berlin, Weimar, Suhrkamp, Frankfurt: Aufbau Verlag, (τόμοι 31).
- Bruner, J. (1986). *Actual Minds, Possible Worlds*. Cambridge: Harvard University Press.
- Buber, M. (1959). *La Vie en dialogue*. Paris: Aubier-Montaigne.
- Claparède, E. (1946). *L' education fonctionnelle*. Neuchatel et Paris.
- Clipson-Boyles, S. (1998). *Drama in Primary English Teaching*. London: David Fulton Publishers.
- Courtney, R. (1974). *Play, Drama and Thought*. New York: Drama Book Specialists.
- Courtney, R. (1985). The dramatic metaphor and learning. In J. Kase-Polisini (ed.), *Creative Drama in a Developmental Context* (pp. 39-64), New York: University Press of America.
- Courtney, R. (1990). *Drama and intelligence. A cognitive theory*. Canada: McGill Queens's University Press.
- Courtney, R. (1994). *Drama and feeling: An Aesthetic Theory*. Downsville, Ontario: McGill-Queens University Press.
- Dewey, J. (1934). *Art as Experience*. New York: Minton, Balch & Co.
- Dewey, J. (1956). *The Child and the Curriculum -and- The School and Society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Dillon, J. T. (1990). *The Practice of Questioning*. London: Routledge.
- Edmiston, B. W. (1991). *What have you traveled? A teacher-researcher study of structuring drama for reflection and learning*. Unpublished Doctoral Dissertation. Ohio State University.
- Fleming, M. (2017). *Starting drama teaching* (4th ed.). UK: Routledge.
- Gardner, H. (1985). Towards a theory of dramatic intelligence. Στο J. KasePolisini (Ed.), *Creative Drama in a Developmental Context* (σσ. 295-312). New York: University Press of America.
- Guss, F. G. (2005). Dramatic playing beyond the theory of multiple intelligences. *Research in Drama Education*, 10 (1), 43-54.
- Heathcote, D. & Herbert, P. (1985). A Drama of Learning: Mantle of the Expert. *Theory Into Practice*, 24 (3), 173-180.
- Heathcote, D. & Bolton, G. (1995). *Drama for learning, Dorothy Heathcote's Mantle of the Expert approach to education*. Portsmouth: Heinemann.
- Hopkins, D. (1985). *A Teacher's Guide to Classroom Research*. Milton Keynes: Open University Press.
- Johnson, L. & O'Neill, C. (1984). *Dorothy Heathcote: Collected writings on education and drama*. London: Hutchinson.
- Kanatelia, E. (2019). Educational environment and group empowerment through drama animation workshops (Master's thesis). Democritus University of Thrace, Department of Primary Education.
- Kanatelia, E. (2023). Transformative Education and Experience-Based-Learning for Refugee Empowerment and Peaceful Coexistence in European Society: Role-Playing and Drama Simulation Approaches. *Epistemes Metron Logos*, (10), 1-14.
- Kase-Polisini, J. (Ed.), (1985). *Creative Drama in a Developmental Context*. New York: University Press of America.
- Kempe, A. & Ashwell, M. (2000). *Progression in Secondary Drama*. Oxford: Heinemann.
- Koste, V. G. (1978). *Dramatic Play in Childhood: Rehearsal for Life*. New Orleans, Louisiana: Anchorage Press.
- Koste, V. G. (1985). Meta-Thinking: Thoughts on Dramatic Thought. Στο J. Kase - Polisini (Ed.), *Creative Drama in a Developmental Context* (σσ. 333-342). New York: University Press of America.
- McCaslin, N. (1999). *Creative drama in the classroom and beyond*. New York: Longman.
- Montessori, M. (1919). *The Montessori Method*. London: Heinemann.
- Moreno, J.-L. (1946). *Psychodrama*. New York: Beacon House.
- Morgan, N. & Saxton, J. (1987). *Teaching Drama: A mind of many wonders*. Portsmouth: Heinemann.
- Neelands, J. (1984). *Making Sense of Drama: A Guide to Classroom Practice*. Oxford: Heinemann Educational Books.
- Neelands, J. (1990). *Structuring Drama Work: A Handbook of Available Forms in Theatre and Drama*. T. Goode (Ed.), Cambridge: Cambridge University Press.
- Neelands, J. (1992). *Learning through imagined experience*. London: Hodder & Stoughton.
- Neelands, J. & Goode, T. (2015). *Structuring drama work. A handbook of available forms in theatre and drama*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nicholson, H. (2005) *Applied Drama*. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Nicholson, H. (2009). *Theatre and Education*. US: Palgrave Macmillan.
- O'Neil, C. (1995). *Drama worlds*. Portsmouth: Heinemann.
- O' Toole, J. & Haseman, B. (1984). *Dramawise: An Introduction to GCSE Drama*. Oxford: Heinemann Educational.
- O' Toole, J. (1992). *The Process of Drama: Negotiating Art and Meaning*. London: Routledge.
- O' Toole, J. (2006). *Doing drama research. Stepping into enquiry in drama, theatre and education*. City East QLD: A Drama Australia Publication.
- O' Toole, J. & Stinson, M. (2009). Drama and language. In J. O'Toole, Stinson, M. & Moore, T., *Drama and Curriculum: A Giant at the Door* (pp. 49-69). Netherlands: Springer.
- Papadopoulou, V., Papadopoulos, S. & Maroudas, I. (2017). The influence of tutored dramatic play on the social relations of students in the Fifth grade of Primary School. *Menon: Journal of Educational Research*, 4, 176-194.
- Papadopoulos, S. (2018). The integration of drama education in the subject of Modern Greek Language in Greek primary education. *The Journal of Drama and Theatre Education in Asia (DaTEAsia)*, 8(1), 113-137.
- Papadopoulos, S. & Kosma, G. (2018). Action Research in the EFL (English as a Foreign Language) learning context: an educational study by means of the dramatic teaching approach Mantle of the Expert. *National Drama*, 9 (1).
- Papadopoulos, S. & Mamali, E. (2021). Teaching complex, abstract concepts through embodied learning: a drama-based approach. *Drama Research: International Journal of Drama in Education*, 12(1), 1-19.
- Papadopoulos, S., Karagianni, A., & Filippopoliti, A. (2022). Inquiry Drama as a Method to Explore the Museum Environment. An Action Research Example at the Historical Museum of Alexandroupolis (Greece). *Culture. Society. Economy. Politics*, 2(2), 80-99.
- Paroussi, A. & Tselfs V. (2019). A theatrical representation of abstract ideas: the case of "time". Στο P. Giannouli & M. Koukounaras-Liagkis (επιμ.), *Theatre / drama and performing arts in education: Utopia or necessity?* Athens: Hellenic Theatre/Drama & Education Network, 324-330.
- Page, C. (1997). *Eduquer par le Jeu Dramatique*. Paris: ESF éditeur.
- Pavis, P. (1998). *Dictionary of the Theatre: Terms, Concepts, and Analysis*. Toronto: University of Toronto Press.
- Piaget, J. (1962). *Play, Dreams, and Imitation in Childhood*, New York: W. W. Norton and Company.
- Rogers, C. (1961). *On Becoming a Person*. Boston: Houghton Mifflin.

- Ross, M. (1978). *The Creative Arts*. London: Heinemann.
- Ross, M. (Ed.), (1982). *The Development of Aesthetic Experience*. London: Pergamon.
- Ross, M. (1984). *The Aesthetic Impulse*. Oxford: Pergamon Press.
- Rosenberg, H. S., Castellano, R., Chrein, G. & Pinciotti, P. (1982). Developing an imagery-based theory for the field of creative drama. *Children's Theatre Review*, 31(2), 16-21.
- Sextou, P. (2005). Drama and social inclusion in primary schools with foreign population: The Cocoa Smell programme. *National Drama*, 13(1), 18-26.
- Sextou, P. (2005). *Theatre in education and social/ ethnic integration in Greece: An experience of best practice*. World Conference on Arts Education & UNESCO & LEA.
- Sextou, P. (2006). A Theatre-in-Education study of multicultural understanding in Hellas. *Youth Theatre Journal*, 20, pp. 77-93.
- Schechner, R. (2002). *Performance studies: An introduction*. London: Routledge.
- Schechner, R. (2006). What is performance. In R. Schechner (ed.), *Performance studies*. London: Routledge.
- Schechner, R. (2011). *Η θεωρία της επίτευξης*. (επιμ. Μ. Ζωγράφου & Φ. Φιλίππου, μτφρ. Ν. Κουβαράκου), Αθήνα: Τελέθριον.
- Shiao-You Chou. (2006). Drama Teaching: Drama? or Pedagogy?. Στο L. A. McCammon & D. McLauchlan, et. al. (Eds.), *Universal Mosaic of Drama and Theatre: The IDEA 2004 Dialogues* (σσ. 119-132). Ontario: IDEA Publications.
- Slade, P. (1958). *An Introduction to Child drama*. London: University of London Press.
- Slade, P. (1968). *Experience of Spontaneity*. London: Longman.
- Smilansky, S. (1968). *The Effects of Socio-Dramatic on Disadvantaged Preschool Children*. New York: John Wiley.
- Somers, J. (1994). *Drama in the Curriculum*. London: Cassell.
- Spolin, V. (1999). *Improvisation for the theater*. Evanston, Illinois: Northwestern University Press.
- Taylor, S. (1998). The warm-up. Στο M. Karp, P. Holmes & K. Bradshaw Tavouon (Eds.), *The Handbook of Psychodrama* (σσ. 47-66). London: Routledge.
- Vygotsky, L. S. (1976). Play and its Role in the Mental Development of the Child. Στο J. Bruner, et al. (Eds.), *Play – Its Role in the Development and Evolution* (σσ. 537-554). New York: Penguin Books.
- Wagner, B.-J. (1979). *Dorothy Heathcote: Drama as a Learning Medium*. Cheltenham: Stanley Thornes (Publishers) Ltd.
- Wagner, B.-J. (1998). *Educational Drama and Language Arts: What Research Shows*. Portsmouth: Heinemann.
- Way, B. (1998). *Development through Drama*. New York: Humanity Books.
- Witkin, R. (1974). *The Intelligence of Feeling*. London: Heinemann.
- Wright, D. K. (2006). Drama intelligence and the continual state to becoming. Στο J. Kase-Polisini (Ed.), *Creative Drama in a Developmental Context* (σσ. 183-192). New York: University Press of America.

β. Μεταφρασμένα Έργα

- Freire, P. (1977). *Η αγωγή του καταπιεζόμενου*, (μτφρ. Γ. Κρητικός), Αθήνα: Κέδρος.
- Freire, P. (2006). *Δέκα επιστολές προς εκείνους που τολμούν να διδάσκουν*. (μτφρ. Μ. Νταμπράκης), Αθήνα: Επίκεντρο.
- Gouhier, H. (1991). *Το Θέατρο και η Υπαρξη*. (μτφρ. Χ. Μπακονικόλα- Γεωργοπούλου), Αθήνα: Καρδαμίτσας.
- Γκροτόφσκι, Γ. (1982). *Για ένα Φτωχό Θέατρο*. (μτφρ. Φ. Κονδύλης, Μ. Γαϊτή- Βορρέ), Αθήνα: Θεωρία.
- Hargreaves, A. & Fullan, M. G. (επιμ.), (1993). *Η εξέλιξη των εκπαιδευτικών*. (μτφρ. Π. Χατζηπαντελή), Αθήνα: Πατάκης.
- Hargreaves, A. (1993). *Νοοτροπίες των εκπαιδευτικών: Ένας στόχος αλλαγής*. Στο A. Hargreaves & M. G. Fullan (επιμ.), *Η εξέλιξη των εκπαιδευτικών* (σσ. 329-365). (μτφρ. Π. Χατζηπαντελή), Αθήνα: Πατάκης.
- Μπρεχτ, Μπ. (1977). *Ο Μπρεχτ ερμηνεύει Μπρεχτ*. (μτφρ. Α. Βερυκοκάκη), Αθήνα: Νέα Σύνορα.
- Μπρεχτ, Μπ. (1979). Μικρό Όργανο για το Θέατρο. Στο *Από τον Αριστοτέλη στον Μπρεχτ*. (μτφρ. Α. Βερυκοκάκη), Αθήνα: Κάλβος.
- Pavis, P. (2006). *Λεξικό του Θεάτρου*. (επιμ. Κ. Γεωργουσόπουλος, μτφρ. Α. Στρουμπούλη), Αθήνα: Gutenberg.
- Upanuno, de M. (1993). *Το τραγικό αίσθημα της ζωής*. (μτφρ. Η. Π. Νικολούδης), Αθήνα: Printa.
- Vygotsky, L. S. (1997). *Νους στην Κοινωνία*. (μτφρ. Α. Μπίμπου, Στ. Βοσνιάδου), Αθήνα: Gutenberg.
- Werner, M. (2007). *Στη σκηνή, μπρος, πάμε! Ένα βιβλίο θεατρικού παιχνιδιού για παιδιά, εφήβους, γονείς και δασκάλους*. (μτφρ. Δ. Μαυρομυστάκου), Αθήνα: University Studio Press.
- Werner, M. (2007). *Θέατρο του σώματος και commedia dell' arte*. (μτφρ. Δ. Μαυρομυστάκου), Αθήνα: University Studio Press.
- Werner, M. (2007). *Παντομίμα. Εγχειρίδιο για ηθοποιούς, ερασιτέχνες μαθητές και ομάδες νέων*. (μτφρ. Γ. Κόνστας), Αθήνα: Κάλβος.

γ. Ελληνική

- Γαργαλιάνος, Στ. (2020). *Θεατρική αγωγή στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.
- Γαργαλιάνος, Στ. (2020). *Θεατρικό παιχνίδι. Τεχνικές και πρακτικές στην εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη.
- Γιαννικοπούλου, Α. (2008). *Το σύγχρονο εικονογραφημένο βιβλίο. Στη χώρα των χρωμάτων*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Γιάνναρης, Γ. (1995). *Θεατρική αγωγή και παιχνίδι*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Γκαβογιάννη, Π. (2019). Το βιβλίο ως έργο τέχνης: Η επικοινωνιακή λειτουργία του εικαστικού βιβλίου. *4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο: «Εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα: Σχολείο και πολιτισμός»*, σσ. 362-369. Αθήνα: Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης του ΕΚΕΔΙΣΥ.
- Γκαβογιάννη, Π. (2020). *Τα βιβλία – έργα τέχνης (artists' books) της Φ. Στεφανίδου και η συμβολή τους στο πεδίο της ανάγνωσης*. Διπλωματική εργασία. Reading Education, Reading Promotion and Educational Material Development, Αθήνα: ΕΚΠΑ.
- Γκόβας, Ν. (επιμ.). (2001). *Το θέατρο στην εκπαίδευση μορφή τέχνης και εργαλείο μάθησης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γκόβας, Ν. (2003a). *Για ένα δημιουργικό, νεανικό θέατρο: Ασκήσεις, παιχνίδια, τεχνικές*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γκόβας, Ν. (επιμ.). (2003b). *Το θέατρο στην εκπαίδευση: Χτίζοντας γέφυρες*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γραμματάς, Θ. (1997). *Θεατρική παιδεία και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Γραμματάς, Θ. (1999). *Διαδραστικό του θεάτρου*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Γραμματάς, Θ. (2004). *Διαδρομές στη θεατρική ιστορία*. Αθήνα: Εξάντας.
- Γραμματάς, Θ. & Τζαμαργιάς, Π. (2004). *Πολιτιστικές εκδηλώσεις στο σχολείο. Πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός.
- Γραμματάς, Θ. (επιμ.) (2014). *Το Θέατρο στην εκπαίδευση: Καλλιτεχνική έκφραση και παιδαγωγία*. Αθήνα: Διάδραση.
- Γραμματάς, Θ. (2017). *Θεατρική Αγωγή και Παιδεία*. Αθήνα: Διάδραση.
- Καραγιάννης, Θ.Ν. (2013). *Κείμενα: Θέατρο για παιδιά. Θέατρο για ενήλικους*. Αθήνα: Πάραλος.
- Κοντογιάννη, Α. (2000). *Η δραματική τέχνη στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κοντογιάννη, Α. (2008). *Μαύρη αγελάδα, άσπρη αγελάδα. Δραματική τέχνη στην εκπαίδευση και διαπολιτισμικότητα*. Αθήνα: Τόπος.
- Κοντογιάννη, Α. (2011). *Κουκλο-θέατρο σκιών*. Αθήνα: Πεδίο.
- Κοσμοπούλου, Α. (1995). *Σχεσιοδυναμική Παιδαγωγική του Προσώπου*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κουρετζής, Λ. (1990). *Το θέατρο για παιδιά στην Ελλάδα*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Κουρετζής, Λ. (1991). *Το Θεατρικό Παιχνίδι: Παιδαγωγική θεωρία, πρακτική και θεατρολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Κουρετζής, Λ. (2008). *Το θεατρικό παιχνίδι και οι διαστάσεις του*. Αθήνα: Ταξιδευτής.
- Λενακάκης, Α. & Παροδίση, Α. (2019). *Η τέχνη του κουκλοθέατρου στην εκπαίδευση. Παιχνίδι συγκλίσεων και αποκλίσεων*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μάμαλη, Ε. & Παπαδόπουλος, Σ. (2021). Η θέαση, η μέθεξη και η βίωση στο θέατρο για τη δημιουργία μνημονικού αποθέματος. Στο Σ. Παπαδόπουλος (επιμ.), *Ο χρόνος στο θέατρο: Θεατρική μνήμη ενός άχρονου παρόντος* (σσ. 113-134). Αθήνα: Παπαζήσης.
- Μουδατσάκης, Τ. (1994). *Η Θεωρία του δράματος στη σχολική πράξη - Το θεατρικό παιχνίδι. Η δραματοποίηση*. Αθήνα: Καρδαμίτσας.

- Μουδατσάκης, Τ. (2005). *Το θέατρο ως πρακτική τέχνη στην εκπαίδευση. Από τον Stanislavsky, τον Brecht και τον Grotowski στο σκηνικό δοκίμιο*. Αθήνα: Εξάντας.
- Μπακονικόλα, Χ. (1998). *Η τέχνη του θεάτρου*, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς – Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα.
- Μπακονικόλα, Χ. (2002). *Η θεατρική σχολική δημιουργία*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς - Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Μπρουκ, Π. (1976). *Η Σκηνή χωρίς Όρια*. (μτφρ. Μ-Π. Παπαρά), Θεσσαλονίκη: Εγνατία.
- Μπρουκ, Π. (1998). *Η ανοιχτή πόρτα. Σκέψεις πάνω στην τέχνη και την πρακτική του θεάτρου*. (μτφρ. Μ. Φραγκουλάκη), Αθήνα: ΚΟΑΝ.
- Παπαδόπουλος, Σ. (1998). *Η ανοιχτή Παιχνίδι. Διαστάσεις και δυναμική. Σχολείο και Ζωή*, 2, 88-96.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2004). *Η διδακτική αξιοποίηση της δραματοποίησης στο μάθημα της Γλώσσας στο Δημοτικό Σχολείο*. Διδακτορική Διατριβή. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή. Αθήνα.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2007). *Με τη Γλώσσα του Θεάτρου. Η διερευνητική δραματοποίηση στη διδασκαλία της Γλώσσας*. Αθήνα: Κέδρος.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2009). Η θεατρική παιδεία ως μέσο επαγγελματικής ανάπτυξης των μετεκπαιδευόμενων στο Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης: Εμπειρική έρευνα. Στο Ε. Ταρτόρη (επιμ.), *Διδασκαλία: παρελθόν, παρόν, μέλλον* (σσ. 83-98). Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2010). *Παιδαγωγική του Θεάτρου*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2013). Θεατρική παιδεία και επιμόρφωση εκπαιδευτικών. Θεωρία και εφαρμογές. Εγχειρίδιο σημειώσεων θεατρικής παιδείας για εκπαιδευτικούς Α΄/μιας και Β΄/μιας εκπαίδευσης. Στο Θ. Γραμματάς (επιμ.), *Το θέατρο ως μορφοπαιδευτικό αγαθό και καλλιτεχνική έκφραση στην εκπαίδευση και την κοινωνία Ι* (σσ. 97-127). Αθήνα: Πράξη 'Θαλής' / ΕΚΠΑ.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2014). Αξιολόγηση της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στη θεατρική παιδεία στο πλαίσιο του προγράμματος 'Θαλής'. Στο Θ. Γραμματάς (επιμ.), *Πάμμουσος Παιδαγωγία. Η Παιδαγωγική του Θεάτρου* (σσ. 93-105).
- Παπαδόπουλος, Σ. (2015). Ένταξη θεατρικών τεχνικών σε μαθησιακό πλαίσιο: αυθεντική αξιολόγηση μαθησιακών στόχων. *Επιστήμες της Αγωγής*, 2, 6-21.
- Παπαδόπουλος, Γ., Παπαδόπουλος, Σ., & Μαρούδας, Ηλ. (2017). Αναγνώριση των επιδράσεων του θεατρικού παιχνιδιού στις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των μαθητών στο δημοτικό σχολείο. Στο Πρακτικά 3^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου Πανελλήνιας Ένωσης Σχολικών Συμβούλων, τόμ. Γ΄, (26-28.2.2016): *Προοπτικές για ένα σύγχρονο και δημοκρατικό σχολείο* (σσ. 64-74). Αθήνα: Π.Ε.Σ.Σ.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2021). *Θέατρο στην εκπαίδευση και αρχαία ελληνική σκέψη. Μίμησις τοῦ καλλίστου βίου*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2021b). Η έρευνα-δράση ως ερευνητική μέθοδος μεταπτυχιακών εργασιών ειδίκευσης για το θέατρο στην εκπαίδευση: η περίπτωση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών: «Ετερότητα και Παιδαγωγική του Θεάτρου» του ΠΤΔΕ του ΔΠΘ. Στο Κ. Φανουράκη, Γ. Πεφάνης (επιμ.), *Εφαρμοσμένο θέατρο: ποιοτικές μέθοδοι έρευνας μέσω παραστατικών τεχνών*, 151-173.
- Παπαδόπουλος, Σ. (2022). Το αίτημα για φιλόνομη στάση προς τον 'άλλο' στην αρχαία τραγωδία: Πράξη αυτοπραγμάτωσης από τον ελληνικό ανθρωπισμό στο σήμερα. Στο Α. Παπακόστα (ed.), «Values of Ancient Greek Theatre Across Space & Time: Cultural Heritage and Memory / Η (δια)χωροχρονικότητα των αξιών του αρχαίου ελληνικού θεάτρου. Πολιτιστική κληρονομιά και μνήμη» (pp. 48-53). Αθήνα: European Program HORIZON 2020 – "Vast Values Across Space and Time / VAST" ΝΚΥΑ / ΕΚΠΑ.
- Παπακόστα, Α. (2014). Η παιδαγωγική διάσταση της συμμετοχής στο σύγχρονο θέατρο ανήλικων θεατών. Στο Θ. Γραμματάς, (επιμ.), *Πάμμουσος Παιδαγωγία. Η Παιδαγωγική του Θεάτρου* (σσ. 43-63). Αθήνα: Ταξιδευτής.
- Παρούση, Α. (2012). *Κουκλοθέατρο στην εκπαίδευση, εκπαίδευση στο κουκλοθέατρο*. Αθήνα: Πλέθρον.
- Πατσάλιδης, Σ. (2000). *Θέατρο και θεωρία*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Πεφάνης, Γ.Π. (2007). *Σκηνές της θεωρίας. Ανοιχτά πεδία στη θεωρία και την κριτική του θεάτρου*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Πεφάνης, Γ.Π. (2012). *Το θέατρο και τα σύμβολα. Διαδικασίες συμβόλισης του δραματικού λόγου*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Πούχγερ, Β. (1997). *Κείμενα και αντικείμενα. Δέκα θεατρολογικά μελετήματα*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Πούχγερ, Β. (2010). *Θεωρητικά θέατρον*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Πούχγερ, Β. (2011). *Μια εισαγωγή στην επιστήμη του θεάτρου*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Σέξτου, Π. (1998). *Δραματοποίηση. Το βιβλίο του παιδαγωγού-εμπνευστή*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Σέξτου, Π. (2005). *Θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα στα σχολεία*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Σέξτου Π. (2007). *Πρακτικές εφαρμογές θεάτρου στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτης.
- Σκοτεινώτη, Ε. (2024). *Η θεώρηση του ανθρώπινου βίου στην αρχαία ελληνική τραγωδία*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Τζαμαργιάς, Τ. (1997). Η δραματοποίηση ως μορφή και είδος θεάματος και θεάτρου στην εκπαίδευση. *Λέσχη Εκπαιδευτικών*, 20, 32-34.
- Τσιάρας, Α. (2004). *Το θεατρικό παιχνίδι ως μέσο ενίσχυσης της αυτοαντίληψης των μαθητών του δημοτικού σχολείου*. Αθήνα: Παπούλιας.
- Τσιάρας, Α. (2007). *Η θεατρική αγωγή στο δημοτικό σχολείο: μια ψυχοκοινωνιολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Τσιάρας, Α. (επιμ.) (2007). *Το θέατρο στην εκπαίδευση, θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Τσιάρας, Α. (2016). *Η αυτοσχέδια θεατρική έκφραση στη σχολική τάξη*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Τσιάρας, Α. (2020). *Θεωρία και πράξη της διδακτικής της δραματικής τέχνης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Φανουράκη, Κ. (2016). *Το θέατρο στην εκπαίδευση με τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών. Στοιχεία διδακτικής μεθοδολογίας*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Φανουράκη, Κ. (2017). *E-Antigone through drama education with the use of digital technologies. Παράβασις*, 15(1), 83-93.
- Φανουράκη, Κ. & Πεφάνης, Γ. (επιμ.). (2021). *Εφαρμοσμένο θέατρο: Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας και μάθησης μέσω παραστατικών τεχνών*. Αθήνα: Παζήσης
- Φραγκή, Μ. (2001). Σχέσεις θεάτρου και εκπαίδευσης. Υιοθεσία ή αναγνώριση; *Εκπαιδευτική Κοινότητα*, 56, 26-38.
- Φραγκή, Μ. (2004). Η τέχνη του θεάτρου στο αναλυτικό πρόγραμμα. Στο Γ. Μπαγάκης (επιμ.), *Ο Εκπαιδευτικός και το Αναλυτικό Πρόγραμμα* (σσ. 454-460). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Φραγκή, Μ. (2011). *Η σκηνική πράξη στο σχολείο*. Αθήνα: Editions Bardy.
- Φωτιάδης, Δ. (1996). *Εξάσκηση του ηθοποιού*. Αθήνα: Γκούζου.
- Χολέβα, Ν. (2010). *Εσύ όπως κι Εγώ. Εξερευνώντας τη διαφορετικότητα μέσα από το θέατρο*. Αθήνα: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση.

δ. Σχολικά εγχειρίδια

- Γραμματάς, Θ., Λενακάκης, Α., Μπεκιάρης, Γ., Τζαμαργιάς, Π., Φραγκή, Μ., & Χολέβα, Α. (2011). *Νέα Προγράμματα Σπουδών*. Επιστημονικό Πεδίο: Πολιτισμός και Τέχνες στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Γραμματάς, Θ., Μουδατσάκης, Τ., Τζαμαργιάς, Π. & Δερμιτζάκης, Χ. (1998). *Στοιχεία θεατρολογίας. Α΄ Ενιαίο Λυκείου*. Βιβλίο μαθητή. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Κακουδάκη, Τ. & Απέργη, Π. (2008). *Θέατρο - Θεατρική Παιδεία*. Σειρά: Πολιτισμός - Τέχνες. Διαχείριση ελεύθερου χρόνου. ΥΠΕΠΘ, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Κουρετζής, Λ. & Άλκρησις (1993). *Θεατρική Αγωγή Ι: Βιβλίο για το δάσκαλο*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΟΕΔΒ.
- Μουγιακάκος, Π., Μώρου, Α., Παπαδημούλης, Χ. & Φραγκή, Μ. (2006). *Θεατρική Αγωγή Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Μουγιακάκος, Π., Μώρου, Α., Παπαδημούλης, Χ. & Φραγκή, Μ. (2006). *Θεατρική Αγωγή Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού, Βιβλίο Δασκάλου*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Μουγιακάκος Π. & Μώρου Α. (2007). *Σχολικές και Πολιτιστικές Εκδηλώσεις Α΄-Στ΄ Δημοτικού (βιβλίο για το δάσκαλο)*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Μπεκιάρης, Γ. & Τζαμαργιάς, Π. (2011). *Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Θέατρο. Επιστημονικό Πεδίο: Πολιτισμός και Τέχνες στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Παπαδόπουλος, Σ., Παπακόστα, Α., Τζαμαργιάς, Π. [Επόπτης & Εκπαιδευτής] (2021[2023]). *Πρόγραμμα Σπουδών Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. MIS: 5035542 (σσ. 42).
- Παπαδόπουλος, Σ., Παπακόστα, Α., Τζαμαργιάς, Π. [Επόπτης & Εκπαιδευτής] (2022). *Οδηγός Εκπαιδευτικού. Θεατρική Αγωγή Δημοτικού*. Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2^η έκδοση). MIS: 5035542 (σσ. 324).

ε. Πηγές

Πρόγραμμα Σπουδών της Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού (2021 /ΦΕΚ 614 Β΄_09.02.2023). Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.). <http://iep.edu.gr/el/nea-ps-provoli>

Οδηγός Εκπαιδευτικού της Θεατρικής Αγωγής Δημοτικού (2022 / 2^η έκδοση). Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.). <http://iep.edu.gr/el/nea-ps-provoli>

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) (ΦΕΚ 303/ τ.Β΄/13.3.2003). Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
<https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/protobathmia-ekpaideuse/upourgike-apophase-21072a-g2-2003.html>
http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/7deppsaps_Theatrou.pdf

Πρόγραμμα Σπουδών για τη Θεατρική Παιδεία. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2011). Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων [Στο Πλαίσιο των δραστηριοτήτων Αισθητικής Παιδείας για όλες τις βαθμίδες της Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης]. http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/10905/2008_%CE%98%CE%AD%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%BF%20%E2%80%94%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%93%CF%85%CE%BC%CE%BD%CE%AC%CF%83%CE%B9%CE%BF%5B1%5D.pdf

Πράξη: ‘ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών’ στους Άξονες Προτεραιότητας 1,2,3. – Οριζόντια Πράξη, Υποέργο 1: ‘Εκπόνηση Προγραμμάτων Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης’ Πρόταση Β΄. http://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/2014/2/2014_%ce%a0%ce%abf%ce%abb%ce%b9%cf%84%ce%b9%cf%83%ce%bc%cf%8c%cf%82%20e2%80%94%20%ce%94%cf%81%ce%b1%cf%83%cf%84%ce%b7%cf%81%ce%b9%cf%8c%cf%84%ce%b7%cf%84%ce%b5%cf%82%20%ce%a4%ce%ad%cf%87%ce%bd%ce%b7%cf%82%20e2%80%94%20%ce%95%ce%b9%cf%83%ce%b1%ce%b3%cf%89%ce%b3%ce%b9%ce%ba%ce%ac%20%ce%ba%ce%b5%ce%af%ce%bc%ce%b5%ce%bd%ce%b1%5b1%5d.pdf

Ορισμός Προγραμμάτων Σπουδών, ωραρίου λειτουργίας και ωρολογίου προγράμματος Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου (ΦΕΚ 1471/Β/22.11.2002). http://www.pi-schools.gr/special_education_new/ftp/nomoi/Ekp_Themata/APOF.%202002%20-%20FEK.%201471%20-B-%2022-11-2002.pdf

Οδηγός εκπαιδευτικού για το Θέατρο [Στο Πλαίσιο των δραστηριοτήτων Αισθητικής Παιδείας για όλες τις βαθμίδες της Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης]. ‘ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21 ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Οριζόντια Πράξη’ MIS: 295450. http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/10833/1915_%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CE%98%CE%AD%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%BF%20%CE%92%20%CE%A0%CF%81%CF%8C%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%20%E2%80%94%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%93%CF%85%CE%BC%CE%BD%CE%AC%CF%83%CE%B9%CE%BF%5B1%5D.pdf